HUCENDÎ

(öl. 829/1425?)

Letâfet–nâme

– ON AŞK MEKTUBU –

Üzeyir Aslan

sonçağ akademi

Kitabın Adı : HUCENDÎ (öl. 829/1425?)
Letâfet-nâme -On Aşk Mektubu-
Editör : Hakan TAŞ
Yazar : Üzeyir ASLAN
Kapak : Ceyda ŞEREFLİOĞLU

1. Baskı : Kasım 2020 ANKARA

ISBN : 978 - 625 - 7714 - 03 - 7
Yayın No : 921

© Üzeyir ASLAN

Tüm hakları yazarına aittir. Yazarın izni alınmadan kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması yapılamaz. Yalnızca kaynak gösterilerek kullanılabilir.

SONÇAĞ AKADEMİ

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/49 İskitler 06070 ANKARA

T / (312) 341 36 67 - GSM / (533) 093 78 64

www.soncagyayincilik.com.tr

soncagyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 47865

BASKI MERKEZİ

UZUN DİJİTAL MATBAA, SONÇAĞ YAYINCILIK MATBAACILIK TESCİLLİ MARKASIDIR.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/48 İskitler 06070 ANKARA

T / (312) 341 36 67

www.uzundijital.com

uzun@uzundijital.com

İÇİNDEKİLER

Ön Söz 5
Kısaltmalar 8
Deh-Nâmeler 9
Hucendî'nin Letâfet-nâme'si 18
Letâfet-nâme Üzerine Yapılan Çalışmalar *23*
Çeviriyazılı Metin Üzerine 27
Kaynaklar 31
Letâfet-nâme (Metin - Çeviri) 37
Nüsha Farkları 90
Sözlük - Dizin 103
Tıpkıbaskı (Ali Emiri Manzum 1222) 161

ÖN SÖZ

Türklerin Müslüman oluşundan itibaren İslam medeniyeti çerçevesinde Türkçe telif ettikleri eserlerin en eskisi Yûsuf Hâs Hâcib'in 462/1069-70'de kaleme aldığı *Kutadgu Bilig*'idir. 11. yüzyılda Türkistan'da yazılan bu eserden sonra aynı coğrafyada 15. yüzyılın başlarına kadar siyasetname, nasihatname, menakıbname, nesebname ve sözlük türünde, *Kur'ân* tercümeleri ile başka dinî, tasavvufi-ahlaki ve edebî eserler kaleme alınmıştır.

Ahmed-i Yesevî'nin *Dîvân-ı Hikmet*'i, Edîb Ahmed-i Yüknekî'nin *'Atabetü'l-Hakâyık*'ı, Süleymân Ata'nın *Âhırzaman Kitâbı, Bakırgan Kitâbı* ve *Meryem Kitâbı* isimli küçük eserleri; *Dîvânu Lugâti't-Türk* ve *Mukaddimetü'l-Edeb* gibi sözlükler, *Tezkire-yi Satuk Buğra Han* ve *Şecere-yi Ensâb* gibi menakıbname ve nesebname türündeki eserler 11 ve 12. yüzyılda Türkistan'da telif edilmiştir.

631/1234'te nazmedilen Kul Alî'nin *Kıssa-yı Yûsuf*'u Hz. Yusuf ile Züleyha arasındaki aşkı konu edinen ilk Türkçe eserdir. Mecazi aşkı anlatan bu manzumeden başka *Mu'înü'l-Mürîd, Cevâhirü'l-Esrâr* ve Rabgûzî'nin *Kısas-ı Enbiyâ*'sı gibi dinî ve ahlaki eserler, yine *Tibyân et-Türkî* ve *Hilyetü'l-İnsân ve Halbetü'l-Lisân* isimli sözlükler 13. yüzyılda telif edilmiştir. Şiirleriyle Türkistan ve Azerbaycan'da tanınan Hasanoğlu da bu yüzyılda yaşamıştır.

741/1340 civarında kaleme alınan Kutb'un *Husrev ü Şîrîn*'i Türkistan'da Türkçe yazılmış Husrev ü Şîrîn hikâyelerinin en eskisidir. Seyf-i Sarâyî'nin *Kitâbu Gülistân bi't-Türkî*'si, Husâm Kâtib'in *Cumcuma-nâme*'si, *Bahtıyâr-nâme,* Berke Fakîh'in *İrşâdu'l-Mulûk*'ü, *Kitâbu'l-Fıkh, Miftâhu'l-'Adl,* Kerderî'nin *Nehcü'l-Ferâdis*'i, *Mi'râc-nâme,*

Tezkiretü'l-Evliyâ ve İshâk Ata'nın *Hadîkatu'l-'Ârifîn*'i 14. yüzyıldan günümüze ulaşmış dinî, tasavvufi, ahlaki ve aşk konulu eserlerdir. Binicilik, okçuluk ve atçılık ile ilgili *Kitâbu Baytarati'l-Vâzıh, Kitâbü'l-Hayl, Hulâsâ* ve *Münyetü'l-Guzât* isimli tercüme ve telifatlar; Türkçe söz varlığı ile alakalı *ed-Dürretü'l-Mudiyye, Kitâbu'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk, Kitâb-ı Mecmû'-ı Tercemân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî, et-Tuhfetü'z-Zekiyye, Kitâbu Bulgati'l-Muştâk, el-Kavânînu'l-Kulliyye* ve *Bahşâyiş Lugatı* isimli sözlükler yine bu yüzyılda yazılmıştır.

754/1353'te Türkistan'da telif edilen Hârizmî'nin *Mahabbet-nâme*'si Türk edebiyatı tarihi bakımından önemli eserlerden biridir. *Mahabbet-nâme,* deh-nâme türündedir ve "on aşk mektubu"ndan meydana gelmiştir. Hârizmî, Fars edebiyatında da görülen deh-nâme türünün Türkçe ilk örneğini vermiştir. Bu eser, sadece Türkistan'da değil başka Türk illerinde de tanınmış ve sevilmiş, hatta "mahabbet-nâme" ismi klasik Türk şiirinde mazmun olarak kullanılmıştır. Mesela, 15. yüzyıl Osmanlı şiirinin emir-i nazmı Ahmed Paşa [öl. 902/1496-97] bir beytinde şöyle diyor:

ne maḥabbet-nāme yazmışdur 'iẕārı ḫaṭṭı kim
cevri ḳānūn eylemişdür fitneyi 'unvān aŋa

"Sevgili yanağındaki hat ile öyle bir muhabbet-nâme yazmıştır ki eziyeti ona kanun, fitneyi ise başlık yapmıştır."

Mahabbet-nâme'ye ve deh-nâme türüne gösterilen ilgi sonraki yüzyıllarda da devam etmiş, cevapları (nazireleri) yazılmış, aynı türde manzumeler meydana getirilmiştir. Bu çalışmanın konusu olan Hucendî'nin *Letâfet-nâme*'si de *Mahabbet-nâme*'ye cevap olarak nazmedilen eserlerden biridir.

15. yüzyılın başlarında yazıldığını tahmin ettiğimiz *Letâfet-nâme* âşıktan sevgiliye hitaben yazılmış on mektuptan oluşmaktadır. Çalışmada önce deh-nâme kavramı ve türün ortaya çıkışı üzerinde durulmuş, daha sonra ilk örnekler olan Fars edebiyatındaki deh-nâmelerle ilgili bilgi verilmiş, ardından Türkçe kaleme alınmış deh-nâmeler zikredilmiştir. Hucendî'nin *Letâfet-nâme*'si başlıklı sonraki bölümde şairin hayatına dair bilgiler değerlendirilmiş ve eseri incelenmiştir. *Letâfet-nâme* üzerinde yapılan önceki çalışmalara değinildikten sonra eserin metni ve çevirisi verilmiştir. Bizim çalışmamız eserin İstanbul nüshalarına dayanmakla birlikte önceden yayımlanmış diğer nüshalarla da karşılaştırılmış, böylece *Letâfet-nâme*'nin en hacimli metnine ulaşılmıştır. Çalışma, sözlük-dizinden sonra gelen Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 1221 numaralı nüshanın tıpkıbaskısı ile sona ermektedir.

15. yüzyılda Türkistan Türkçesi (Doğu Türkçesi) ile kaleme alınmış *Letâfet-nâme,* daha önce yurt dışında basılmış ancak Türkiye'de yayımlanmamıştı. Bu çalışma ile daha eksiksiz bir metin ortaya konuyor ve ilgililerin istifadesine sunuluyor. Çalışmamın faydalı olmasını temenni ederim.

Prof. Dr. Üzeyir ASLAN

Küçükçekmece, 2020

KISALTMALAR

A	Ali Emiri Arabi 86/2
age.	adı geçen eser
agm.	adı geçen makale
a.m.	aleyhi's-selâm [= Ona selam olsun.]
bk.	bakınız
bs.	baskı
C	Cilt
c.h.	celle celâluh [= Şânı artsın.]
ç.	çoğul(u)
çev.	çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
F	Fazılov, bk. Kaynaklar.
haz.	hazırlayan
İ	İngiltere-British Museum 3088/5
İÜ	İstanbul Üniversitesi
M	Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 1221
öl.	ölüm(ü)
p.	page [= sayfa]
r.h.	rahmetu'llâhi 'aleyh [= Allah rahmet eylesin.]
s.	sayfa
S	Sayı
TÜDED	İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
Ü	Ülgen, bk. Kaynaklar

DEH-NÂMELER

Deh-nâme, Farsça *deh* ve *nâme*'den oluşan birleşik bir kelimedir. *Deh*'i Mütercim Âsım Efendi şöyle tarif ediyor: "*deh* peh vezninde. Meratib-i a'daddan on aded ismidir. Arabide aşere denir. Emr-i maruf ve nehy-i münker [= iyiliği emretme, kötülükten sakındırma] manasına gelir."[1] *Nâme* için ise: "*nâme* hâme vezninde. Nâm ile hâ-yı tahsisadan mürekkeptir. Mektup, ferman, buyrultu makulesi risaleye ıtlak olunur, unvanlarında veya ahirlerinde isim yazıldığı itibariyle. Kitap mevkiinde dahi istimal olunur; şeh-nâme, bâz-nâme gibi. Seylâb [= sel suyu] manasınadır. Mahsus hatt-ı talike ıtlak olunur, ahkâm ve menaşir-i selatin o hatla tahrir olunduğu mülabesesiyle. Musannifin ahkâmdan muradı ahkâm-ı selatin-i İran'dır. Rakam tabir ederler. Pes bu itibara mebni hatt-ı divaniye de ıtlak olunur. Zira bizim padişahımızın ahkâmı hatt-ı merkumla tahrir olunur."[2] Buna göre *deh* on sayısı ve iyiliği emir, kötülüğü sakındırma manalarına gelmektedir. *Nâme* ise mektup, ferman, buyrultu, kitap, sel suyu demektir. Yine İran'da talik hattı, bizde ise divani hattı ifade eder. Böylece biz deh-nâmeye "iyiliği isteyen, kötülükten sakındıran on mektup, on kitap" manasını verebiliriz.

Deh-nâme aynı zamanda edebî bir terimdir. En eski Türkçe örneklerini 14. yüzyıldan itibaren görmeye başladığımız, çoğunlukla aynı adın başlık olarak kullanıldığı manzum edebî eserleri ifade eder. Aşk mektupları hâlinde düzenlenmiş olan bu eserlerde mecazi veya hakiki aşk anlatılır. Bunların bir kısmı birbirine

---

1 MÜTERCİM 'ĀṢIM: *Burhān-ı Ḳāṭı':* haz. Mürsel Öztürk - Derya Örs, Türk Dil Kurumu, Ankara 2000, s. 157.

2 MÜTERCİM 'ĀṢIM: age.*:* s. 540.

naziredir. Genellikle aynı tertip şeklinin, aynı veznin ve aynı konunun işlendiği bu eserlerin şimdiki bilgilerimize göre 14. yüzyıldan 18. yüzyılın ortalarına kadar örneklerinin olması deh-nâmelerin tür olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Türün ortaya çıkışında 11. yüzyılda yaşamış İranlı şair Faḫre'd-dīn Es'ad-i Gurgānī'nin *Vīs u Rāmīn* [telifi 446/1054] mesnevisinin veya Faḫre'd-dīn-i 'Irāḳī [öl. 688/1289]'nin *'Uşşāḳ-nāme*'sinin *(Deh-Faṣl)* etkili olduğu ileri sürülmüştür.[3] Es'ad-i Gurgânî'nin çağdaşı Endülüslü İbn Ḥazm [öl. 456/1064]'ın *Ṭavḳu'l-Ḥamāme* adlı eseri aşkı ve âşığın hâllerini anlatır. Eser manzum-mensur karışık hâlde Arapça olarak yazılmıştır.[4] Arap edebiyatında yazılmış

---

3 VANLIOĞLU: "Dehname": DİA, C. 9, 1994, s. 106. Es'ad-i Gurgânî'nin mesnevisinin adı kimi çalışmalarda *Veys u Râmîn* biçiminde yazılmaktadır. *Veys* söylenişi Arapçanın etkisiyle olmalıdır ancak doğru değildir. F. Steingass hem *veys* hem de *vîs* sözcüklerini ayrı maddeler olarak alıyor ve onları şöyle açıklıyor: "A[rabic] *vais* Indigence, anything one desires, contempt, exclamation of pity, or approbation [= fakirlik, yoksulluk, ihtiyaç, istek, teessüf, küçümseme, saygısızlık; acıma, onaylama, takdir]. *vîs* Like, name of the mistress of Ramin [= benzer, gibi, Ramin'in sevgilisinin adı]." STEINGASS: *A Comprehensive Persian-English Dictionary:* Çağrı Yayınları, İstanbul 2005, s. 1483.

4 Eser tercüme edilerek basılmıştır: İBN ḤAZM: *Ṭavḳu'l-Ḥamāme fîl-Ulfeti ve'l-Ullāf: Güvercin Gerdanlığı, Sevgiye ve Sevenlere Dair:* çev. Mahmut Kanık, 2. bs., İnsan Yayınları, İstanbul 1995. Bu çalışmanın giriş bölümünde (üçüncü bölüm) verilen bilgiye göre Arap edebiyatında İbn Hazm'dan daha önce aşk konusunu inceleyen eserler kaleme alınmıştır, mesela; Câhiz [öl. 255/869]'in *fi'l-'İşk ve'n-Nisâ*'sı, *Resâ'il-i İhvânu's-Safâ* [telifi 10. yüzyıl], Mes'ûdî [öl. 346/957]'nin *Murûcu'z-Zeheb*'i gibi. İbn Hazm'dan sonra da aynı konuda kitaplar yazıldı; Gazzâlî [öl. 505/1111]'nin *Mîzânu'l-'Amel*'i, İbn Kayyim el-Cevziyye [öl. 751/1350]'nin *el-Cevâbu'l-Kâfî li-men Se'ele 'ani'd-Da'vî e'ş-Şâfî*'si, İbrâhîm el-Bikâî [öl. 885/1480]'nin *Esvâku'l-Eşvâk*'i ve aynı eseri yeni baştan ele alan Dâvûd İbn Omar el-Antâkî [öl. 1008/1599]'nin *Tezyînu'l-*

benzeri başka eserlerin olup olmadığı ve bu edebiyatın Fars edebiyatına etkisinin ne olabileceği gibi ilk akla gelen sorular ayrı bir çalışma-tartışma konusu olmakla birlikte şimdilik bu tarzda verilen eserlerin ortak İslami edebiyat örnekleri olduğunu söylemek mümkündür.

Deh-nâmeleri ele aldığı makalesinde Gandjei, *Vîs u Râmîn*[5] üzerinde durarak bu eserin Fars edebiyatında devamlı bir etkisinin olmadığını, hikâyede geçen kız kardeşle evlenme kısmının Müslüman Farslara tiksindirici geldiğini belirtmektedir.[6] Hikâye aslında İslamiyet'ten çok önce bilinmekteydi ve Pehlevice örnekleri verilmişti. Gurgânî, hikâyeyi Farsça olarak yeniden nazmetmiştir. Mesnevinin İslam öncesi inanışlara dair izler taşımasının gözden düşmesine sebep olduğu anlaşılıyor. Özellikle eserde beş tip aykırı aşk ile karşılaşılıyor: 1- evli bir kadına olan aşk, 2- mahrem olanlar arasında aşk (kız kardeşe âşık olma), 3- yaşlı bir erkeğin genç kıza aşkı, 4- aile içi aşk, 5- başka birine âşıkken vefa duygusu ile takdim edilen aşk.[7] Sonuçta 15. yüzyıla gelindiğinde eserin artık unutulduğu,

---

Esvâk bi-Tafsîli Eşvâki'l-'Uşşâk'ı gibi; bk. age., s. 58. İbn Hazm, eserini bir dostunun ona mektup göndererek aşka dair sorular sorması üzerine yazmaya karar verdiğini söylüyor. Eser 30 bölümden oluşmaktadır, bu bölümlerden biri de mektuplaşmaya dairdir, bk. age., s. 126-127. Ayrı bir edebî tür olarak değerlendirilebilecek sî-nâmelerin [= otuz mektup] oluşmasında İbn Hazm'ın eserinin etkisinin ne olabileceği incelenmeye değerdir.

5 Eser basılmıştır: ES'AD-İ GURGĀNĪ: *Vīs u Rāmīn:* çev. Mehmet Kanar, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013.

6 GANDJEI: "Bir Edebî Eserin Yaratılışı ve Tavsifi: Dehname 'On Aşk Mektubu' ": çev. Ayşe Gül Sertkaya, *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri,* S. 11 (2001), s. 167-168.

7 Vîs u Râmîn mesnevileri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. EĞRİ: "Vîs ü Râmîn Mesnevilerinde Kahramanların Özellikleri ve Aşk Anlayışları": *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri,* 12 (2001), s. 95, 105.

onun yerine Niẓāmī-yi Gencevī [öl. 606/1209]'nin *Ḫusrev u Şīrīn* [telifi 576/1180]'inin yayılmaya yani nazirelerinin ve benzerlerinin yazılmaya devam ettiği görülmektedir.[8]

Esasında *Husrev u Şîrîn* ile *Vîs u Râmîn* arasında bazı benzerlikler bulunmaktadır. Bunlardan konumuzla ilişkili olarak hikâyenin kadın kahramanı Vîs'in Râmîn'e gönderdiği on mektup, Husrev ile Şîrîn arasındaki uzun konuşmalar[9] hemen dikkati çekmektedir. Gandjei incelemesinde bu noktaya temas ederek şunları söyler:

> "Biz her iki örnekte de sevgiliyi terasta ayakta durur ve âşığı sarayın kapalı kapısından içeri girme müsaadesi reddedilmiş buluruz. Vîs u Râmîn'de 594 mısralık mukaleme [= karşılıklı konuşma] 15 fasılda tertip edilmişken, Husrev u Şîrîn (556 mısra) düzenli bir şekilde 10 fasıla ayrılmıştır... Bana öyle geliyor ki Nizâmî kendi bölümünde *Vîs u Râmîn*'in içinde Vîs'in mutlak umutsuzluk içinde Râmîn'e hitap ettiği on ateşli aşk mektubu dizisinin bulunduğu bölümden etkilenmiştir. 14. ve 15. yüzyıllarda Fars ve Türk edebiyatlarında büyüyüp gelişen bir edebî eserin yaratılışını kesinlikle her ne kadar silik de olsa Vîs'in on mektubu (deh nâme) ve *Husrev u Şîrîn* diyaloğu (on bölümde tertip edilmiş) arasındaki bu zincirde olduğunu görme eğilimindeyim."[10]

---

8 GANDJEI: agm., s. 168.

9 Hikâyenin *Ferhâd u Şîrîn* versiyonlarındaki Ferhâd ile Şîrîn arasındaki mektuplaşmalar da dikkati çekicidir, bk. ÜST: "Hüsrev, Şirin ve Ferhad Kahramanları Üzerine": *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED],* 51, Erzurum 2014, s. 60.

10 GANDJEI: agm., s. 168-169.

Vîs'in Râmîn'e gönderdiği on mektubun her biri farklı konudadır. İlk mektup: arzu duyma ile ayrılık derdi, ikinci mektup: dostu anlatmak, hayalini rüyada görmek; üçüncü mektup: dosta bedel aramak, dördüncü mektup: ayrılıktan hoşnut olmak, vuslatı umut etmek; beşinci mektup: dosttan cefa görmek, altıncı mektup: dostu okşamak, dosta seslenmek; yedinci mektup: ayrılık içinde ağlamak, yalnızlık içinde inlemek; sekizinci mektup: dosttan haber sorma, dokuzuncu mektup: ağlayıp inlemek, onuncu mektup: dua etmek, dostla buluşmayı istemek.[11]

Gandjei'nin temas ettiği üzere *Vîs u Râmîn*'deki konuşma kısmının ilki 15 fasıldır ve Râmîn'in Merv'de Vîs'in yanına gelmesi ile başlar, Vîs'in terastan öfkeyle ayrılarak Râmîn'e kapıyı kapatması ile sona erer. Fakat sonra Vîs yaptığına pişman olur, dadısını Râmîn'in arkasından gönderir, kendisi de yola çıkar. Vîs ile Râmîn yeniden buluşur ve ikinci konuşma kısmı başlar. Bu kısım ise beş fasıldır. Her iki kısımdaki konuşma fasılları dertlenme ve cevap verme şeklinde tanzim edilmiştir.[12] Böylece biz *Vîs u Râmîn* mesnevisinde deh-nâmelerde de gördüğümüz iki biçimle karşılaşırız: âşıktan sevgiliye yazılan on mektup, âşık ile sevgilinin karşılıklı konuşması (mukaleme). Karşılıklı konuşma; deh-nâmelerde âşığın on mektubu, sevgilinin cevabi on mektubu şeklinde tezahür etmektedir.

Deh-nâmelerin bir diğer kaynağı olarak gösterilen Fahreddîn-i İrâkî'nin *Uşşâk-nâme*'si ise müellifin aşkla ilgili düşüncelerini dile getirdiği mesnevisidir.[13] Yine

---

11 ES'AD-İ GURGĀNĪ: *Vīs u Rāmīn:* s. 230-249.

12 ES'AD-İ GURGĀNĪ: age.: s. 293-300.

13 Eser basılmıştır: FAḪRE'D-DĪN-İ 'İRĀḲĪ: *'Uşşāḳ-nāme:* Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul 2016.

İrakî'nin aşk, âşık ve maşuk konularını tasavvufi açıdan ele aldığı manzum-mensur karışık *Leme'ât*'ı bulunmaktadır.[14] Özellikle ikinci eser tasavvufi çevrelerde çok rağbet görmüştür. Müellifin üçüncü eseri *Iṣṭılāḥāt-ı Ehl-i Taṣavvuf*'u tanıtan Nurettin Bayburtlugil, *Uşşâk-nâme*'nin 1065 beyit olup on mesnevi ve on gazelden oluştuğunu, eserin "Deh-nâme" olarak da anıldığını, Fars edebiyatında bu eserden sonra deh-nâme yazmanın gelenek hâlini aldığını belirtmektedir.[15]

Uşşâk-nâme, on fasıldır: Âşıkların vasfı hakkında, âşığın ve maşuğun durumu hakkında, âşıkların sıfatları hakkında, aşkın beyanı hakkında, aşka düşen insanın kâmil olması hakkında, sevgilinin şevkinin beyanı hakkında, aşkın üstünlükleri hakkında, maşuk ile sohbet hakkında, aşkın hakikatinin beyanı hakkında ve kitabın sonu. Görüldüğü gibi eser, mektuplaşma veya karşılıklı konuşma biçiminde düzenlenmiş değildir. İrâkî eserini on fasıla ayırarak mecazdan hakikate doğru yol alan âşıklığı şerh etmektedir.[16] Böylece "nâme" kavramının bu eser için "fasıl, bölüm" yerine kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu tarzda yazılmış deh-nâmeler de vardır ve bu biçim, deh-nâmelerin üçüncü düzenleniş biçimidir.

Bize göre, Es'ad-i Gurgânî'nin *Vîs u Râmîn* mesnevisinin, 11. yüzyılda yazılmış olmasına mukabil sonraki yüzyıllarda birtakım İslami hassasiyetler sebebiyle unutulmuş olması, on mektup ve karşılıklı konuşma

---

14 BİLGİN: "Fahreddîn-i Irakî": DİA, C. 12, İstanbul 1995, s. 84-86. *Leme'ât* da basılmıştır: FAḪRE'D-DÎN-İ 'İRĀḲÎ: *Leme'ât:* İlk Harf Yayınları, İstanbul 2012.

15 BAYBURTLUGİL: "Istılâhât-ı Ehl-i Tasavvuf": *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* S. 3, İstanbul 1985, s. 345-346, 361.

16 FAḪRE'D-DÎN-İ 'İRĀḲÎ: *'Uşşāḳ-nāme:* s. 14.

bölümleri ile başta Nizâmî'nin *Husrev u Şîrîn*'i olmak üzere aşk mesnevilerini, ayrıca bir edebî tür olarak kabul etmemiz gereken deh-nâmelere tesir etmiş olduğu gerçeğini değiştirmez. Yine Fahreddîn-i İrâkî'nin *Uşşâk-nâme*'sinin deh-nâmelere tesiri göz ardı edilemez. Ancak deh-nâmelerin kaynakları olarak yalnız yukarıdaki iki eseri zikretmek yeterli değildir. Aşk, âşık ve maşuk konusunu inceleyen bütün bir literatür (başta Arap edebiyatı olmak üzere, Fars ve Türk edebiyatı eserleri) göz önünde bulundurulmalıdır. Yine Türk halk kültürü ve edebiyatındaki ortak motiflerin de (özellikle mektuplaşma motifi) dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz.[17]

Fars edebiyatında deh-nâme tarzında meydana getirilmiş eserlerde deh-fasl, deh-bâb, rûhu'l-âşikîn, ravzatu'l-âşikîn gibi başlıklar görülmektedir. Genellikle hezec bahrinde kaleme alınan bu eserlerin mukaddime kısmı klasik mesnevi tertibine uygun olarak tevhid, münacaat, naat, medhiye, sebeb-i telif gibi alt bölümlerden meydana gelmektedir. Asıl konunun ele alındığı bölümde ise on nâme yer alır.[18]

Deh-nâmeler üç farklı biçimde düzenlenmektedir: 1- yalnız âşıktan maşuğa hitaben yazılmış mektuplar biçiminde düzenlenmiş olanlar. Bunlarda âşığın durumu, aşkın verdiği ızdırap, hasret, kavuşma isteği vb. anlatılır. Mektupların sonunda gazellere yer verilir. Saba rüzgârı âşık ile sevgili arasında haberci olur. 2- karşılıklı konuşma (âşıktan maşuğa hitap, maşuktan âşığa cevap) biçiminde düzenlenmiş olanlar. Bunlarda âşık ile maşuğun hâlleri, birbirilerine olan aşkları, aşk acısı gibi durumlar anlatılır.

---

17 Böyle bir çalışma için bk. BARS: "A. Olrik'in Epik Yasaları Işığında Ferhat ile Şirin Hikayesi": *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi,* S. 3/1, 2014, s. 306-324.

18 VANLIOĞLU: "Dehname": DİA, C. 9, 1994, s. 106.

Mektuplar gazel ve müfredlerle süslenir. Âşık ile maşuk arasında rüzgâr, güneş, ayna gibi sembolik habercilere yer verilir. Sevgilinin acımasızlığı üzerinde duran âşık, ısrarlı yalvarmaları neticesinde maşuğu yumuşatır ve sonunda vuslata erer.[19] 3- aşk, âşık ve maşuk konularını tasavvufi açıdan on fasılda [= bölüm] ele alanlar. Böyle eserlerde gazeller ve birtakım tasavvufi hikâyelerin anlatıldığı mesnevilere yer verilir. Türkçe deh-nâmelerde her üç biçim de görülmektedir.

Fars edebiyatında deh-nâme türünde yazılmış eserler olarak şunları sayabiliriz: Ḥakīm Senā'ī [öl. 525/1131?], *'İşḳ-nāme*,[20] Faḫre'd-dīn-i 'Irāḳī [öl. 688/1289], *'Uşşāḳ-nāme*,[21] Naḳīb-i Şīrāzī [öl. 701/1302], *Deh-Bāb*, Humām-i Tebrīzī [öl. 713/1314], *Ṣoḥbet-nāme*,[22] Ḫᵛāce Fażlu'llāh-i Şīrāzī, *Maḥabbet-nāme* [telifi 737/1336], İbn Naṣūḥ-i Fārisī [Ebu Said Han (öl. 737/1336) devri şairi], *Deh-Nāme*, Evḥadu'd-dīn-i Meraġī [öl. 739/1338], *Manṭiḳu'l-'Uşşāḳ*,[23] Rukne'd-dīn-i Herevī, *Tuḥfetu'l-'Uşşāḳ* [telifi 751/1350], Rukne'd-dīn-i Sāyin [Toga Timur Han (öl. 756/1355) devri şairi], *Deh-Nāme*,

---

19 VANLIOĞLU: agm., s. 106.

20 576 beyitlik mesnevide aşk konusu felsefi ve tasavvufi açıdan değerlendirilmektedir. Şair, İbn Sînā [öl. 428/1037]'nın *Risāle fi'l-'İşḳ* adlı eserinden etkilenmiştir, bk. SAVİ: "Senâî": DİA, C. 36, 2009, s. 503.

21 Aruzun hafif bahrinde kaleme alınmıştır. Vezir Şemseddîn-i Cuveynî'ye ithaf edilen eser, şairin aşka dair düşüncelerini ihtiva etmektedir, bk. BİLGİN: "Fahreddin-i Irâkî": DİA, C. 12, 1995, s. 85.

22 300 beyit civarındaki mesnevi, Şemseddîn-i Sâhib-dîvân'ın oğlu Hâce Şerefeddîn Hârûn adına kaleme alınmıştır, bk. http://www.irankulturevi.com/lang-tr-humamtebrz.cgi (Erişim tarihi: 07.11.2015, saat: 14,00)

23 600 beyit civarında olan tasavvufi mesnevi 706/1307'de Fahreddin-i İrâkî'nin aynı adlı eserine naziredir. Âşık ile maşuğun mektuplaşmalarından oluşan eser, Nâsireddîn-i Tûsî'nin torunu Vecîheddîn Yûsuf'un isteği üzerine ve ona ithafen yazılmıştır, bk. TOKMAK: "Evhaduddîn-i Merâgî": DİA, C. 11, 1995, s. 520.

'Ubeyd-i Zākānī [öl. 772/1370], *'Uşşāḳ-nāme*,[24] Şāh Şucā' [öl. 784/1382], *Rūḥu'l-'Āşiḳīn*, 'İmāde'd-dīn Faḳīh-i Kirmānī [Ebu'l-Fevâris Celâleddîn Şah Şucâ'-i Muzafferî (öl. 784/1382) devri şairi], *Deh-Nāme*,[25] İbn 'İmād-i Ḫorasānī, *Ravżatu'l-Muḥibbīn* [telifi 796/1391],[26] Şerefe'd-dīn-i Rāmī [Şah Mansûr b. Muhammed-i Muzafferî (öl. 798/1393) devri şairi], *Deh-Faṣl*, Şeyḫ Ḥarīrī, *Maḥbūbu'l-Ḳulūb* [telifi 821/1418], Şemse'd-dīn-i Kātibī [öl. 839/1435], *Deh-Bāb*,[27] Fettāḥ-i Nişābūrī [öl. 852/1448], *Deh-Nāme*, 'Ārif-i Herevī [öl. 853/1449], *Deh-Nāme*, Ḫᵛāce Maḥmūd-i Berse [Alâuddevle Mîrzâ (öl. 864/1459) devri şairi], *Deh-Nāme*, 'Azīz-i Buḫārī [15. yüzyıl], *Ravżatu'l-'Āşiḳīn*, 'Ayşī-yi Şīrāzī [15. yüzyıl], *'İşret-nāme.*

Şimdiye kadar tespit edilmiş Türkçe deh-nâmeler ise şunlardır: Ḫᵛārizmī, *Maḥabbet-nāme* [telifi 754/1353],[28] Ḫucendī [öl. 829/1425?], *Leṭāfet-nāme*,[29] Yūsuf-ı Emīrī, *Deh-Nāme* [telifi 833/1429],[30] Seyyid Aḥmed Mīrzā, *Ta'aşşuḳ-*

---

24 734 beyitlik bir mesnevidir. Eserde âşık ile maşuğun hâlleri dile getirilmektedir, bk. ÇİFTÇİ: "Ubeyd-i Zâkânî": DİA, C. 42, 2012, s. 16.

25 Şairin Şah Şuca'a, dönemin şeyhlerine ve dostlarına yazmış olduğu mektuplardan oluşmaktadır, bk. YAZICI: "İmâd-i Fakîh": DİA, C. 22, 2000, s. 169.

26 VANLIOĞLU: "Dehname": DİA, s. 106.

27 Mesnevi, şairin oğluna nasihatleri ve bu nasihatlerle ilgili hikâyeleri ihtiva etmektedir. Herhâlde bu nasihat ve hikâyeler aşk mevzuundadır. Kâtibî'nin bir de *Sî-Nâme*'si vardır ki otuz tasavvufi aşk mektubundan meydana gelmiştir. Eserin bir adı *Muhibb u Mahbûb*'dur, bk. VANLIOĞLU: "Kâtibî, Şemseddin": DİA, C. 25, 2002, s. 42.

28 SERTKAYA: "Horazmî'nin Muhabbetnâme'sinin İki Yeni Yazma Nüshası Üzerine": *Türkiyat Mecmuası,* C. 17, İstanbul 1973, s. 185-207.

29 ASLAN: "Hucendî'nin Letâfetnâme'si": *Dîvânu Lugâti't-Türk'ten Senglah'a Doğumunun 60. Yılında Mustafa S. Kaçalin Armağanı,* haz. Mehmet Ölmez, Tülay Çulha, Kübra Özçetin, Kesit Yayınları, İstanbul 2017, s. 113-160.

30 YŪSUF-I EMĪRĪ: *Deh-nāme:* TDK yayını, Ankara 2013.

nāme [telifi 840/1436],[31] Şāh İsmā'îl-i Ḫaṭā'î [öl. 930/1524], *Deh-Nāme*,[32] Niyāzî [Kânûnî Sultân Süleymân (öl. 974/1566) devri şairi], *Deh-Nāme*,[33] Fetḥî [18. yüzyıl?], *Deh-Nāme*,[34] Şerîf Meḥmed Mollā [öl. 1307/1890], *Deh-Nāme*.[35]

HUCENDÎ'NİN *LETÂFET-NÂME*'Sİ

Letâfet-nâme şairi Hucendî'nin hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. *Letâfet-nâme*, Hârizmî'nin *Mahabbet-nâme*'sine nazire olarak yazılmış olup Mahmûd Tarhan'a sunulmuştur.[36] A. J. E. Bodrogligeti, Mahmûd Tarhan'ın

---

31 SEYYİD AḤMED MÎRZĀ: *Ta'aşşuḳ-nāme:* Atatürk Üniversitesi yayını, Erzurum 2000.

32 ḪAṬĀ'Î: *Külliyāt:* Kaknüs yayını, İstanbul 2006, s. 507-646.

33 SEHÎ BEG: *Heşt Bihişt:* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2017, s. 168. *Heşt Bihişt*'te verilen bilgiye göre Niyâzî-yi Acem Monlâ Hâfız, Ali Şîr-i Nevâyî [öl. 906/1501] üslubunda Çağatay Türkçesi ile şiirler yazan, "mesnevi tarzında dahı *nâme* vasfında ba'zî ebyât demiş" olan bir şairdi. Yukarıdaki ifadeler ilk anda şairin "nâme" redifli bir mesnevi kaleme aldığını düşündürüyor, fakat verilen örnek beyitlere bakıldığında durumun öyle olmadığı anlaşılıyor. Sehî, çok büyük ihtimalle şairin bir *deh-nâme*sinin olduğunu kastetmiştir.

34 ÇETİN: "Bilinmeyen Bir Türkçe Dehnâme": *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi,* C. 3, S. 4 (Aralık), 2006, s. 91-110.

35 Eser Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 8307/1 numarada kayıtlı olup 30 yapraktır.

36 *Letâfet-nâme*'nin, isim benzerliğinden dolayı 803/1401'de ölen mutasavvıf-şair Kemâl-i Hucendî'ye ait olduğu ileri sürülmüştür (ŞAHİNOĞLU: "Kemâl-i Hucendî": DİA, C. 25, 2002, s. 226). Şairin eserlerini Farsça yazdığı ve çoğunlukla "Kemâl" mahlasını kullandığı bilindiğine göre bu iddianın doğru olmaması gerekir. Klasik şiirde isim/mahlas benzerliği edebiyat tarihi açısından birtakım sorunlara yol açmıştır. Bu hususun tartışıldığı çalışmalardan biri için bk. KUFACI: "Divan Şiirinde Ortak Mahlas Kullanımının Yol Açtığı Sorunlar ve Nâtıkî Dîvânı Örneği": *Vakıf İnsan Prof. Dr. Hikmet Özdemir Armağanı,* İstanbul 2019, s. 551-581.

Hârizm hâkimi Küçük Muhammed [öl. 828/1424]'in oğlu olduğunu söylemektedir.[37] Buna göre Hucendî 15. yüzyılın ilk çeyreğinde hayattadır. Mahlasından hareketle Hucendli olduğunu söyleyebiliriz. Hayatına dair başka bilgiler ise şimdilik mevcut değildir. Aşağıdaki beyit:

ṭabī'atdın çıḳardım naẓm bisyār
acunda bulmadım ikev ḫarīdār (58)

şairin birçok eserinin olduğunu düşündürüyor ancak günümüzde onun yalnız *Letâfet-nâme*'si bilinmektedir. Hucendî'nin eseri, yukarıda izah etmeye çalıştığımız üzere birinci tip deh-nâmeler biçiminde tanzim edilmiştir. Eser, âşıktan sevgiliye yazılmış on mektuptan oluşur. *Letâfet-nâme*'nin biçim özellikleri ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Letâfet-nâme, mesnevi nazım biçiminde, hezec bahrinin mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün aruz kalıbı ile kaleme alınmıştır. Eserin giriş bölümünde 22 beyitlik tevhid, 15 beyitlik naat, 26 beyitlik sebeb-i nazm ve 20 beyitlik Mahmûd Tarhan medhi yer almaktadır. Bundan sonra asıl konunun işlendiği nâmeler bölümü gelmektedir. Birinci nâme 25 beyit, ikinci nâme 26 beyit, üçüncü nâme 23 beyit, dördüncü nâme 24 beyit, beşinci nâme 26 beyit, altıncı nâme 25 beyit, yedinci nâme 25 beyit, sekizinci nâme 24 beyit, dokuzuncu nâme 25 beyit ve onuncu nâme 25 beyittir. Hâtime bölümü ise 13 beyittir.

Letâfet-nâme, âşık bir gencin isteği üzerine yazılmıştır. Şair, "Sebeb-i Naẓm-ı Kitāb Aytur" başlıklı bölümde eserin yazılış sebebini şöyle açıklar:

---

[37] BODROGLIGETI: "Fazylov's Edition of Khujandi's Latafat-nama: A Review Article": *Journal of Middle East Studies,* 12, Cambridge University Press, 1980, p. 101-109.

tefekkürde turur ėrdim seḥergāh
ėşikdin bir cevānī kirdi nā-gāh

firāḳ otında baġrı pāre bolġan
acunda ‘ışḳ üçün āvāre bolġan (44-45)

ayur sėn-sėn ėl içre uz be-ġāyet
tiler-mėn ḳılsaġan bizge ‘ınāyet

sėni şā‘ir tėp ayturlar ḫalāyıḳ
sözüŋdin tuḫfe kėltür bizge lāyıḳ

tiler-mėn sėndin ay kān-ı melāḥat
ki bėrseŋ söz bile cānımġa rāḥat

maḥabbet cāmıdın içseŋ şarābī
*maḥabbet-nāme*ġa aysaŋ cevābī

ḳabūl ḳıldım ḳabūliyyet yoḳ ėrken
ṣalāḥ urdum ṣalāḥıyyet yoḳ ėrken (49-53)

Şair eserini tamamladıktan sonra kıymetini yalnız Mahmûd Tarhan'ın bilebileceğini düşünerek ona takdim etmeye karar vermiştir:

sözüm çün dānedür nā-dān ne bilsün
belī ḥayvān suvın ḥayvān ne bilsün

ḫıred aytur maŋa tarḫanġa barġıl
selāṭīn serveri sulṭānġa barġıl

ma‘ānī bir beden tėg rūḥı oldur
ḳamuġ şā‘irleriŋ memdūḥı oldur

cemālı birle cānım tāze bolsun
şehim atı belend-āvāze bolsun

özüm birle özüm endīşe ḳıldım
şehim medḥ u ṯenāsın pīşe ḳıldım

eyā faḫr-ı selāṭīn şāh-ı devrān
zamāne mefḫarı maḥmūd tarḫan (59-64)

İlk üç mektup sevgiliye yazılmıştır, dolayısıyla sevgiliye hitap sözü ile başlar: eyā ser-defter-i ḫūbān-ı 'ālem (84), eyā ḳaddı şanavber çihresi gül (109), eyā nāzük bedenler körge bayı (135). İkinci mektupta yer alan aşağıdaki beyitte sevgilinin ağzı *mîm*e, gözleri ise *sâd* harfine benzetilmektedir:

tar aġzıŋ mīm ü fettān közleriŋ ṣād
cihānda siz bigin yoḳ ādemī-zād (113)[38]

Dördüncü mektup sabâ rüzgârına hitaben yazılmıştır. Âşık, sabâ rüzgârından sevgilisi için aracılık etmesini istemektedir, mektup şöyle başlar:

ṣabā mėndin selām ol bī-vefāġa
büt-i nā-mihr-bān kān-ı cefāġa (158)

Sonraki mektuplarda yeniden sevgiliye seslenilir: eyā dil-ber kėl ėmdi yaz açıldı (182), eyā serv-i sehī boyluġ bėli ḳıl (207), eyā ḳaddı şanavber ḫaddı lāle (232), eyā ḥusn içre 'ālem bī-naẓīri (257), elā ay 'ahdı yalġan bī-vefā yār (281), eyā 'ahdı vefāsız dil-rubā yār (306).

Hâtime bölümünde şair eserini işitse Hârizmî'nin de beğeneceğini, sözlerinin yakıcı olduğunu, eserinin kusurlarına rağmen okuyucunun duasını beklediğini, böylece gamlı gönlünün sevineceğini ifade eder:

---

[38] Klasik Türk şiirinde Arap harflerinin yazılış şekilleri ile sevgilinin kaş, göz, ağız, boy vs. gibi unsurları arasında benzerlik oluşturulur. Bu harflerin bir araya getirilmesiyle veya ima yolu ile bir kelime zikredilir ya da kelimeye işaret edilir. Harf oyunlarında kalb ve cinas sanatlarından da istifade edilir; bk. KAYA: "Divan Şiirinde Harf ve Kelime Oyunlarına Dair Bir Tasnif Denemesi": TÜDED, C. 48, S. 48, 2013, s. 71-113.

ḫucendī sözleriŋ ḫᵛārizmī miskīn
ėşitse yollu dėp ḳılġaydı taḥsīn (336)

sözümde her nėçe kim bolsa taḳṣīr
oḳur bolsaŋ du'āda ḳılma te'ḫīr

oḳup ġamgīn köŋülni şād ḳılġıl
ḫucendīni du'āda yād ḳılġıl (339-340)

Mektuplar genellikle sakiye seslenme ile sona ermektedir. Birinci mektubun sonu: kėl ay sāḳī şarāb-ı nāb kėltür (108), ikinci mektubun sonu: kėl ay sāḳī bu kün meclis ḳuralıŋ (134), üçüncü mektubun sonu: kėl ay sāḳī içeliŋ cām-ı cemni (157), dördüncü mektubun sonu: kėl ay sāḳī içeliŋ cām-ı gül-gūn (181), altıncı mektubun sonu: kėl ay sāḳī şarāb-ı arġavān bėr (231), yedinci mektubun sonu: kėl ay sāḳī ḳadaḥ kėltür içeliŋ (256), sekizinci mektubun sonu: kėl ay sāḳī kėtürgil cām-ı gül-fām (280), dokuzuncu mektubun sonu: kėl ay sāḳī içeliŋ cām-ı cemni (305), onuncu mektubun sonu: kėl ay sāḳī şarāb-ı nāb kėltür (330).

Şairin mahlası *Letâfet-nâme*'nin muhtelif yerlerinde geçmektedir: Tevhid bölümü (20. beyit), Naat (35. beyit), Mahmûd Tarhan Medhiyesi (81. beyit), Altıncı Nâme (230. beyit), Sekizinci Nâme (279. beyit), Onuncu Nâme (329. beyit), Hâtime (336, 338 ve 340. beyitler).

Letâfet-nâme, Hârizmî'nin *Mahabbet-nâme*'sine nazire olmakla birlikte ondaki gibi Farsça bölümler içermez, eser baştan sona Türkçe yazılmıştır. Daha sonra veya aynı dönemde kaleme alınan Yûsuf-ı Emîrî'nin *Deh-nâme*'si biçim olarak *Letâfet-nâme*'den farklılık gösterir. Emîrî'nin eserinde âşığın sevgiliye hitaben yazdığı on mektubun her birine sevgilinin cevabi on mektubu yer

almaktadır.[39] Yine her nâmenin sonunda bir gazel ve bir ferd bulunur. Seyyid Ahmed Mîrzâ'nın *Ta'aşşuk-nâme*'si ise Emîrî'nin eserine benzer. *Ta'aşşuk-nâme*'de her nâmenin sonunda bir gazel vardır ve şair gazelin hangi makamda okunması gerektiğini bir beyitle ifade eder. Ardından nâmenin konusunu birkaç beyitle özetler. Hatâî ve Fethî'nin deh-nâmeleri de Yûsuf-ı Emîrî ve Seyyid Ahmed Mîrzâ'nın eserlerinde olduğu gibi her nâme sonunda birer gazel ihtiva eder.

Hârizmî, Hucendî, Yûsuf-ı Emîrî, Seyyid Ahmed Mîrzâ ve Fethî'nin deh-nâmeleri hezec bahrinin aynı kalıbı ile, mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün, yazılmıştır. Hârizmî ile Hucendî'nin deh-nâmeleri yalnız âşıktan sevgiliye hitaben yazılmışken, diğer şairlerin deh-nâmelerinde sevgiliden âşığa cevabi mahiyette mektuplar da bulunmaktadır.

Letâfet-nâme Üzerine Yapılan Çalışmalar

Letâfet-nâme'nin beş yazma nüshası tespit edilmiştir. Bunlar: Birnbaum nüshası (istinsahı 847/1444), Kabul Museum (Kabil Müzesi) nüshası (istinsahı 893/1488), British Museum OR 7914/5 (istinsahı 914/1509),[40] Ali Emiri Manzum 1221 ve aynı kütüphanede Arabi 86/2.[41]

---

39 YŪSUF-I EMĪRĪ: *Deh-nāme:* s. 19-21.

40 Nüshanın kopyası, Süleymaniye Kütüphanesi Mikrofilm Arşivi 3088/5 numaradadır. Nüsha, cedvelsiz, tek sütun hâlinde 11 satırda, talik yazı ile yazılmıştır. Başında veya sonunda mühür bulunmayan nüshanın istinsah kaydı "tökendi leṭāfet-nāme ramażān ayınıŋ on altısıda tārīḫ toḳuz yüz on törtde [8 Ocak 1509] va'llāh aḫkem" olarak verilmiştir. Nüshanın tamamı 16 yapraktır.

41 Ali Emiri Manzum 1221 nüshasının özellikleri şu şekildedir: Nüsha, kırmızı cild kaplıdır. Cildin üstü şemseli, kenarları bordürlüdür. Zahriyyede Ali Emiri Efendi'nin ve Millet Kütüphanesi'nin mühürleri bulunmaktadır. Yine aynı sayfada

Eser üzerine yapılan en eski çalışma Aysel Ülgen'e aittir. 1962'de İstanbul Üniversitesi'nde bitirme tezi olarak hazırlanan çalışma British Museum nüshasına dayanmakta olup yazar, Ali Emiri nüshaları ile esas aldığı nüshayı karşılaştırmıştır. Çalışma edisyon kritik, dil incelemesi ve sözlükten oluşmaktadır.[42] Çalışmada dil içi çeviri yer almaz. Metnin tamamı 324 beyittir. İstanbul nüshalarında bulunan 3 beyit bu çalışmada yer almamaktadır.

T. Gandjei 1964'te yazdığı bir makalede *Letâfet-nâme*'nin Kabil Müzesi'nde bulunan Uygur harfli nüshası hakkında bilgi vermiştir. Bu makale O. F. Sertkaya tarafından tanıtılmıştır.[43]

1966'da *Letâfet-nâme* E. Rubovszky adlı bir Macar öğrenci tarafından mezuniyet tezi olarak hazırlanmıştır.[44] Çalışmanın hangi nüshaya dayandığı veya çalışmada edisyon kritik yapılıp yapılmadığı bilinmemektedir.

1970'de T. Gandjei yayımladığı makalede bu defa Kabil Müzesi'ndeki nüshanın transkripsiyonlu metnini ve Uygur harfli nüshanın tamamının fotokopisini vermiştir. Bu

---

eserin kütüphane kayıt bilgisi yer almaktadır. Eserin 1^a ve 2^b sayfaları çift cedvellidir ve içi altın suyu ile doldurulmuştur. Yine 1^b sayfası tezhiplidir. Sonraki sayfalar cedvelsizdir. Eser, tek sütun hâlinde on üç satır olarak talik yazı ile ve siyah mürekkeple yazılmıştır. 14 yaprak olan eserin sonunda yine Ali Emiri Efendi'nin ve Millet Kütüphanesi'nin mühürleri bulunmaktadır. Arabi 86/2, ilgili numarada yer alan mecmuanın 91^a-98^b yapraklarının sayfa kenarına yazılmıştır.

42 ÜLGEN: *Letâfetnâme, Edisyon Kritik ve Dil Hususiyetleri Üzerinde Bir Çalışma:* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü Mezuniyet Tezi, İstanbul 1962.

43 SERTKAYA: "Kabil Müzesindeki Uygur Harfli Letâfetnâme Yazması Üzerine Notlar": TÜDED, C. 19, 1971, s. 231-232.

44 Bu tezden O. F. Sertkaya'nın tanıtım yazısı sayesinde haberdar olduk; SERTKAYA: "Hocendî'nin Letâfetnâme'si ve Uygur Harfli Nüshasının Tıpkıbasımı": TÜDED, C. 19, 1971, s. 232-235.

çalışma da O. F. Sertkaya tarafından tanıtılmıştır.[45] Tanıtma yazısında Sertkaya, Gandjei'nin çalışmasında görülen birtakım eksiklik ve hataları da düzeltmektedir. Sertkaya'nın bildirdiğine göre Gandjei'nin hazırladığı *Letâfet-nâme* metni Kabil nüshası ile İstanbul nüshalarının karşılaştırmasına dayanmaktadır. Bu çalışma 313 beyittir. Sertkaya, Arap harfli nüshaların, yani İstanbul Ali Emiri nüshalarının Kabil nüshasından 26 beyit daha fazla olduğunu söylemektedir[46] ki bizim tespitimiz de bu yöndedir.

1976'da E. İ. Fazılov *Letâfet-nâme*'yi yeniden yayımlamıştır. Eser yine O. F. Sertkaya tarafından tanıtılmıştır.[47] Yazar, Sertkaya'nın ifadesiyle Birnbaum nüshası hariç, dört nüshadan Uygur harfli olanını esas almış, Uygur harfli nüshada olmayan beyitleri nüsha farklarında göstermiştir.[48] Fazılov'un çalışması da 313 beyittir. Bu çalışma 1980'de Bodrogligeti tarafından tenkit edilmiştir.[49]

Sonuç olarak;

Hucendî, 15. yüzyılın başında hayatta olup deh-nâme türünde eser veren Türkistan şairlerindendir. Şairin hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ölüm tarihinin 1425 civarı olduğu tahmin edilebilir.

---

45 SERTKAYA: agm., s. 232-235.

46 SERTKAYA: agm., s. 234.

47 SERTKAYA: "E. İ. Fazılov, Hodjendi, Latafatname (Kniga o krasote), Vedenie, Transkriptsiya, Teksta, Perevod, Glossariy, Garmmatiçeskiy Ukazetel', Taşkent 1976, 200 s.": TÜDED, C. 22, 1976, s. 285-287.

48 SERTKAYA: agm., s. 286.

49 BODROGLIGETI: "Fazylov's Edition of Khujandi's Latafat-nama: A Review Article": *Journal of Middle East Studies,* 12, Cambridge University Press, 1980, p. 101-109.

Letâfet-nâme, Hârizmî'nin *Mahabbet-nâme*'sine nazire olarak yazılmış olup Mahmûd Tarhan'a sunulmuştur. Mesnevi nazım biçiminde, hezec bahrinin mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün aruz kalıbı ile kaleme alınmıştır. Eserin mukaddime bölümünde tevhid, naat, sebeb-i nazm ve Mahmûd Tarhan medhiyesi bulunmaktadır. Bundan sonra gelen bölümde ise on nâme yer almaktadır. Eser, Hâtime bölümü ile son bulmaktadır.

Letâfet-nâme'de Farsça kısımlar yer almaz, manzume baştan sona Türkçedir. Eserdeki mektupların tamamı âşıktan sevgiliye yazılmış, tek taraflı mektuplardır. Edebî gelenekte olduğu gibi âşıkla sevgilinin karşılıklı mektuplaşması bu eserde söz konusu değildir.

Letâfet-nâme üzerinde 1962'den bugüne değin bazı ilmî çalışmalar yapılmıştır. Bu son çalışma ile 343 beyitlik bir metin ortaya çıkmıştır.

ÇEVİRİYAZILI METİN ÜZERİNE

Çeviriyazı alfabeli metinde baştan sona küçük harf kullanıldı. *Letâfet-nâme* Hârizm hakimi Küçük Muhammed'in oğlu Mahmûd Tarhan'a sunulduğundan Hârizm Türkçesi ile yazılmış olma ihtimali yüksektir, bu sebeple bu şive esas alındı.

Metinde Arapça ve Farsça alıntılar yer almaktadır. Bilindiği gibi bu iki dilde Türkçedeki ı, (o Farsçada varken Arapçada bulunmuyor), ö ve ü ünlüleri yer almaz. Bu nedenle alıntı parçaların, bu dillerde yazılmış eser ve şair/müellif adlarının yazımında yukarıdaki ünlülere yer verilmedi.

Dua cümleleri yazma eserlerdeki gibi kısaltıldı.

§ birer ~ bir az

Kelime 81, 215, 217, 276. beyitlerde geçmektedir. İstanbul nüshalarında 215 ve 217. beyitlerde *birer* yerine *bir az* yazılmıştır. Fakat aşağıdaki 81. beyit:

saḫāvet içide miŋde bir er-sėn
naẓar ḳılġın ḫucendīġa birer sėn

kelimenin (en azından bu beyit için) *birer* olması gerektiğini gösterir. CLAUSON, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*'te *birer'e* "bir, her bir" karşılığını verir.

§ elig ~ ėlig

CLAUSON'da iki biçim de vardır. YÜCE, *Muḳaddimetu'l-Edeb* yayınında "il, yurt, memleket" manasındaki kelimeyi *ėl,* organ adı olanı ise *el* ve *elig* şeklinde vermektedir.

§ ėrin ~ erin

CLAUSON kelimenin Çağatay ve Hârizm Türkçesinde kapalı e'li (ė) olduğunu belirtir. TOPARLI-VURAL vd.nin

Kıpçak Türkçesi Sözlüğü'nde iki biçim de yer almıştır.

§ esrü- ~ ösrü- ~ üsrü-

Yüce'de *esrü-* olan kelime Kaçalin'in *Abuşḳa* yayınında *ösrü*-dür. Clauson ise Çağatay Türkçesinde *üsrü*- olduğunu söyler. Güzeldir, *Abuşka Lügati*'nde kelimeyi *üsrü*- olarak verir.

§ ḫalvā-yı bī-dūd

Zülfe, *Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde* adlı çalışmasında kelimeyi "nemlenmemiş, tel tel dökülen halis helva, tam kıvamını bulmuş helva" olarak tarif etmektedir (s. 43). Kutlar, "Lugat-i Mizah" makalesinde kelimenin "kavun" manasının da olduğunu söylemektedir (s. 408).

§ ḫān ~ ḫan

H. Taş, "Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde Med" başlıklı incelemesinde bu kelimenin uzun ünlülü olması gerektiğini belirtir, yā "yay" da böyledir (s. 150).

§ ikev ~ ėkev

Yüce *ikegü/ikigü* "ikisi, her ikisi", *iki, ikilenci, ikinci, ikiz/ekiz* "ikiz" kelimelerini madde başı olarak vermektedir. Clauson da hem Hârizm hem Çağatay Türkçesinde kelimenin *iki/ikki* olduğunu söylemektedir.

§ iŋre ~ ıŋra-

Clauson ve Yüce'ye göre kelime Hârizm Türkçesinde *iŋre*-dir.

§ ḳaya baḳ- ~ ḳıya baḳ-

Kelime, her iki biçimde de okunabilir. Dilçin'in *Yeni Tarama Sözlüğü*'nde *kay-* "1. geri dönmek, geri gelmek, 2. ayrılmak, uzaklaşmak, 3. istif etmek" vardır, ama *kaya bak-* yer almamıştır. Yine *kıya* "kıyasıya, sert, haşin" maddesi altında *kıya bah-* "1. öfkeyle, kıyasıya bakmak, öldüresiye bakmak, 2. dikkatle, keskin bakmak" yer alır. Clauson'da

kay- "tu bend or turn oneself [= yönelmek veya birine doğru dönmek]" ve *kaya bak- , kaya kör-* "to look back or behind one [= geriye bakmak veya birinin ardından bakmak]" yer almaktadır. Yine *kıy-* vardır, ama *kıya bak-* yoktur. Kelime klasik metinlerde çoğunlukla *kıya bak-* biçiminde yazılıyor. Ben, klasik şiirdeki bu mazmunun "dönüp bakmak, geriye bakmak" ile ilgili olduğu, dolayısıyla kelimenin öncelikle *kaya bak-* biçiminde okunması gerektiği kanaatindeyim. Nitekim klasik şiirde aynı manada *iltifat* "bir nesneye doğru boyun çevirip yüz döndürmekle teveccüh eylemek, çevre bakmak, yüzünü çevirerek bakma" kelimesi bulunmaktadır. YILMAZ, "Bir Av Tabiri Olarak İltifat" başlıklı yazısında *iltifat* için *Gülistan Şerhi*'nde "*İltifat,* iftial babından masdardur. Giderken başını ardına döndürüp bakmağa derler. Ekser ahu ve ceyran cinsinde müstameldür. Hatta nakl olunur ki eger ceyran cinsi kaçarken gâh gâh dönüp ardına bakmasa hergiz anı bir hayvan yetişemezdi." denildiğini, kelimenin bir av tabiri olarak "avlanmaya sebep olan hareket" manasına geldiğini belirtir (s. 435; ayrıca bk. *Osmanlı Edebiyatının 300'ü:* s. 297). Klasik şiirde sevgili av, âşık da onu avlamak isteyen avcıdır. Buna göre âşığın, av olan sevgilinin ondan kaçarken dönüp bakmasını umması gayet tabiidir. Eğer bu mümkün olursa âşık sevgiliyi avlamış olacaktır. Bu noktada *kıya bak-,* sevgilinin âşığa haşin bir şekilde, öfke ile bakmasının klasik şiir geleneğine uygun olduğu akla gelebilir. Fakat öncelikle düşünülmesi gerekenin *kaya bak-* olduğu kanaatindeyim.

§ müferrıḥ

KOCABAŞ'ın, *Şeyhî Divanı'nda Sosyal Hayat* adlı çalışmasında belirttiğine göre (s. 179) *müferrih* bir macun türüdür. Afyon, esrar gibi uyuşturuculara cevher, baharat ve bitki gibi maddelerin karıştırılmasıyla hazırlanır.

Özellikle tedavi amaçlı kullanılır. Kemikli'nin "Divan Şiirinde Hastalık ve Tedavi" başlıklı makalesinde yakutun toz hâline getirilerek başka maddelerle karıştırılmasıyla yakut-ı müferrih'in elde edildiği, bu karışımın ise ruhi hastalıklara iyi geldiği belirtilmektedir (s. 34). Bu karışım şerbet olarak da kullanılmaktaydı (bk. Kırbıyık, "Bazı XVI. Yüzyıl Divanlarında Kıymetli Taşlar": s. 72). Lal taşının toz hâline getirilerek macuna dönüştürülmesiyle lal-i müferrih elde edilir, bu macun da göz hastalıklarının tedavisinde kullanılırdı (bk. Yeşilbağ: "Muhibbî Divanı'nda Değerli Taşlar": s. 702-703).

§ oḫşa- ~ uḫşa-

Clauson'da durum şöyledir: 1. *oxşa-* "to resemble [= benzemek]", burada verilen şive örneklerinin biri hariç, Kutb'un *Husrev u Şirin*'inde *uxşa-,* hepsi o'ludur. 2- *oxşa-* "to fondle, caress, to soothe [= okşamak, sevmek]", yalnız Kuman şivesinde *uvşa-* biçimindedir. *uxşa-* biçimi kesin değildir, *oxşa-*nın sonradan değişmiş biçimi olmalıdır. Yüce, "benzemek" anlamındaki *oxşa-*yı madde başı almıştır. Toparli-Vural vd.nin *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü* ile Caferoğlu'nun *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*'nde durum aynıdır. Kaçalin, *Dîvânu Lugâti't-Turk*'te *uxşa-:* at uhşadı "At uyudu." örneğini vererek ata özgü bir kelime olduğunu söyler. Bu bilgi Clauson'da da bulunmaktadır. İ. Taş ise "benzemek" manasındaki *oḫşa-/uḫşa-*nın, *oġşa-/uġşa-*dan geldiğini ve ilk hece ünlüsünün belirsiz olduğunu ifade etmektedir (bk. *Süheyl ü Nev-bahâr'da Eskicil Öğeler:* s. 123-124).

KAYNAKLAR

ASLAN, Üzeyir - TAŞ, Hakan - ZÜLFE, Ömer: *Osmanlı Edebiyatının 300'ü:* OTTO, Ankara 2018.

BARS, Mehmet Emin: "A. Olrik'in Epik Yasaları Işığında Ferhat ile Şirin Hikayesi": *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi,* S. 3/1, 2014, s. 306-324.

BAYBURTLUGİL, Nurettin: "Istılâhât-ı Ehl-i Tasavvuf": *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* S. 3, İstanbul 1985, s. 345-361.

BİLGİN, Orhan: "Fahreddin-i Irakî": DİA, C. 12, İstanbul 1995, s. 84-86.

BODROGLIGETI, A. J. E.: "Fazylov's Edition of Khujandi's Latafat-nama: A Review Article*": Journal of Middle East Studies,* 12, Cambridge University Press, 1980, p. 101-109.

CAFEROĞLU, Ahmet: *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü:* 2. bs. Türk Dil Kurumu, Ankara 2011.

CLAUSON, Sir Gerard: *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish:* Oxford University Press, London 1972.

ÇETİN, Abdülbaki: "Bilinmeyen Bir Türkçe Dehnâme": *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi,* C. 3, S. 4 (Aralık), 2006, s. 91-110.

ÇİFTÇİ, Hasan: "Ubeyd-i Zâkânî": DİA, C. 42, 2012, s. 16.

DEVLETŞĀH b. Baḫtişāh-i Semerḳandī: *Teẕkiretu'ş-Şu'arā:* çev. LUGAL, Necati: *Devletşah, Şair Tezkireleri:* Pinhan, İstanbul 2011.

DİLÇİN, Cem: *Yeni Tarama Sözlüğü:* 3. bs., Türk Dil Kurumu, Ankara 2013.

ECKMANN, János: *Çağatayca El Kitabı:* haz. KARAAĞAÇ, Günay; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1988.

EĞRİ, Sadettin: "Vîs ü Râmîn Mesnevilerinde Kahramanların Özellikleri ve Aşk Anlayışları": *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri,* 12 (2001), s. 95-109.

ES'AD-İ GURGĀNĪ: *Vîs u Rāmīn:* çev. KANAR, Mehmet: *Fahreddin Es'ad-ı Gorgânî, Vîs ile Râmîn:* Ayrıntı, İstanbul 2013.

FAḪRE'D-DĪN-İ 'İRĀḲĪ: *Leme'āt:* çev. KONUK, Ahmet Avni: *Fahreddin-i Irakî, Leme'ât, Aşka ve Âşıklara Dair:* İlk Harf, İstanbul 2012.

FAḪRE'D-DĪN-İ 'İRĀḲĪ: *'Uşşāḳ-nāme:* çev. ÇETİNKAYA, Gökhan: *Fahreddin-i Irakî, Âşıklar Kitabı Uşşâkname:* Büyüyen Ay, İstanbul 2016.

GANDJEI, Tourkhan: "Bir Edebi Eserin Yaratılışı ve Tavsifi: Dehname 'On Aşk Mektubu' ": çev. SERTKAYA, Ayşe Gül: *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri,* S. 11 (2001), s. 167-174.

ḪATĀ'Ī, Şāh İsmā'īl: *Külliyāt:* haz. CAVANŞIR, Babek - NECEF, Ekber N.: *Şah İsmail Hatai Külliyatı:* Kaknüs, İstanbul 2006.

ḪUCENDĪ: *Leṭāfet-nāme:* haz. ASLAN, Üzeyir: "Hucendî'nin Letâfetnâme'si": *Dîvânu Lugâti't-Türk'ten Senglah'a Doğumunun 60. Yılında Mustafa S. Kaçalin Armağanı,* haz. Ölmez, Mehmet - Çulha, Tülay - Özçetin, Kübra; Kesit, İstanbul 2017, s. 113-160.

" haz. FAZILOV, E. İ.: *Hodjendi, Latafatname (Kniga o krasote):* Vedenie, Transkriptsiya, Teksta, Perevod, Glossariy, Garmmatiçeskiy Ukazetel: Taşkent 1976.

" haz. ÜLGEN, Aysel: *Letâfetnâme, Edisyon Kritik ve Dil Hususiyetleri Üzerinde Bir Çalışma:* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Mezuniyet Tezi, 1962.

HUMĀM-İ TEBRİZĪ: http://www.irankulturevi.com/lang-tr-humamtebrz.cgi (Erişim: 07.11.2015, saat 14:00)

İBN ḤAZM 'Alī İbn Aḥmed el-Ḳurṭubī el-Endulusī: *Ṭavḳu'l-Ḥamāme fī'l-Ulfeti ve'l-Ullāf:* çev. KANIK, Mahmut: *İbn Hazm Ali İbn Ahmed el-Kurtubî el-Endülüsî, Güvercin Gerdanlığı, Sevgiye ve Sevenlere Dair:* 2. bs., İnsan, İstanbul 1995.

KAYA, Hasan: "Divan Şiirinde Harf ve Kelime Oyunlarına Dair Bir Tasnif Denemesi": TÜDED, C. 48, S. 48, 2013, s. 71-113.

KEMİKLİ, Bilal: "Divan Şiirinde Hastalık ve Tedavi": *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* C. 16, S. 1, 2007, s. 19-36.

KIRBIYIK, Mehmet: "Bazı XVI. Yüzyıl Divanlarında Kıymetli Taşlar": *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi,* S. 18, 2007, s. 61-75.

KOCABAŞ, Mükerrem: *Şeyhî Divanı'nda Sosyal Hayat:* Yüksek Lisan Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

KUFACI, Osman: "Divan Şiirinde Ortak Mahlas Kullanımının Yol Açtığı Sorunlar ve Nâtıkî Dîvânı Örneği": *Vakıf İnsan Prof. Dr. Hikmet Özdemir Armağanı,* Editörler: Aslan, Üzeyir - Taş, Hakan; Kriter, İstanbul 2019, s. 551-581.

KUTLAR, Fatma Sabiha: "Lugat-i Mizah": *International Journal of Central Asian Studies,* Volume 13, Festcshrift To Commemorate the 80th Anniversary of Prof. Dr. Talat Tekin's Birth, 2009, pp. 401-439.

MAḤMŪD EL-KĀŞĠARĪ: *Dîvânu Luġâti't-Türk:* haz. ERCİLASUN, Ahmet B. – AKKOYUNLU, Ziyat: *Kâşgarlı Mahmud: Dîvânu Lugâti't-Türk, Giriş - Metin- Çeviri - Notlar-Dizin:* Türk Dil Kurumu, Ankara 2014.

" çev. KAÇALİN, Mustafa S.: *Divânu Lugâti't-Turk Mahmûd el-Kâşgarî:* Kabalcı, İstanbul 2019.

MUTÇALI, Serdar: *Arapça-Türkçe Sözlük:* Dağarcık, İstanbul 1995.

MÜTERCİM 'ĀṢIM: *Tibyān-ı Nāfi' der-Terceme-yi Burhān-ı Ḳāṭı':* haz. ÖZTÜRK, Mürsel - ÖRS, Derya: *Mütercim Âsım Efendi, Burhan-ı Katı:* Türk Dil Kurumu, Ankara 2000.

NİYĀZĪ: *Abuşka:* haz. KAÇALİN, Mustafa S.: *Niyâzî [16. Yüzyıl], Nevâyî'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar, el-Lugatu'n-Nevâ'iyye ve'l-İstişhâdâtu'l-Cagatâ'iyye, Giriş - Metin - Dizinler - Tıpkıbaskı:* Türk Dil Kurumu, Ankara 2011.

" GÜZELDİR, Muharrem: *Abuşka Lügati (Giriş - Metin - İndeks):* Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2002.

REDHOUSE, Sir James W.: *Turkish and English Lexicon:* 3. edition, Çağrı, İstanbul 2006.

SAVİ, Saime İnal: "Senâî": DİA, C. 36, 2009, s. 503.

SERTKAYA, Osman Fikri: "E. İ. Fazılov, Hodjendi, Latafatname (Kniga o krasote), Vedenie, Transkriptsiya, Teksta, Perevod, Glossariy, Garmmatiçeskiy Ukazetel', Taşkent 1976, 200 s.": TÜDED, C. 22, 1976, s. 285-287.

SERTKAYA, Osman Fikri: "Hocendî'nin Letâfetnâme'si ve Uygur Harfli Nüshasının Tıpkıbasımı": TÜDED, C. 19, 1971, s. 232-235.

SERTKAYA, Osman Fikri: "Horazmî'nin Muhabbet-nâme'sinin İki Yeni Yazma Nüshası Üzerine": *Türkiyat Mecmuası,* C. 17, İstanbul 1973, s. 185-207.

SERTKAYA, Osman Fikri: "Kabil Müzesindeki Uygur Harfli Letâfetnâme Yazması Üzerine Notlar": TÜDED, C. 19, 1971, s. 231-232.

SEHĪ BEG: *Heşt Bihişt:* haz. İPEKTEN, Haluk - KUT, Günay - İSEN, Mustafa - AYAN, Hüseyin - KARABEY, Turgut, Kültür ve Turizm Bakanlığı, e-kitap, Ankara 2017.

SEYYİD AḤMED MĪRZĀ: *Ta'aşşuḳ-nāme:* haz. KÖKTEKİN, Kazım: *Seyyid Ahmed Mirza, Taaşşuknâme (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım):* Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2000.

STEINGASS, Francis Joseph: *A Comprehensive Persian-English Dictionary:* Çağrı, İstanbul 2005.

ŞAHİNOĞLU, Nazif: "Kemâl-i Hucendî": DİA, C. 25, 2002, s. 226.

ŞEN, Mesut: *Türk Dilinin Dünü ve Bugünü -El Kitabı-:* Post, İstanbul 2016.

ŞEYḪ SÜLEYMĀN EFENDİ: *Luġat-ı Çaġatay ve Türkī-yi Osmānī:* Mihran Matbaası, İstanbul 1298 [1882].

" haz. DURGUT, Hüseyin: *Şeyh Süleymân Efendi-i Buhârî, Lügat-i Çağatay ve Türkî-i Osmânî (Cild-i Evvel) Adlı Eserin Transkripsiyonu*: Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 1995.

TAŞ, Hakan: "Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde Med": *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi-19,* İstanbul 2008, s. 143-156.

TAŞ, İbrahim: *Süheyl ü Nev-bahâr'da Eskicil Öğeler:* Palet, Konya 2009.

TOKMAK, A[bdurrahman] Naci: "Evhadüddîn-i Merâgî": DİA, C. 11, 1995, s. 520.

TOPARLI, Recep - VURAL, Hanifi - KARAATLI, Recep: *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü:* Türk Dil Kurumu, Ankara 2014.

TULUM, Mertol: *XVII. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı-Meninski'nin Thesaurus'u ve XVII. Yüzyıl İstanbul Türkçesi:* Türk Dil Kurumu, Ankara 2011.

ÜST, Sibel: "Hüsrev, Şirin ve Ferhad Kahramanları Üzerine": *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 51, Erzurum 2014, s. 47-62.

VANLIOĞLU, Mehmet: "Dehname": DİA, C. 9, 1994, s. 106.

VANLIOĞLU, Mehmet: "Kâtibî, Şemseddin": DİA, C. 25, 2002, s. 42.

YAZICI, Tahsin: "İmâd-i Fakîh": DİA, C. 22, 2000, s. 169.

YEŞİLBAĞ, Semih: "Muhibbî Divanı'nda Değerli Taşlar": *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi-22,* İstanbul 2019, s. 689-712.

YILMAZ, Ozan: "Bir Av Tabiri Olarak İltifat": *Acta Turcica, Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi,* Y. 1, S. 1, 2009, s. 434-441.

YŪSUF-I EMĪRĪ: *Deh-nāme:* haz. KÖKTEKİN, Kazım: *Yûsuf Emîrî, Dehnâme:* Türk Dil Kurumu, Ankara 2013.

ZEMAḪŞERĪ Ebu'l-Ḳāsım Cāru'llāh Maḥmūd b. 'Omar: *Muḳaddimetu'l-Edeb:* haz. Yüce, Nuri: *Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd Bin 'Omar Bin Muhammed Bin Ahmed ez-Zamahşarî el-Hᵛârizmi, Mukaddimetü'l-Edeb, Hᵛârizm Türkçesi ile Tercümeli Şuşter Nüshası:* Türk Dil Kurumu, Ankara 2014.

ZÜLFE, Ömer: *Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde:* Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2011.

LETÂFET-NÂME (METİN - ÇEVİRİ)

leṭāfet-nāme-yi ḫucendī

mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

hezec: + - - - / + - - - / + - -

A 91ᵃ 1 s̱enā ḳādirġa kim cān bėrdi bizge
İ 01ᵇ, M 01ᵇ ‘ınāyet ḳıldı īmān bėrdi bizge

yaratġan ādem ü ḥūr u melekni
tüzetken ‘arş u kürsī vü felekni[2]

şecerġa ḫıl‘at-ı nev-rūzī bėrgen
ḳamuġ ḫalḳ-ı cihānġa rūzī bėrgen[3]

toḳuz eflākni asḳan mu‘allaḳ
yėti ḳat yėrni hem ḳılġan muṭabbaḳ[4]

5 ḫudāvendī kim ol ‘ālem yarattı
menī suvdın benī-ādem yarattı[5]

çimen ḳuşlarnı iŋretür seḥerde
tükel ni‘met bėrür şāḫ-ı şecerde[6]

bulıtlarnı havā üzre yorutur
susalıḳtın ṣadef aġzın ḳurutur[7]

törütti taş içinde la‘l u yāḳūt
perī vü ādemīġa ol bėrür ḳūt[8]

yarattı ḳudretidin şehd ü ḥanẓal
ḳamışdın şehd ü şekker arıdın bal[9]

İ 02ᵃ 10 biregüni ḳılur ni‘met bile bāy
yana birisi tün kün nāle vü vāy[10]

biregüni oḳup ferzāne ḳıldı
yana birni ḳavup bīgāne ḳıldı[11]

M 02ᵃ ḳılur ādemni ḳudsīlarġa mescūd
‘azāzilni ḳılur mel‘ūn u merdūd[12]

Hucendî'nin Letâfet-nâme'si

Bize can veren, iyilik edip iman veren;
kudreti her şeye yeten Allah'a hamd olsun.

İnsanı, huriyi ve meleği yaratan;
arşı, kürsüyü ve feleği düzenleyen;

ağaca nevruz kaftanını giydiren,
cihan halkının tamamına rızık veren;

dokuz feleği bağlayıp asan ve
yedi kat yeri üst üste kapatan O'dur.

O öyle bir sahip ki âlemi yarattı,
meni suyundan insanoğlunu yarattı.

Seherde çimen kuşlarını inletir,
ağaç dalında hep nimet bitirir.

Bulutları hava üstünde yürütür,
susamaktan sedefin ağzını kurutur.

Taş içinde lal ile yakutu yaratır,
peri ve insana O rızık verir.

Kudretiyle balı, Ebucehil karpuzunu,
kamıştan şekeri ve arıdan balı yaratmıştır.

Kimisini nimetiyle zengin eder,
yine kimisini gece gündüz ağlatır.

Kimini davet edip âlim eder,
yine kimini kovup cahil eder.

Meleklere Âdem'in karşısında secde ettirir,
Şeytan'ı lanetleyip kovar.

bėrür nūḥ ḳavmıġa ṭūfān belāsın[13]
kėḏürüp nūḥġa ‘ızzet pelāsın

ḫalīlġa ot içinde bėrdi bustān[14]
daġı nemrūd otınnı ḳıldı gülistān

bėrür ya‘ḳūbġa yūsuf firāḳın[15]
aḳartur iştiyāḳında ḳaraḳın

ḳılur maḥbūs yūsufnı ḳuḏuġda
yana ḳul tėg satarlar her ḳapuġda[16]

süleymānġa ḳılur yėlni musaḫḫar
bolur dāvūd şevḳında zirihger

bėrür ‘īsāġa ol cevr ü cefānı
ḳılur server muḥammed muṣṭafānı[18]

ilāhī cümleniŋ sırrın bilür-sėn
yėter erkiŋ nė kim ḳılsaŋ ḳılur-sėn

ḫudāyā köŋlüm içre ‘ışḳ otın yaḳ
ḫucendī ḫastaġa luṭfuŋ bile baḳ

maḥabbet cāmıdın ṣahbā içürgin
ḫaṭā işler tėlim ḳıldım kėçürgin[21]

İ 02[b] ilāhī mėni cānāndın ayırma
‘azīz cānımnı īmāndın ayırma[22]

fī-na‘ti’n-nebī ‘aleyhi’s-selām

taḥıyyet ma‘den-i ṣıdḳ u ṣafāġa
ḥabību’llāh muḥammed muṣṭafāġa[23]

M 02[b] sökel bolġan köŋüllerniŋ ṭabībi
şerī‘at ravżasınıŋ ‘andelībi

muḥammed ‘ışḳ gencine emīndür
muḥammed *raḥmeten li’l-‘ālemīn*dür[25]

Nuh kavmine tufan belasını verir,
Nuh'a ise ululuk kaftanını giydirir.

İbrahim'e ateşin içinde bostan verir,
Nemrud'un ateşini de gül bahçesine çevirir.

Yakup'a Yusuf'un ayrılığını
verir, hasretiyle gözünü ağartır.

Yusuf'u kuyuda hapseder de
onu köle diye her kapıya satarlar.

Süleyman'ın emrine yeli/cinni verir,
Davud O'nun arzusuyla zırh yapar.

İsa'ya eziyet ve sıkıntı verir,
Muhammed Mustafa'yı başkan yapar.

Allah'ım, herkesin sırrını bilirsin,
kudretin yeter, ne dilersen yaparsın.

Allah'ım, gönlümde aşk ateşini yak,
dertli Hucendî'ye iyiliğinle bak.

Muhabbet kadehinden şarap içir,
çok hatalı işler işledim, beni affet.

Allah'ım, beni canandan ayırma,
aziz canımı imandan ayırma.

Hz. Muhammed (a.m.)'ın Övgüsü

Doğruluk ve sefa madeni, Allah'ın
sevgili kulu Muhammed Mustafa'ya selam!

O çaresiz gönüllerin tabibidir,
şeriat bahçesinin bülbülüdür.

Hz. Muhammed aşk hazinesinin eminidir,
Hz. Muhammed âlemlere rahmettir.

muḥammed ol kim aydı ḥaḳ ta‘ālā
fe-kāne ḳābe ḳavseyni ev ednā[26]

muḥammed enbiyālar serveridür
muḥammed enbiyālar reh-beridür[27]

zihī sulṭānu dāri’l-milk ü eflāk
uġan bėrdi aŋa teşrīf-i levlāk[28]

ḳamuġ ‘ālemni īmāneġa oḳudı
cihān kerrārların yėrge toḳudı[29]

iḏi ḥukmı bile körgüzdi mu‘ciz
‘arab kāfirlerini ḳıldı ‘āciz

işāret birle aynı pāre ḳıldı
cihān sulṭānların bī-çāre ḳıldı[31]

İ 03ª eyā sulṭān-ı z̲ürriyyāt-ı ādem
sėn oḳdur-sėn şefā‘at-ḫ̲ᵛāh-ı ‘ālem

imām-ı enbiyā sāḳī-yi kevs̲er
sėn-oḳdur-sėn şefī‘-ı rūz-ı maḥşer

yazuḳdın özge yoḳ mėnde biżā‘at
uluġ künde maŋa ḳılġın şefā‘at[34]

şehenşeh-sėn ḫ̲ucendīdür gedāyıŋ
ġalaṭ dėdim kim oldur ḫ̲āk-i pāyıŋ[35]

yana yüz miŋ durūd ol tört velīġa
ebū bekr ü ‘omar ‘os̲mān ‘alīġa[36]

M 03ª rasūl aydı mėniŋ aṣḥābım encüm
bi-eyyi iḳtedeytum ihtedeytum

sebeb-i naẓm-ı kitāb aytur

seḥer vaḳtında kim sulṭān-ı ḫ̲āver
cemālından cihān boldı münevver

Yüce Allah Hz. Muhammed için "Böylece yayın iki
ucu kadar, hatta daha da yakın!" buyurmuştur.

Hz. Muhammed nebilerin başkanıdır,
Hz. Muhammed nebilerin rehberidir.

Göklerin ve yerin sultanıdır, ne mutlu!
Allah onu "Levlâk" ile şereflendirmiştir.

Bütün âlemi imana çağırdı,
cihan süvarilerini yere serdi.

Allah'ın hükmüyle mucize gösterdi,
Arap kâfirlerini âciz bıraktı.

İşaretle ayı ikiye böldü,
cihan sultanlarını çaresiz bıraktı.

Ey âdemoğlunun sultanı!
Âlemin şefaatçisi mutlaka sensin.

Nebilerin imamı, Kevser sakisi,
mahşer gününün şefaatçisi mutlaka sensin.

Bende günahtan başka sermaye olmadığından
büyük günde (kıyamette) bana şefaat et.

Sen şahların şahısın, Hucendî ise kölendir;
yanlış dedim, o ayağının toprağıdır.

Yine o dört veliye; Ebu Bekir, Ömer,
Osman ve Ali'ye çokça dua olsun.

Resul: "(Ashabım) yıldızlar gibidir, hangisine
uysanız doğruyu bulursunuz." buyurdu.

Kitabın Telif Sebebi

Seher vaktinde Doğu sultanının
yüzünün güzelliğinden dünya aydınlandı.

alıp nīze eligge ḫusrev-i çīn
ḥabeş sulṭānını ḳavdı cihāndın[39]

şeh-i maşrıḳ ʻalem ʻālemġa urdı
sipāh-ı zeng ḳorḳup köz yaşurdı[40]

çıḳardı ėrse şeh ḫancer bėlidin
ḥabeş ḳaçtı revānī rūm ėlidin[41]

İ 03ᵇ sipāh-ı türk boldısa sipāhī
ʻazīmet tutdı hindūlar sipāhı[42]

ḫorūs-ı ṣubḥ-dem feryād aşurdı
kėçe zāġı yumurtġasın yaşurdı[43]

tefekkürde turur ėrdim seḥergāh
ėşikdin bir cevānī kirdi nā-gāh[44]

firāḳ otında baġrı pāre bolġan
acunda ʻışḳ üçün āvāre bolġan[45]

anıŋ kim ʻışḳı yoḳ andın nė ḥāṣıl
sėver cānānesiz cāndın nė ḥāṣıl[46]

nė bilsün tėgme nā-dān ʻışḳ-bāzı
ḥaḳīḳat bolmasa bārī mecāzı[47]

anıŋ kim bir sėver cānānı yoḳdur
ḥaḳīḳat bil tenide cānı yoḳdur[48]

ayur sėn-sėn ėl içre uz be-ġāyet
tiler-mėn ḳılsaġan bizge ʻınāyet[49]

sėni şāʻir tėp ayturlar ḫalāyıḳ
sözüŋdin tuḫfe kėltür bizge lāyıḳ[50]

tiler-mėn sėndin ay kān-ı melāḥat
ki bėrseŋ söz bile cānımġa rāḥat[51]

M 03ᵇ maḥabbet cāmıdın içseŋ şarābī
*maḥabbet-nāme*ġa aysaŋ cevābī[52]

Çin padişahı eline mızrak alıp
Habeş sultanını dünyadan kovdu.

Doğu sultanı dünyaya sancağını dikti,
Zenci ordusu korkup gözden kayboldu.

Padişah belinden hançeri çıkarınca
Habeş, Rum diyarından hemen kaçtı.

Türk ordusu atlanınca
Hind ordusu çekilip gitti.

Sabah vakti horozu feryat etti,
gece kargası (ay) yumurtasını gizledi.

Seher vakti tefekkürdeydim,
kapıdan ansızın bir yiğit girdi.

Ayrılık ateşinden ciğeri yaralanmış,
aşk için dünyada avare olmuş.

Aşkı olmayandan (bir şey) çıkmayacağı (gibi)
canenesiz seven candan da (bir şey) çıkmaz.

Bir defa mecazı hakikat olmazsa
her bir cahil, âşığı nasıl anlayabilir?

Bir sevdiği cananı olmayan kişinin
teninde canı yoktur, bunu hakikat bil!

"Halk içinde en uygun sensin,
bize iyilik etmeni dilerim." dedi.

"Halk senin şair olduğunu söylüyor,
şiirinden bize layık bir armağan getir."

"Ey güzellik madeni, senden şiir ile
gönlüme huzur vermeni diliyorum."

"Muhabbet kadehinden şarap içsen,
Muhabbet-nâme'ye cevap söylesen!"

İ 04ª ḳabūl ḳıldım ḳabūliyyet yoḳ ėrken
ṣalāḥ urdum ṣalāḥiyyet yoḳ ėrken[53]

baḳıp söz ḳızınıŋ yüzini açtım
başıġa dür cevāhir yinçü saçtım[54]

55 tefekkür baḥrıġa battım ḥıcābsız
çıḳardım dürr ü cevher köp ḥısābsız[55]

riyāżet baḥrıġa saldım özümni
‘ıbāret silkiġa tüzdüm sözümni[56]

tilimde söz elimde ḫāme boldı
leṭāfet-nāme hem on nāme boldı[57]

ṭabī‘atdın çıḳardım naẓm bisyār
acunda bulmadım ikev ḫarīdār[58]

sözüm çün dānedür nā-dān nė bilsün
belī ḥayvān suvın ḥayvān nė bilsün[59]

60 ḫıred aytur maŋa tarḫanġa barġıl
selāṭīn serveri sulṭānġa barġıl[60]

ma‘ānī bir beden tėg rūḥı oldur
ḳamuġ ṣā‘irleriŋ memdūḥı oldur[61]

cemālı birle cānım tāze bolsun
şehim atı belend-āvāze bolsun

özüm birle özüm endīşe ḳıldım
şehim medḥ u s̲enāsın pīşe ḳıldım[63]

İ 04ᵇ **maḥmūd tarḫan medḥı**

eyā faḫr-ı selāṭīn ṣāh-ı devrān
zamāne mefḫarı maḥmūd tarḫan[64]

M 04ª 65 acun faḫrı şehenşāh-ı zamāne
ṣıfātıŋ ṣavleti toldı cihāna[65]

Rızam yok iken kabul ettim, ehil değilken
yetkili oldum.

Bakıp söz kızının yüzünü açtım,
başına inci ve cevherler saçtım.

Tefekkür denizine apaçık daldım,
ondan sayısız inci ve cevher çıkardım.

Kanaatkârlık denizine kendimi attım,
söz ipine şiirimi dizdim.

Dilimde söz, elimde kalem oldu;
böylece *Letâfet-nâme* on mektup oldu.

Tabiattan çok şiir çıkardım,
dünyada iki alıcı bile bulamadım.

Sözüm inci olduğuna göre cahil ne bilsin,
evet, bengi suyu hayvan ne bilsin!

Aklım bana: "Tarhan'a git,
sultanların efendisi sultana git!" dedi.

Manalar bir bedene benzer, ruhu ise odur;
bütün şairlerin övdüğü odur.

Yüzünün güzelliği ile canım tazelensin,
şahımın adı meşhur olsun.

Kendi kendime düşündüm,
şahımın övgüsünü iş/sanat edindim.

Mahmûd Tarhan'ın Övgüsü

Ey sultanların övüncü, zamanın padişahı,
halkın onunla övündüğü Mahmûd Tarhan!

Dünyanın övüncü, zamanın en büyük şahı,
niteliklerinin heybeti cihanı doldurdu.

zihī ṣāḥıb-ḳırān arslan yüreklig
ma‘ānī meclisi içre kėreklig[66]

saḫāvet bābıda çün ḥātem-i ṭay
şecā‘at milkide çün kāvus-ı key[67]

A 91[b] ḳılıncıŋ heybetidin rüstem-i zāl
ḳılıpdur dünyede gȫr içre inzāl[68]

cihān tuttuŋ ḳamuġ ‘adlıŋ küçindin
yaşın yaşnar ḳılıncıŋıŋ ucındın[69]

70 saḫāvet milkide ṣāḥıb-ḳadem-sėn
leṭāfet ma‘deni baḥr-ı kerem-sėn

bėgim ‘adlıŋ ḳamuġ ‘ālemġa toldı
ḳuyaş yaŋlıġ ṣıfātıŋ cilve boldı[71]

cemālıŋ ‘aksıdın ḫur-şīd alur nūr
atıŋ boldı ḳamuġ ‘ālemde meşhūr[72]

bulıt içre yaşındı ay yüzüŋdin
şeker sızdı ḳamış içre sözüŋdin[73]

İ 05[a] ḳuyaş yüzüŋ körüp yėrge yıḳıldı
aḏaġıŋ toprağını sürme ḳıldı[74]

75 felek mihri bile evrülse miŋ yıl
sėniŋ tėg ḳılmaġay dünyāda ḥāṣıl[75]

ma‘ānī içre şāhım ḳıl yarar-sėn
acunda her nė ḳılsaŋ ḳıl yarar-sėn[76]

söz aymaḳ siz kibi dānā ḳaşıda
ḳuḏuġ ḳazmaḳ-turur deryā ḳaşıda[77]

velīkin mūr kėltürdi yaḏaḳın
süleymānġa çėvürtkeniŋ aḏaḳın[78]

süleymān tėg-durur cāh-ı celālıŋ
aḏaḳ astında ḳalmaġay cemālıŋ[79]

Arslan yürekli kahraman,
şiir meclisine gerekli olan, ne mutlu!

O cömertlikte Hâtem-i Tây,
bahadırlık mülkünde Keykavus gibidir.

Kılıcının korkusundan Zal oğlu Rüstem
dünyada iken mezara girmiştir.

Adaletinin gücüyle bütün cihanı fethettin,
kılıcının ucundan şimşek çakıyor.

Cömertlik mülkünde talihli olansın,
güzellik madeni ve iyilik denizisin.

Beyim, adaletin bütün âlemi doldurdu,
niteliklerin güneş gibi göründü.

Güneş, cemalinin aksinden ışığını alıyor,
adın bütün âlemde meşhur oldu.

Ay, senin yüzünden buluta saklandı,
sözünle kalemden şeker damladı.

Güneş, yüzünü görünce yere kapandı;
ayağının toprağını gözüne sürme etti.

Felek, güneşiyle bin yıl dönse
senin gibisini dünyaya getiremez.

Mazmunlar konusunda kılı kırk yararsın,
dünyada ne yaparsan yap, yararlı olursun.

Sizin gibi bilgin karşısında söz söylemek
deniz kıyısında kuyu kazmak gibidir.

Ama karınca yaya olarak Süleyman'a
çekirgenin ayağını getirdi.

Büyüklüğünün derecesi Süleyman'ınki gibidir,
yüzünün güzelliği ayak altında kalmaz.

eṣer ḳılsa eger luṭfuŋ cemālı
aḏaḳ astında ḳalmaġay çü mālı[80]

M 04ᵇ saḫāvet içide miŋde bir er-sėn
naẓar ḳılġın ḫucendīġa birer sėn[81]

ḫıred şaṭrancını uttuŋ cihāndın
sėniŋ luṭfuŋ ḳılaydur-mėn cenāndın[82]

hemīşe ẕāt-ı pākiŋ bar bolsun
sa‘ādet baḫt u devlet yār bolsun

evvel nāme

İ 05ᵇ eyā ser-defter-i ḫūbān-ı ‘ālem
cihān milki ḳamuġ sizge müsellem[84]

sėn oḳ-sėn ḫusrev-i milk-i melāḥat
ḳılıpdur ġamzeŋiz cānlar cerāḥat[85]

alur zülfüŋ nesīmidin revān bād
irem bāġında yoḳ siz tėg perī-zād[86]

A 92ᵃ ḫacil ḫur-şīd-i tābān ay yüzüŋdin
yatur maḫmūr bolup nerges közüŋdin[87]

İ 15ᵇ leb-i la‘lıŋ ‘asel tiliŋ çın arı
çimenniŋ servi tėg ḳaddıŋ çınarı[88]

bėgim aġzıŋda söz arı balıdur
sözüŋüzge cevāb ārī belīdür

eger ġamzeŋġa ḳılsaŋ bir işāret
ḳılur bir demde yüz miŋ cānnı ġāret[90]

cihān ḫusrevleri şīrīn sözüŋge
bolup mecnūn baḳa ḳalur yüzüŋge[91]

ısırġaḳ dāneŋe çün müşterīdür
saçıŋġa nāfe-yi çīn müşterīdür[92]

Eğer iyiliğinin güzel yüzü belirse
onun metaı ayak altında kalmayacaktır.

Cömertlikte binde birsin,
Hucendî'ye sen bir bak!

Dünyada akıl satrancını kazandın,
senin iyiliğini gönülden isterim.

Temiz zatın daima var olsun,
mutluluk bahtın, devlet yârin olsun.

Birinci Mektup

Ey dünya güzellerinin defterinde ilk sırada
olan, dünya mülkü bütünüyle size teslimdir.

Güzellik mülkünün padişahı mutlak sensin,
yan bakışınız canları yaralar.

Rüzgâr, saçının melteminden canlanır,
İrem bağında sizin gibi bir peri çocuğu yoktur.

Ay yüzünden parlak güneş utanır,
gözünden nergis mahmur olup uzanır.

Lal dudağın, bal dilin çok saftır,
boyunun çınarı çimenliğin servisi gibidir.

Beyim, ağzındaki söz arı balıdır;
sözünüze cevap "Evet, ne güzel!"dir.

Eğer göz ucuna bir işaret etsen,
bir anda yüz bin canı yağmalar.

Cihan Hüsrev'leri senin Şirin/tatlı sözüne
mecnun olur da yüzüne bakakalır.

Küpe, inci (dişine) müşteri olduğu gibi
Çin miski de saçına müşteridir.

M 05ª yüzüŋ kündüz bėgim zülfüŋ şeb-i tār
saçıŋ çīninde pinhān müşg-i tātār[93]

saçıŋ bėlge tėger bėliŋse saç tėg
saçıŋ çīn müşgi ‘anber saçsa saçdėk[94]

95 lebiŋ la‘l-ı bedaḫşān tişleriŋ dür
ṣadef aġzın ḳurutġan tişleriŋdür

İ 06ª yüzüŋni ḥaḳ cihān gülzārı ḳıldı
yüzüŋni kördi vü gül zārī ḳıldı

şeker narḫın lebiŋ erzān ḳılıpdur
tar aġzıŋ ġunca baġrın ḳan ḳılıpdur[97]

ḳılıp zülfüŋ köŋüllerni perīşān
lebiŋdin uftanur la‘l-ı bedaḫşān[98]

perī mu-sėn bu ṭal‘at birle yā ḥūr
uġan ḳılsun yüzüŋdin çeşm-i bed dūr[99]

100 sėniŋ ‘ışḳında cān kėçti bedendin
sėvükrek-sėn maŋa cān u cihāndın[100]

İ 16ª yüzüŋ şem‘ına cān pervāne boldı
köŋül zencīriġa dīvāne boldı[101]

yüzümni ḳıldı sarıġ al yaŋaḳıŋ
ḳızıl ḳanım töker cādū ḳaraḳıŋ[102]

sėni sėvmes kişi ādem degüldür
yaŋaḳıŋ lāle çihreŋ berg-i güldür[103]

viṣālında kėçe kündüz ėver-mėn
sėni sėvgen üçün cānnı sėver-mėn[104]

105 güneh bolsa sėni sėvmeklig ay yār
cihānda bolmaġay mėn tėg günehkār[105]

sėni sėvmes kişige cān kėrekmes
bihişt ü kevṯer ü rıḍvān kėrekmes

Beyim; yüzün gündüz, saçın ise karanlık gecedir.
Saçının örgüsünde Tatar miski gizlidir.

Saçın bele ulaşır, belin ise kıl gibidir; (öyle ise)
Çin miski olan saçın amber saçarsa saçsın.

Dudağın Bedahşan lali, dişlerin incidir,
sedefin ağzını kurutan dişlerindir.

Allah senin yüzünü dünya güllüğü etti;
gül, yüzünü gördü de inledi.

Dudağın şekerin fiyatını ucuzlatır;
dar ağzın, goncanın ciğerini kanatır.

Saçın gönülleri perişan eder,
Bedahşan lali dudağından utanır.

Ey huri, bu yüz ile peri misin sen?
Allah yüzünü kem gözden uzak etsin.

Senin aşkınla can bedenden geçti,
bana candan da cihandan da daha sevimlisin.

Can yüzünün mumuna pervane oldu,
gönül (saçının) zincirine divane oldu.

Al yanağın yüzümü sararttı,
cadı gözün (ise) kızıl kanımı dökmekte.

Seni sevmeyen insan değildir,
yanağın lale, çehren (ise) gül yaprağıdır.

Sana kavuşmaya gece gündüz acele ederim,
seni sevdiği için canımı severim.

Ey yâr, seni sevmek günah olsa
dünyada benim gibi günahkâr olmaz.

Seni sevmeyen kişiye can gerekmez;
cennet, kevser ve Rıdvan gerekmez.

A 92^{b} közümge ḫāk-i pāyıŋ tūtyādur
tenim topraġ u ‘ışḳıŋ kīmyādur

kėl ay sāḳī şarāb-ı nāb kėltür
faḳīrler köŋlini deryāb kėltür

ikinçi nāme

M 05^{b} eyā ḳaddı ṣanavber çihresi gül
İ 06^{b} ḫaṭı reyḥān mėnizlig zülfi sünbül[109]

yüzüŋ kündüz saçıŋ yeldā kėçesi
tėlim ‘āşıḳ yüzüŋe cān kėçesi[110]

köp öksükdür yaŋı ay ḳaşıŋızdın
ḳaya barsun muḥıblar ḳaşıŋızdın[111]

elif tėg toġrı boyluġ ḳaşları nūn
cihān leylīleri ḥusnuŋġa mecnūn[112]

tar aġzıŋ mīm ü fettān közleriŋ ṣād
cihānda siz bigin yoḳ ādemī-zād[113]

yüzüŋ kündüz ü zülfüŋ leyletü’l-ḳadr
hilāl ol çihreŋizdin kök üze bedr[114]

cemālıŋ çavı toldı çīn ü māçīn
uyalur zülfüŋizdin nāfe-yi çīn

yüzüŋni kördi-se gül ġunca bolġay
tar aġzıŋ tėg meger gül-ġunca bolġay[116]

köŋül ėvi cemālıŋdın münevver
nesīmiŋdin meşām-ı cān mu‘aṭṭar[117]

perī-peyker nigār-ı serv-ḳāmet
cemālıŋdın cihān içre ḳıyāmet

küler bolsaŋ ḳış içre yaz açılur
saçıŋdın ‘anber-i sārā saçılur[119]

Ayağının toprağı gözüme sürmedir,
benim tenim toprak, senin aşkın ise kimyadır.

Gel ey saki, saf şarabı getir;
fakirlerin gönlünü yap da getir.

İkinci Mektup

Ey boyu çam fıstığı, çehresi gül olan,
ayva tüyü reyhana benzeyen, saçı sümbül olan!

Yüzün gündüz, saçın ise uzun gecedir;
yüzüne âşık pekçok can kendinden geçmektedir.

Yeni ay, kaşına göre çok sönüktür,
âşıklar yanından nereye gitsin?

Elif gibi doğru boylu, kaşları nun olan!
Dünya Leyla'ları güzelliğine Mecnun'dur.

Kapalı ağzın mim, fettan gözlerin saddır,
dünyada senin gibi insan evladı yoktur.

Yüzün gündüz, saçın Kadir gecesidir,
hilal de çehrenden dolayı gökteki dolunaydır.

Cemalinin ünü Türkistan'a yayıldı,
Çin miski saçından utanmakta.

Gül, yüzünü görseydi gonca olacaktı,
meğer dar ağzın gibi gül goncası olacaktı.

Gönül evi cemalinden aydınlanmış,
melteminden can damağı kokulanmıştır.

Peri yüzlü, servi boylu nigâr; dünyada
yüzünün güzelliğinden dolayı kıyamet koptu.

Gülsen kış mevsiminde yaz olur,
saçından saf amber saçılır.

İ 07ª saŋa baḳsam közümge cān körünür
lebiŋdin közlerimge ḳan körünür[120]

ḳadıŋ ṭūbā yüzüŋ firdevs bāġı
münevver çihreŋizdin cān çirāġı

ḫaṭıŋ ėrniŋ üze ṭūṭī vü şekker
ḫacildür tişleriŋdin dürr ü gevher

ferīd-i dehr-sėn ḥusnuŋ ziyāde
ruḫuŋ körse bolur şehler piyāde[123]

ḫaṭıŋ siḥr u saçıŋ su'bān-ı mūsā
lebiŋ iglig köŋüllerge mesīḥā[124]

M 06ª ḳara zülfüŋ 'aceb hindū-yı tezvīr
ėrür fettān közüŋ cādū-yı keşmīr

nebāt aġzıŋ ḳaşıda aġzın açmas
şeker ėrniŋ ḳaşıda bal suv içmes[126]

özindin bir yolı bī-gāne bolur
sėni sėvgen kişi dīvāne bolur[127]

sėni körgen kişi dīvāne bolur
nėmedin bir yolı bī-gāne bolur[128]

sėniŋ tėg dil-rubā 'ālemde yoḳdur
mėniŋ tėg mübtelā ādemde yoḳdur[129]

A 93ª anıŋ kim siz bigin dil-dārı bolsa
ġamı yoḳtur cihān aġyārı bolsa

kimiŋ siz tėg nigārı bolsa ay yār
raḳībler cevridin nė ḳayġusı bar[131]

viṣālıŋ genci ėmgeksiz bulınmas
tikensiz gülsitān hergiz bulınmas[132]

çiçek sėvgen cefā-yı ḫār tartar
raḳīb cevrin muḥıb nā-çār tartar[133]

Sana baksam gözüme can görünür,
dudağından gözlerime kan görünür.

Boyun Tuba, yüzün Firdevs cennetidir;
can mumu çehrenizden ışık alır.

Dudağın ve üstündeki ayva tüyün dudu ile
şekerdir, inci ile cevher dişlerinden utanır.

Dünyada teksin, güzelliğin çok,
şahlar senin yüzünü/kaleni görse piyon olur.

Ayva tüyün sihir, saçın Musa'nın ejderhası,
dudağın hasta gönüllerin İsa'sıdır.

Kara saçın çok dolandırıcı bir Hintli,
fettan gözün Keşmir cadısı olmuştur.

Bitki, ağzının yanında ağzını açmaz;
şeker, dudağının yanında bal suyu içmez.

Seni seven kişi bir defa kendine
yabancılaşır, divane olur.

Seni gören kişi divane olur,
bir defa her şeyden habersiz olur.

Sana benzer sevgili dünyada yoktur,
bana benzer müptela insanlar arasında yoktur.

Senin gibi sevgilisi olanın
dünya düşmanı olsa üzülmez.

Ey sevgili, kimin sana benzer sevgilisi olsa,
rakiplerin eziyetinden niye kaygılansın?

Vuslatın hazinesi emeksiz bulunmaz,
dikensiz gül bahçesi asla bulunmaz.

Gülü seven dikenin sıkıntısına katlanır,
âşık, rakibin eziyetini çaresizce çeker.

İ 07[b] kėl ay sāḳī bu kün meclis ḳuralıŋ
zamānī ‘ayş ėtip ḫoş olturalıŋ[134]

üçünçi nāme

eyā nāzük-bedenler körge bayı
zamāne ḫūblarnıŋ tolun ayı[135]

perī-ruḫsārlarnıŋ cānıdur-sėn
ḳamuġ gül-çihreler sulṭānıdur-sėn[136]

yüziŋ közgüside yüz körse bolmas
yüziŋe meyl ėtip yüz körse külmes[137]

M 06[b] bėrür zülfüŋ nesīmi cāngа rāḥat
siziŋ tėg kimde bar ḥusn u melāḥat[138]

yüzüŋ nūrı urur miŋ ṭa‘na ayġa
yüzüŋni ayġa oḫşar dėp kim ayġa[139]

bėrür şekker sözüŋ cānlarġa maḳṣūd
ėrür la‘l-ı lebiŋ ḥalvā-yı bī-dūd

sėniŋ zülfüŋ bir özge dīn çıḳardı
cihān zāhidlerin dīndin çıḳardı

ḳara ḳaşıŋ ėrür bayrām hilālı
körüp şükrāne cān ḳurbān ḳılalı

ḳara mėŋ birle yüzüŋ ayġa tamġa
ḳılur kāfir közüŋ cānımnı yaġmā[143]

İ 08[a] cemālıŋ şöhre boldı şehr içinde
tümen mėn tėg ḳuluŋ bar dehr içinde[144]

sėniŋ ‘ışḳıŋ mėni saldı belāġa
raḥım ḳıl ay bėgim mėn mübtelāġa

firāḳ otı bile baġrım bişürdüŋ
nigārīnā yana ḥaddın aşurduŋ[146]

Gel ey saki, bugün meclis kuralım,
bir zaman eğlenip hoş oturalım.

Üçüncü Mektup

Ey nazik bedenlilerin en güzel bayı,
zamane güzellerinin dolunayı,

peri yüzlülerin canısın,
bütün gül yüzlülerin sultanısın.

(Âşık), yüzünün aynasında yüz görse olmaz,
yüzüne meyletmiş yüz görse yüzü gülmez.

Saçının meltemi cana huzur veriyor,
sendeki gibi güzellik ve şirinlik kimde var?

Yüzünün nuru ayı çokça ayıplar,
yüzünün aya benzediğini kim söyleyebilir?

Şeker sözün canlara maksadını verir,
dudağının lali dumansız helva/kavun olur.

Senin saçın bir başka din çıkardı,
dünya zahitlerini dinden çıkardı.

Bayram hilali olan kara kaşını görünce
şükrane olarak canı kurban edelim.

Kara iri ben ile yüzün aya tamga olur,
kâfir gözün canımı yağmalar.

Yüzünün güzelliği şehirde meşhur oldu,
dünyada benim gibi sayısız kulun var.

Senin aşkın beni belaya attı,
ey beyim, ben düşküne acı.

Ayrılık ateşi ile ciğerimi pişirdin,
ey bizim sevgilimiz, yine haddini aştın.

maŋa sėndin cefā ‘ayn-ı vefādur
cefā az bolsa ‘āşıḳġa cefādur[147]

şikāyet mü ḳılur ‘āşıḳ cefādın
muḥıblarġa cefā ḫoşraḳ vefādın[148]

firāḳıŋdın şikāyet ḳılman ay cān
muḥıblarġa viṣāldın yaḫşı hicrān[149]

A 93[b] 150 cefādın oşbu yolda ‘āşıḳ irmes
cefādın yüz evürgen ‘āşıḳ ėrmes[150]

M 07[a] sėniŋ derdiŋġa dermān istemes-mėn
öler bolsam ġamıŋda ġam yėmes-mėn

leb-i la‘lıŋ ėrür derdim devāsı
bu derdimġa devā müşkil bolası[152]

viṣālıŋ tėgmedi mėn bī-nevāġa
şehenşehlıḳ ḳaçan tėgsün gedāġa

köŋül milkin ḫarāb ėtti firāḳıŋ
ḳamuġ ‘ālemni ṣayd ėtti ḳaraḳıŋ[154]

155 ġamıŋ tā mesken ėtti cān içinde
köŋül mustaġraḳ ėtti ḳan içinde[155]

İ 08[b] maŋa sėnsiz kėrekmes tende cānım
sėn oḳdur-sėn maŋa cān u cihānım[156]

kėl ay sāḳī içeliŋ cām-ı cemni
kėçer dünyā ġanīmet tut bu demni[157]

törtünçi nāme

ṣabā mėndin selām ol bī-vefāġa
büt-i nā-mihr-bān kān-ı cefāġa

selāmımnı tėgür yalġançı yāra
sözi şehd-i şeker közi ḫumāra

Bana senden gelen eziyet vefanın ta kendisidir,
eziyet az olursa âşığa eziyet olur.

Âşık eziyetten şikâyet eder mi?
Sevenlere eziyet vefadan daha hoş gelir.

Ey can, ayrılığından şikâyet etmem,
sevenlere ayrılık vuslattan güzeldir.

Âşık bu yolda eziyetten sıkılmaz/ayrı durmaz,
eziyetten yüz çeviren âşık olmaz.

Senin derdine derman aramam,
gamından dolayı ölüyor olsam gam yemem.

Lal dudağın derdimin devası olur,
bu derdime deva zordur.

Vuslatın ben zavallıya nasip olmadı,
şahlar şahı olmak fakire nasıl nasip olsun?

Ayrılığın gönül mülkünü yıktı,
kara gözün bütün âlemi avladı.

Üzüntün can içinde yerleştiği an
gönlü kana batırdı.

Bana sensiz tende canım gerekmez,
benim canım da cihanım da kesinlikle sensin.

Gel ey saki, Cem kadehini içelim,
dünya geçer, bu anı ganimet say.

Dördüncü Mektup

Ey gündoğusu rüzgârı; o vefasıza, merhametsiz puta, eziyet madenine benden selam söyle!

Selamımı yalancı, sözü tatlı bal,
gözü mahmur sevgilime ulaştır.

selāmımnı tėgür ay yüzlügümġa
şeker tėg tili şīrīn sözlügümġa[160]

selāmımnı tėgür ḳaşı hilāla
selāmımnı tėgür ėrni zülāla

ayıt ay ‘ahdı yalġan bī-vefā yār
ḳuluŋ boldı firāḳ otında efgār[162]

M 07ᵇ ayıtġıl mėndin ol nā-mihr-bāngа
firāḳ otını az ḳoysun bu cāngа[163]

bėgim asru unuttuŋ mėn gedānı
unatup bir saġın bu bī-nevānı[164]

nė boldı kim ḳuluŋdın yüz evürdüŋ
bir ayġan sözni şāhım yüz evürdüŋ[165]

İ 09ᵃ ḳaçan kėlgey-sėn ay serv-i revānım
fidā bolsun saŋa cān u cihānım

ḳaçan yüzüŋ körüp közüm yaruġay
viṣālıŋdın közüm yaşı ḳuruġay

ḳaçan eksilge hicrān mā-cerāsı
ḳaçan bütkey yüregimniŋ yarası

kişi dermān tapmas ol yaraġa
lebiŋdin merhemi bėrseŋ yaraġa[169]

A 94ᵃ maŋa sėnsiz bėgim kündüz kėçedür
derīġā sėnsizin ‘omrüm kėçedür

felek ‘ışret butaġını ḳanırdı
oşol kün kim sėni mėndin ayırdı

felek saldı mėni cevr ü cefāġa
boyun sundum rıżā bėrdim ḳażāġa

firāḳ otında baġrım boldı biryān
ḳaçan bolġay firāḳıŋ işi bir yan[173]

Selamımı ay yüzlüme, şeker dilli,
şirin sözlüme ulaştır.

Selamımı hilal kaşlıma ulaştır,
selamımı zülal dudaklıma ulaştır.

Ey sözü yalan, vefasız yâr;
kulun ayrılık ateşiyle yaralandı, bir sor.

O merhametsize beni söyle,
ayrılık ateşini bu cana az koysun.

Beyim, ben dervişini çoktan unuttun,
bu zavallıyı bir hatırlayıp razı et.

Sultanım, ne oldu da kulundan yüz çevirdin?
Verilmiş bir sözü sayısız değiştirdin.

Ey salınan servim, ne zaman geleceksin?
Canım da cihanım da sana feda olsun.

Ne zaman yüzünü görüp de gözüm aydınlanacak,
vuslatınla gözümün yaşı kuruyacak?

Ayrılık macerası ne zaman eksilecek,
yüreğimin yarası ne zaman iyileşecek?

Kimse o yaraya derman bulamaz, (ama)
dudağından merhem versen yarayacak!

Beyim, sensiz bana gündüz gecedir,
yazık ki ömrüm sensiz geçmektedir.

Felek, işret dalını kopardığı zaman
işte o gün seni benden ayırdı.

Felek beni eziyet ve sıkıntıya attı,
boynumu uzattım, kazaya razı oldum.

Ayrılık ateşinde ciğerim kebap oldu,
ayrılık işi ne zaman benden uzak olacak?

viṣālıŋ ḳadrını bilmedim ay cān
asıġ ḳılmas nėçe bolsam peşīmān[174]

ġanīmet tutmadım vaṣlıŋnı ay yār
firāḳ otında oş boldum giriftār[175]

yıraḳ tüştüm cemālıŋdın żarūrī
muḥāl ėrmiş bėgim sėnsiz ṣabūrī

M 08ᵃ ta‘āla’llāh bu nė ḥusn u cemāl ol
İ 09ᵇ ṣabır ḳılmaḳ cemālıŋdın muḥāl ol

ḫayālıŋdın emīn köŋlümde yoḳdur
yıraḳ bolsam özüm köŋlüm yavuḳdur[178]

firāḳıŋda cefā köp tarttım ay yār
velī her yıġlamaḳnıŋ külmegi bar[179]

nė bolġay mėn gedānı yād ḳılsaŋ
viṣālıŋ birle köŋlüm şād ḳılsaŋ

kėl ay sāḳī içeliŋ cām-ı gül-gūn
vefā ḳılmas kişige dünye-yi dūn[181]

bėşinçi nāme

eyā dil-ber kėl ėmdi yaz açıldı
gülistān ṣaḥnıda güller saçıldı[182]

ḳara yėr kök meŋizlig boldı ḫaḍrā
çimen şāhidleri boldı muṣaffā[183]

yėtip kėldi yana faṣl-ı bahār ol
dem-i ‘īsādın ėrdi yādgār ol[184]

çiçekler ḫānı urdı taḫt-ı mīnā
kelīm tėg ḳumrī gülşen ṭūr-ı sīnā[185]

çimen ṭarfında köpdür gül çiçekler
toşup ḳalmış tėg ibrīşim böçekler[186]

Ey can, vuslatın kıymetini bilemedim,
çok pişman olsam da artık fayda etmez.

Ey sevgilim, vuslatını ganimet bilmedim,
şimdi ayrılık ateşine düştüm.

Zaruri olarak cemalinden uzak düştüm,
beyim, sensiz sabretmek imkânsızmış!

Bu ne güzellik, o ne cemal, Allah yüceltsin;
cemaline sabretmek mi? İşte o imkânsız!

Gönlümde hayalinden başka vefalı yoktur,
kendim uzak olsam da gönlüm sana yakındır.

Ey yâr, ayrılığında çok eziyet çektim
ama her ağlamanın bir gülmesi var.

Ben dervişini hatırlasan,
vuslatınla gönlümü şenlendirsen ne olur?

Gel ey saki, gül renkli kadehi içelim,
zelil dünya kişiye vefa göstermez.

Beşinci Mektup

Ey sevgili, gel, şimdi yaz başladı,
gül bahçesinde güller açıldı.

Kara yer gök yüzü gibi yeşillendi,
çimen şahidleri belirdi.

Hz. İsa'nın nefesinden yadigâr olan
o bahar mevsimi yine ulaşıp geldi.

Çiçeklerin sultanı billur tahtını kurdu; kumru
Hz. Musa'ya, gül bahçesi Sina dağına benzedi.

Çimenlikte gül, çiçekler çoktur,
böcekler ipek döşeyip kalmış gibidir.

A 94[b] benefşe zülfidin ‘anber saçılmış
körüp gül ġuncanıŋ aġzı açılmış[187]

İ 10[a] muraṣṣa‘ çiy suvıdın lāle tācı
cevāhir yinçüge yoḳ iḥtiyācı[188]

M 08[b] elikde cām-ı cem almış şaḳāyıḳ
irem bāġı bigin bolmış ḥadāyıḳ[189]

190 gülistān ḳuşları ġulġul ḳıluşur
yıġaçlar oynarında yėŋ salışur[190]

çın-oḳ ma‘şūḳ u ‘āşıḳ tėg çubuḳlar
biri birini oynarda çubuḳlar[191]

çiçek ḫānıġa nerges birle lāle
başı birle tutar tün kün piyāle[192]

muġannī çeng ü barbaṭ sāz ḳılmış
terennüm ‘andelīb āġāz ḳılmış

terennüm ḳılsa elḥān birle bülbül
ṣurāḥī ḫoşlanıp aytur ki ḳulḳul[194]

195 gülistān toldı ḳuşlar ġulġulından
ösürdi cān ṣurāḥī ḳulḳulından[195]

ṣabā gül köŋlegini pāre ḳıldı
raḳīblerni o dem āvāre ḳıldı[196]

kėl ay sāḳī mey-i gül-fām kėltür
şarāb-ı arġavāndın cām kėltür

ḳılalı ‘ayş u ‘ışret mevsim-i yaz
ḳadaḥ kėltür köŋüller maḫmūrın yaz[198]

ḳarābe ḳanı birle cānnı ḳandur
ḳarābe ḳanı toldı ḳana ḳandur[199]

200 gülistān içre gül tėrmek nė ḫoşdur
bėgim ‘ışḳında cān bėrmek nė ḫoşdur[200]

Menekşe saçından amber saçılmış,
gül goncasının görüp ağzı açılmıştır.

Lalenin tacı çiğ suyu ile süslüdür,
inci ve cevherlere ihtiyacı yoktur.

Şakayık eline Cem'in kadehini almış;
bahçeler İrem bağına dönmüştür.

Gül bahçesinin kuşları ötüşür,
ağaçlar oynarken kollarını silker.

Çubuklar gerçekten âşık ile maşuk gibidir,
oynarken birbirilerine dokunur.

Nergis ile lale çiçek sultanına
gece gündüz başıyla kadeh tutar.

Şarkıcı çeng ve barbut çalmış,
bülbül şarkı söylemeye başlamış.

Bülbül sesiyle şarkı söylese
sürahi hoşlanır da kulkul (Söyle, söyle!) der.

Gül bahçesi kuşların ötüşüyle doldu;
can, sürahinin sesiyle sarhoş oldu.

Gündoğusu rüzgârı gülün gömleğini yırttı,
rakipleri o an şaşkına çevirdi.

Gel ey saki, gül renkli şarabı getir,
erguvan şarabından kadeh getir.

Eğlenelim, yaz mavsimidir, kadeh getir,
gönüllerin mahmurluğunu aç.

Testinin kanı ile canı kandır,
testinin kanı doldu, kana kandır.

Gül bahçesinde gül toplamak ne hoştur;
beyim, aşkından can vermek ne hoştur.

tiler-mėn kim bu ṣoḥbet bāḳī bolsa
mey-i gül-gūn u dil-ber sāḳī bolsa[201]

M 09ª ḳaçan esrüp ḳızarsa al yaŋaḳıŋ
başım yėrge ḳoyup öpsem aḏaḳıŋ[202]

bolup maḫmūr sėniŋ esrük közüŋge
müdām içsem baḳa ḳalsam yüzüŋge

cihān-ı bī-vefā bil tėk kėçedür
bėrür tadın kişi kim mey içedür[204]

A 95ª 205 şarāb u şāhid ü çeng ü çaġāne
bėgim ‘ayş ėt[kil] oş kėçti zamāne[205]

köŋüldin ġam kėtergen cām-ı cemdür
ġanīmet tut bu demni dem bu demdür[206]

altınçı nāme

eyā serv-i sehī boyluġ bėli ḳıl
ölüpdür-mėn firāḳıŋdın raḥım ḳıl[207]

raḥımsız bī-vefā nā-mihr-bānım
firāḳıŋdın tenimde köydi cānım[208]

unuttuŋ bir yolı ‘ahd u vefānı
felekdin mü sebaḳ aldıŋ cefānı[209]

210 sėniŋ tėg körmedim ṭurfa nigārī
ėrür-sėn bī-vefālıḳda dīnārī[210]

lebiŋ şekker töker düşnāmıŋızdın
kişi bir cur‘a tatmas cāmıŋızdın

şeker ėrniŋ tėgen ėrmiş devāġa
velī tėgmes mėniŋ tėg bī-nevāġa[212]

orunuŋ iti bizge bār bėrmes
yetīm tilek gedāġa bār bėrmes[213]

Bu sohbet kalıcı olsun, gül renkli şarap ile
dilber saki olsun, isterim.

Her ne zaman sarhoş olup al yanağın kızarsa
ben de başımı yere koyup ayağını öpsem.

Senin sarhoş gözünle mahmur olsam,
devamlı şarap içsem, yüzüne bakakalsam.

Vefasız dünyayı tek gece bil,
şarap içen kişi onun tadını çıkarır.

Şarap, şahid, çeng ve kemançe;
beyim, eğlen, şimdi zaman geçmekte.

Gönülden gamı gideren Cem'in kadehidir,
bu demi ganimet say, dem bu demdir.

Altıncı Mektup

Ey düz boylu servi, ince belli sevgili;
ayrılığından öldüm, merhamet et!

Merhametsiz, vefasız, şefkatsiz sevgilim;
ayrılığından tenimde canım yandı.

Bir kere verdiğin sözü unuttun,
eziyet dersini felekten mi aldın?

Senin gibi genç bir sevgili görmedim,
vefasızlıkta zengin kişi gibisin.

Dudağınız hicvinizden şeker döker,
kimse kadehinizden bir yudum tatmaz.

Şeker dudağına değen devaya ermiş,
ama benim gibi zavallıya nasip olmuyor.

Sokağının iti bize yer vermez,
tek bir dilek dilenciye yük gelmez.

M 09[b] tevānger-sėn bėgim ḥusn içre kāmil
gedāġa menfa'at tėgmes nė ḥāṣıl[214]

215 ġanī-sėn ḥusn milkinde be-ġāyet
faḳīrlerġa birer ḳılġın 'ınāyet[215]

niṣāb-ı ḥusnuŋuz yėtmiş kemāla
zekāt bėrmes mü-sėn mundaḳ cemāla[216]

İ 11[b] saġınmas-sėn birer ay körge bayım
ḳaya bardı ėşikdin bu gedāyım[217]

gedā ḥālın ġanī bilmes mü bolur
faḳīrlerġa raḥım ḳılmas mu bolur[218]

közüm toymas yüzüŋge baḳsa tün kün
gedānıŋ közi toymas bolsa ḳārūn[219]

220 bėgim nėçe baḫīl bolsaŋ vefāda
açuḳdur ḳullarıŋ elgi du'āda

A 95[b] tiler bolsaŋ cihān içre emāret
faḳīrler köŋlini ḳılġın 'ımāret[221]

ġanīmet tut bu ḥusn devrini bėş kün
kėçer dünyā ḳanı leylī vü mecnūn

bedel ḳıl şādīġa dünyā ġamını
ġanīmet tut yigitlik mevsimini

yigitlikni ġanīmet tut müdām iç
osal ḳılma kėçe kündüz müdām iç[224]

225 müferrıḥ birle ġam otın öçürgil
kėçer dünyānı bėş kün ḫoş kėçürgil[225]

maḥabbet birle sürüp işleriŋni
ġanīmet tut bėgim dervīşleriŋni [226]

M 10[a] zamāne bī-vefādur tekye ḳılma
bu kün bu yaḫşı künni taŋġa salma [227]

Beyim, güzellikte en zengin sensin ama
dilenciye menfaat sağlamaz, ne fayda!

Güzellik ülkesinde oldukça zenginsin,
fakirlere bir yardım et!

Güzelliğinin miktarı nisaba ulaşmış,
böyle yüz güzelliğinin zekâtını vermez misin?

Ey güzel beyim, bu dervişim kapımdan
nereye gitti diye bir düşünmezsin.

Zengin, dilencinin hâlini bilmezlikten mi gelir,
fakirlere merhametsizlik mi eder?

Gece gündüz yüzüne baksa gözüm doymaz,
Karun olsa dilencinin gözü doymaz.

Beyim, vefa konusunda çok cimri olsan da
kullarının eli duaya açılmıştır.

Dünyada beylik istersen
fakirlerin gönlünü yap.

Bu beş günlük güzellik devrini ganimet say,
dünya geçer, hani Leyla ile Mecnun?

Dünya gamını mutluluğa bedel say,
gençlik devrini ganimet bil.

Gençliğini ganimet bil, şarap iç,
ihmal etme, gece gündüz devamlı iç.

Gam ateşini macunla söndür,
Geçiçi dünyayı beş gün hoş geçir.

Beyim, işlerini muhabbetle sürdür,
dervişlerini ganimet bil.

Zamane vefasızdır, güvenme,
bugünkü güzel günü erteye bırakma.

İ 12ª feleknıŋ gerdişindin bolma ġāfil
peşīmān bolġa-sėn āḫır nė ḥāṣıl

cefā ḥaddın aşurma ḳullarıŋġa
çiçek-sėn raḥm ḳıl bülbülleriŋġa

köŋüller iglige ėrniŋ devādur
raḥım ḳıl kim ḫucendī bī-nevādur[230]

kėl ay sāḳī şarāb-ı arġavān bėr
köŋüldin ġam kėter cāniġa revān bėr[231]

yetinçi nāme

eyā ḳaddı ṣanavber ḫaddı lāle
nigār-ı meh-veş ü müşgīn-gülāle[232]

yüzüŋ gül ʻārıżıŋ çın nesterendür
cemālıŋdın ḳamuġ ʻālem çimendür[233]

şaḳāyıḳ baġrı ḳan al eŋleriŋdin
köyer ʻanber ot içre mėŋleriŋdin[234]

ḳara zülfüŋ içinde çīn körer-mėn
ḫaṭā yoḳdur sözümge çın körer-mėn[235]

yüzüŋ tėg gül irem bāġında bütmes
nėteg ḳılġay kişiniŋ elgi yėtmes[236]

semen körse bėgim nāzük teniŋni
ḳabā ḳılġay revān pīrāheniŋni[237]

İ 12ᵇ közüŋni körse nerges ḫīre ḳalġay
bolup esrük başını yėrge salġay

seḥer gül-ġunca kim ʻālemġa küldi
tar aġzıŋnı körüp gül ġunca boldı[239]

A 96ª yaşındı kėçe ġunca çün taŋ oldı
tar aġzıŋnı körüp ėlge taŋ oldı[240]

Feleğin dönüşünden gafil olma,
sonunda pişman olursun, eline ne geçecek?

Kullarına zulmün haddini aşırma,
sen çiçeksin, bülbüllerine acı.

Gönül hastalarına dudağın devadır,
zavallı Hucendî'ye acı.

Gel ey saki, erguvan şarabını ver,
gönülden gamı gider de cana ruh ver.

Yedinci Mektup

Ey boyu çam fıstığı, yanağı lale olan;
yüzü ay gibi, saç buklesi miskli olan güzel!

Yüzün gül, yanağın gerçek bir yaban gülüdür,
Cemalinden bütün âlem bahçeye dönmüştür.

Al yanağından şakayığın ciğeri kanamıştır,
iri benlerinden amber ateşte yanmıştır.

Kara saçın içinde büklüm görüyorum,
sözümde hata yoktur, doğru anlıyorum.

Yüzüne benzer bir gül İrem bağında bitmez,
ne yapsın, kişinin eli ermez.

Beyim, yasemin nazik tenini görse
hemen gömleğini yırtar.

Nergis gözünü görse fersiz kalır,
sarhoş olup başını yere eğer.

Seher vakti gül goncası âleme güldü (açıldı),
dar ağzını görünce gül gonca oldu (kapandı).

Gonca geceleyin örtündü, sabah olunca
dar ağzını gören halk hayrete düştü/tan oldu.

tar aġzıŋ şekker ėrniŋ şehd-i fāyıḳ
bėliŋdin bėlgürür törlüg daḳāyıḳ[241]

yüzüŋ kāġad ḳara ḳaşıŋ ḳalemdür
cemālıŋ çavı ʻālemde ʻalemdür

M 10^{b} ḳara saçnı nėçük bėlge salur-sėn
özüŋge bendüŋi tėŋ mü ḳılur-sėn[243]

cemālıŋ şīvesi cānım bahāsı
tenim bolsa sayın cānım bahāsı[244]

245 közüŋ oḳ atsa cān utru büter-mėn
kişiġa tėgmesün dėp ḳan yutar-mėn

köŋül pīrāheniŋ tėg titrer ay māh
ṣabā sizge ḳatıġraḳ ėsse nā-gāh[246]

sėniŋ derdiŋ köŋüllerniŋ devāsı
iziŋ topraġı közler tūtyāsı[247]

teniŋ sīmi yüzümni ḳıldı altun
közüm yaşı ġamıŋda boldı ceyḥūn

sėni sėvgen cefādın özge ḳılmas
nėteg ḳılsun vefā ḫūblarda bolmas[249]

250 nėçe kim bolsa laʻlıŋ rāḥat-ı rūḥ
ḳılur ġamzeŋ oḳı cānlarnı mecrūḥ[250]

sėni körse uşatġay bütni tersā
yüzüŋġa secde ḳılġay lāt u ʻuzzā[251]

yüzüŋde körse bolur ṣunʻ-ı ḫālıḳ
nėçük bolmay munuŋ tėg yüzge ʻāşıḳ[252]

İ 13^{a} sėniŋ ʻışḳıŋda baġrım boldı yara
ėrigey oşbu yolda seng-i ḫārā[253]

kim olġay yārıdın āzār bolmas
siziŋ tėg bir yolı bīzār bolmas[254]

Dar ağzındaki şeker dudağın mükemmel bir baldır,
belinden türlü incelikler belirir.

Yüzün kâğıt, kaşın ise kalemdir,
dünyada cemalinin ünü meşhurdur.

Kara saçını niye beline salıyorsun,
kuşağını/bağını kendine denk mi sayıyorsun?

Gönlümü parlatan güzelliğinin çekiciliği
tenim oldukça canımın pahasıdır.

Gözün ok atsa canımla önüne çıkarım,
başka kişiye değmesin diye kan yutarım.

Ey ay, gün doğusu rüzgârı ansızın sana doğru
sertçe esse gönlüm gömleğin gibi titrer.

Senin derdin gönüllerin devasıdır,
İzinin toprağı gözlerin sürmesidir.

Teninin gümüşü yüzümü altın etti,
gamından gözümün yaşı Ceyhun oldu.

Seni seven eziyetten başka bir şey görmez,
güzellerde vefa olmaz, ne yapsın?

Dudağın ruha rahatlık verse de
yan bakış okun canları yaralar.

Hristiyan seni görse putunu parçalayacaktır,
Lât ile Uzzâ senin yüzüne secde edecektir.

Senin yüzünde Allah'ın sanatını gören
böyle bir yüze nasıl âşık olmasın?

Senin aşkında ciğerim yaralandı,
işte bu yolda mermer bile eriyecektir.

Senin gibi yârinden incinmeyen,
bir kere küsmeyen kim var?

mėni ‘ışḳınḍa asru zār ḳılma
faḳīrler köŋlini āzār ḳılma[255]

kėl ay sāḳī ḳadaḥ kėltür içeliŋ
zamānī esrüben cāndın kėçeliŋ[256]

sėksinçi nāme

M 11[a] eyā ḥusn içre ‘ālem bī-naẓīri
ẓarāfet çarḫınıŋ bedr-i münīri

A 96[b] ḫacildür ‘ārıżıŋdın nuḳre-yi ḫām
köŋülge zülf ü ḫālıŋ dāne vü dām[258]

yüzüŋ tėg gül bulınmas bāġ içinde
közüŋdin köydi nerges dāġ içinde[259]

ḳara zülfüŋ bėgim al eŋ uzala
gülistānda yatur hindū-yı lālā[260]

saçıŋ örüm bėliŋ örüm örümi
közüŋ kāfir yüzüŋ tersā-yı rūmī[261]

saçıŋ ẓulmāt u ėrniŋ āb-ı ḥayvān
nė bilsün ḳadrıŋızını tėgme ḥayvān

İ 13[b] lebiŋ ser-çeşme-yi āb-ı ḥayāt ol
ḫaṭıŋ ol çeşme ḳurbında nebāt ol[263]

ḳaraḳıŋ siḥridin mārūt uyalur
özin bābül ḳuḏuġı içre salur[264]

közüŋni zühre körse ḫīre bolġay
tolun ay körse yüzüŋ tīre bolġay[265]

sėni körse ṣanem tüşkey sucūdġa
‘ademdin kėlmegey sėn tėg vucūdġa[266]

kirişmeŋ ġāret ėter cānımızını
közüŋ yaġmā ḳılur īmānımızını[267]

Aşkınla beni çok ağlatma,
fakirlerin gönlünü incitme.

Gel ey saki, kadeh getir, içelim;
bir zaman sarhoş olup candan geçelim.

Sekizinci Mektup

Ey güzelliğiyle dünyada benzersiz,
zarafet feleğinin dolunayı olan sevgili!

Ham gümüş yanağından utanır,
gönüle saçınla iri benin tuzak ile yemdir.

Yüzün gibi bir gül bağda bulunmaz,
nergis gözünden yandı, yara içindedir.

Beyim, kara saçın al yanağa uzanıyor,
(sanki) Hintli köle gül bahçesinde uzanıyor.

Saçın örgü, belin ise örümcek örgüsüdür,
gözün kâfir, yüzün ise Rum Hristiyanıdır.

Saçın Zulümât ülkesi, dudağın ise bengi su;
her bir canlı kadrinizi nereden bilsin?

Dudağın bengi suyun kaynağıdır,
ayva tüyün o kaynağın etrafındaki bitkidir.

Kara gözünün sihrinden Marut utanır,
kendisini Babil kuyusuna bırakır.

Çoban yıldızı gözünü görse ışıksız kalacak,
dolunay yüzünü görse kararacak!

Put seni görse secdeye kapanacak!
Yokluktan senin gibisi vücuda gelmeyek!

Göz ucuyla bakışın canımızı yağmalar,
gözün imanımızı alıp götürür.

kirişmeŋ birle cāṅġa ot ḳoyar-sėn
köŋülġa cāndın artuḳraḳ yaḳar-sėn

M 11[b] yüzüŋe nėçe baḳsam toyman ay cān
sėni sėvdüm ḥaḳīḳat ḳoyman ay cān

270 cihānnı örtedi ‘ışḳıŋ belāsı
ḳamuġ ‘ālem ḳaraḳıŋ mübtelāsı[270]

sėniŋ ‘ışḳıŋ maŋa köp ḳıldı bī-dād
zamāne şāhı-sėn kimdin tiley dād[271]

ėşigiŋ topraġında yüz mėniŋ tėg
bar ol topraḳġa ḳoyġan yüz mėniŋ tėg[272]

orunuŋ iti yatmas āhımızdın
ḳabūl ḳıl ay bėgim nė kėlse bizdin[273]

yaman köz bolmasun ḥusnuŋa māyil
ḳolumnı boynuŋa ḳılġıl ḥamāyil[274]

İ 14[a] 275 nėçük yoḳ bolsa ‘ışḳıŋ cān içinde
ėrür genc-i revān vīrān içinde[275]

bi-ḥamdi’llāh ḫayālıŋ kīne tutmas
birer çaġda sorar bizni unutmas[276]

A 97[a] cemālıŋ kėldi-se cāndın ḳopar ġam
ḫayālıŋnı nėteg cāndın ḳoparġam[277]

nėçe bolsam yıraḳ ay dost sizdin
ḫayālıŋ ḫālī ėrmes cānımızdın[278]

ḫucendī ‘ışḳıŋızda boldı āḫır
raḥım ḳıl ay bėgim nė boldı āḫır[279]

280 kėl ay sāḳī ketürgil cām-ı gül-fām
ġanīmet tut bu demni kėçti eyyām[280]

Göz ucuyla bakışınla cana ateş düşürürsün,
gönüle candan daha fazla tesir edersin.

Ey can, yüzüne ne kadar baksam doymam,
gerçekten seni sevdim, bırakmam.

Aşkının belası/"Evet" demesi dünyayı yaktı,
bütün âlem gözünün müptelası oldu.

Senin aşkın bana çok zulmetti,
zamanın şahısın, kimden adalet isteyeyim?

Eşiğinin toprağında benim gibi yüzlercesi var,
o toprağa benim gibi yüzünü koyan çok.

Sokağının iti ahımızdan yatmaz,
ey beyim, bizden ne gelse kabul et.

Kem göz güzelliğine meyletmesin,
kolumu boynuna muska et.

Aşkın canımda niçin yok olacakmış?
Hazine harabe içinde olur.

Çok şükür ki hayalin kin tutmuyor,
her an soruyor, bizi unutmuyor.

Güzelliğin gelince gönülde gam kopar,
hayalini gönülden nasıl koparacağım?

Ey dost, senden çok uzak olsam da
hayalin gönlümüzden ayrı değildir.

Hucendî aşkında sona ulaştı,
ey beyim, merhamet et, sonunda yok oldu.

Gel ey saki, gül misali kadehi getir,
bu anı ganimet say, günler geçti.

toḳsunçı nāme

elā ay ʻahdı yalġan bī-vefā yār
ḳamuġ ʻālem sėniŋ ʻışḳıŋda efgār[281]

vefāsız dil-rubā şūḫ-ı cefā-kīş
sėniŋ ʻışḳıŋda şeydā şāh u dervīş[282]

M 12[a] ḳaya baḳsaŋ ulusnı öltürür-sėn
yalınsız iç baġırnı örtedür-sėn[283]

ḳaya baḳsaŋ yaḳar-sėn cānımızını
raḥım ḳıl dīde-yi giryānımızını[284]

285 ʻaḳīḳıŋ ārzūsı ḳıldı baġır ḳan
sėni sėvmeklıġ āsān ėrmes ay cān

İ 14[b] özini küç bile saldı belāġa
gedā kim ʻāşıḳ oldı pādişāġa

öler boldum raḥım ḳılmadıŋ ay cān
nėteg ḳılġay raḥımsız bolsa cānān[287]

nėce ʻışḳ otıda bir yan bolayın
revān öltür mėni biryān bolayın[288]

ger öltürmek tiler-sėn bizni nā-ḥaḳ
közüŋniŋ uçı birle bir ḳaya baḳ

290 ger öltürseŋ yıraḳ tur mėndin ay māh
aḏaḳınġa ḳanım tėgmes mü nā-gāh[290]

ayurlar ʻāşıḳ ölse ḫūn bahāsız
revā mu ʻāşıḳ ölse ḫūn bahā siz[291]

ölüm maḫmūr közüŋdin bir baḳā kör
fenā bolġan vucūdumġa baḳa kör[292]

zihī ferḫunde-ṭāliʻ ol kim ėrse
cemālıŋnı körüp cānını bėrse

Dokuzuncu Mektup

Ey sözü yalan, vefasız yâr;
bütün âlem senin aşkınla yaralıdır.

Ey vefasız, eziyeti huy edinmiş şuh sevgili,
şah ile derviş senin aşkınla şaşkındır.

Dönüp baksan halkı öldürürsün,
alevsiz ciğerimin içini yakarsın.

dönüp baksan canımızı yakarsın,
yaşlı gözümüze merhamet et.

Akiğin arzusu ciğerini kanattı,
ey can, seni sevmek kolay değil.

Derviş kendini zorla belaya attı,
padişaha âşık oldu.

Ey can, ölüyorum, merhamet etmedin,
canan merhametsiz olursa ne yapabilirim?

Ben nasıl aşk ateşinden uzak kalayım,
beni hemen öldür, kebap olayım.

Eğer bizi haksız yere öldürmek istersen
gözünün ucu ile bir dönüp bak.

Ey ay yüzlü, eğer öldürürsen benden uzak dur,
kanım ansızın ayağına değebilir.

Derler ki: Âşık kan pahasız ölse,
kan pahası siz iken uygun olur mu?

Sarhoş gözünden ölümü ölümsüzlük bil,
fani vücuduma bir bakıver.

Güzelliğini görüp canını veren kim ise
o kutlu talihlidir, ne mutlu!

müsülmānlar fiġān ol yār elindin
raḥımsız bī-vefā dil-dār elindin

295 vefāsı yoḳ cefāsı cānġa tėgdi
ḫarāb eylep köŋülni cānġa tėgdi[295]

felekke yėtti oş āhım tütünni
tenimde cāndın özge yoḳ bütünni

közümdin ḳan aḳadur yaş ḳanı san
orunuŋnuŋ başında başḳa nė san[297]

A 97^{b} nėçe ḳılsaŋ cefā ay dost bizge
du'ācı-mėn tenim barınça sizge[298]

cefā vü salṭanat sizge yaraşur
vefā vü meskenet bizge yaraşur

M 12^{b} 300 maŋa ger bėrmeseŋ tapġuŋda bārı
İ 15^{a} raḳībler birle ṣoḥbet tutma bārī[300]

ḫayālıŋ cānımızda ḳaldı kėtmes
gedāġa munça sulṭānlıḳ nė yėtmes

firāḳ elginde boldum asru 'āciz
viṣālıŋ devletin bulġam mu hergiz[302]

viṣālıŋ devletin ḥaḳdın tiler-mėn
şeker ėrniŋge dāyim tiş biler-mėn[303]

firāḳıŋda közüm nėçe tolur yaş
ümīd bar 'āḳıbet vaslıŋ ḳılur baş[304]

305 kėl ay sāḳī içeliŋ cām-ı cemni
kėçer dünyā ġanīmet tut bu demni[305]

onunçı nāme

eyā 'ahdı vefāsız dil-rubā yār
nigār-ı serv-ḳadd u lāle-ruḫsār[306]

Ey Müslümanlar, o yâr elinden;
merhametsiz, vefasız sevgili elinden feryat!

Vefası yok, cefası ise cana değdi,
gönlü yıkıp cana geçti.

Şimdi ahımın dumanı feleğe ulaştı,
tenimde candan başka bir şey kalmadı.

Gözümden akan kanı göz yaşı kanı say,
sokağının başındakini başka ne sanıyorsun?

Ey dost, bize çok eziyet etsen de
tenim var oldukça size duacıyım.

Eziyet ve saltanat size yaraşır,
vefa ve miskinlik bize yaraşır.

Eğer bana hizmetinde yer vermezsen
hiç olmazsa rakiplerle sohbete tutuşma.

Hayalin canımızda kaldı, gitmiyor,
böyle sultanlık dervişin neyine yetmiyor?

Ayrılığın elinde çok âciz kaldım,
vuslatın devletini hiçbir zaman bulamam.

Vuslatın devletini Allah'tan diliyorum,
şeker dudağına devamlı diş biliyorum.

Ayrılığında gözüm daha ne kadar yaşla dolacak?
Ümitliyim, sonunda vuslatın baş gösterecektir.

Gel ey saki, Cem kadehini içelim,
dünya geçer, bu anı ganimet say.

Onuncu Mektup

Ey sözünde durmayan sevgili yâr,
servi boylu, lale yanaklı put!

elif tėg ṭoġrı ḳaddım yā ġamıŋdın
közümnüŋ çeşmesi deryā ġamıŋdın[307]

ḳaşıŋ nūn u közüŋ ʻayn-ı belādur
uġan ḳılsun cemālıŋdın belā dūr

közüŋ ṣād u cemālıŋ hem-demi hem
ḳuyaş birle dağı yüz derhemi hem[309]

310 ėrür bizge yüzüŋüz muṣḥaf-ı fāl
maḥabbet devletine zülfüŋiz dāl[310]

tar aġzıŋ müşkilin ḥal ḳılsa bolmas
lebiŋdin sormaġunça bilse bolmas[311]

sözüŋdin bėlgürür aġzıŋ dėmişler
bolur manṭıḳ bile ḥal müşkil işler[312]

M 13ª leb-i laʻl u sözüŋ nė ṭurfa dil-ber
şeker dėsem bolur sözüm mükerrer[313]

leb-i laʻlıŋ üze ol ḫaṭṭ-ı ḫaḍrā
süleymān ḫātemi üzre ḳarıŋġca[314]

315 ḳara mėŋ ėrniŋizdin ḫālī ėrmes
köŋüller dāġıdur ol ḫālı ėrmes[315]

raḥım ḳılmas mu-sėn ay baġrı taşım
içim köydi ġamıŋda yandı taşım[316]

A 98ª bėgim sėnsiz bu miskīn ḳul nė ḳılsun
çiçeksiz bī-nevā bülbül nė ḳılsun

İ 10ᵇ çiçeksiz bülbülüŋ işi nevādur
muḥıblar her nė kim ḳılsa revādur[318]

mėni ʻışḳıŋ ayırdı ḫān u māndın
yüzüŋ şevḳında cān kėçti revāndın[319]

320 bėgim ʻışḳıŋda cān bėrgen tėlimdür
saŋa ʻāşıḳ bolan cāndın [tenimdür][320]

Gamından elif gibi doğru boyum yay,
gözümün yaşı ırmaktır.

Kaşın nun, gözün belanın kaynağıdır,
Allah yüzünün güzelliğinden belayı uzak etsin.

Sad/kızıl gözün ile cemâlin eştir,
güneşle de yüzün içiçedir.

Yüzünüz bizim için fal kitabıdır,
saçınız muhabbet devletine işarettir.

Dar ağzın âşığın meselesini çözmez;
âşık, dudağından sormayınca bilmez.

Sözünden ağzın görünür,
zor işler mantıkla, sözle hallolur demişler.

Ey sevgili, kırmızı dudağın ve sözün ne de tazedir;
şeker desem, sözüm tekrar/damıtılmış şeker olur.

Lal dudağın üstündeki o koyu ayva tüyü
Süleyman'ın mührü üstündeki karıncadır.

Kara iri ben dudağınızdan ayrı değildir,
o iri ben değildir, gönüllerin yakısıdır.

Ey taş yürekli sevgilim, acımıyor musun?
Gamından dolayı içim dışım yandı.

Beyim, bu miskin kul sensiz ne yapsın?
Nasipsiz bülbül gülsüz ne yapsın?

Gülsüz bülbülün işi feryattır,
âşıklar her ne yapsa uygundur.

Aşkın beni yurdumdan ayırdı,
yüzünün şevkinde can candan/hemen geçti.

Beyim, aşkından can veren çoktur;
sana candan âşık olan tenimdir.

mėni ‘ışḳıŋ acunda fāş ḳıldı
yüregimni firāḳıŋ baş ḳıldı[321]

bu ‘ışḳ ėrmes ḥaḳīḳat bir belādur
muḥıblarnı ḳoyup otġa saladur[322]

nė ister-sėn mėniŋ cānımdın ay ‘ışḳ
nė kėlgey bir avuç ḳanımdın ay ‘ışḳ[323]

sėniŋ ‘ışḳıŋ mėni dīvāne ḳıldı
maḥabbet cāmıġa peymāne ḳıldı[324]

maḥabbet cāmını ol ‘āşıḳ içkey
kim ol cāndın sėniŋ ‘ışḳında kėçkey[325]

kişi cānānedin cānnı ḳıyar mu
körüŋ bārūġa hīç otdın yanar mu[326]

M 13^{b} kişi kim cānını cānāngа bėrmes
ḥaḳīḳat ‘āşıḳ olsa ṣādıḳ ėrmes[327]

eger sėn ‘āşıḳ ėrseŋ sözleme hīç
fidā ḳıl başnı vü cāndın revān kėç

ḫucendī muḫtaṣar ḳılġıl sözüŋni
muḥıblarġa ḳata körgil özüŋni[329]

İ 11^{a} kėl ay sāḳī ṣarāb-ı nāb kėltür
faḳīrler köŋlini deryāb kėltür[330]

ḫātimet-i kitāb

İ 16^{a} bi-ḥamdi’llāh ‘ınāyet ḳıldı bārī
leṭāfet-nāme āḫır boldı bārī[331]

tėlim ėmgekni bėrdim ḳan ḳuruttum
uġan ḳıldı ‘ınāyet söz yoruttum[332]

leṭāfetdin tėlim ikrāme ḳoydum
oşol atın *leṭāfet-nāme* ḳoydum[333]

Aşkın beni dünyaya rezil etti,
ayrılığın yüreğimi yaraladı.

Bu aşk değil, gerçek bir beladır,
sevenleri ateşe atıp koymaktadır.

Ey aşk, benim canımdan ne istersin?
Ey aşk, bir avuç kanımdan ne çıkar?

Senin aşkın beni divane etti,
muhabbet şarabına kadeh etti.

Muhabbet kadehini içen âşık
senin aşkınla candan geçer.

Kişi sevgiliden canını esirger mi?
Hisara bakın, hiç ateşten yanar mı?

Canını canana vermeyen kişi
gerçekten âşık olsa da sadık değildir.

Eğer sen âşık isen hiç konuşma,
hemen başını feda et ve candan geç.

Ey Hucendî, sözünü kısa tut,
kendini âşıklara kat.

Gel ey saki, saf şarap getir,
fakirlerin gönlünü yap, getir.

Kitabın Sonu

Çok şükür, Allah yardım etti,
Letâfet-nâme bir yoldan sona erdi.

Çok emek verdim, kan kuruttum,
Allah yardım etti, söz yürüttüm.

Tatlılıktan çok ikram ortaya koydum,
işte ondan adını *Letâfet-nâme* koydum.

kitābet ḳılmadım bī-hūde sözler
sözümni bilmegen bī-hūde sözler

A 98ᵇ 335 sözümni bilge kim bolsa suḫan-dān
İ 16ᵇ nė bilsün dāne ḳadrın tėgme nā-dān[335]

ḫucendī sözleriŋ ḫᵛārizmī miskīn
ėşitse yollu dėp ḳılġaydı taḥsīn[336]

ėşitse sözlerimni şems-i ḳaṣṣār
‘alī tėg bolġadı bizge havā-dār[337]

ġarībleriniŋ sözi bolur ciger-sūz
ġarīb ėrmes ḫucendīdin ġarīb söz

sözümde her nėçe kim bolsa taḳṣīr
oḳur bolsaŋ du‘āda ḳılma te’ḫīr[339]

M 14ᵃ 340 oḳup ġamgīn köŋülni şād ḳılġıl
ḫucendīni du‘āda yād ḳılġıl[340]

ilāhī derdime dermān ḳıl ėmdi
ḳamuġ düşvār işim āsān ḳıl ėmdi[341]

ḳamer yaŋlıġ münevver ḳıl yüzümni
ḳuyaş tėg ėlge meşhūr ėt sözümni[342]

köŋüller sırrını cebbār-ı ‘ālem
sėn oḳ-sėn bilgüci va’llāhu a‘lem

Boş sözler yazmadım,
sözümü bilmeyen boşuna konuşur.

Sözden anlayan kim olsa sözümü anlar,
cahil kişi incinin kıymetini ne bilsin?

Hucendî'nin sözlerini miskin Hârizmî
işitseydi "Uygun!" deyip alkışlayacaktı.

Şems-i Kassâr sözlerimi işitse
Ali gibi bize âşık olacaktı.

Gariplerin sözü ciğer yakıcı olur,
Hucendî'den garip/üzücü söz çıksa garip olmaz.

Sözümde her ne kadar kusur olsa da
eğer okursan duayı erteleme.

Okuyarak gamlı gönlü sevindir,
Hucendî'yi duada hatırla.

İlahî, derdime derman ver,
böylece bütün zor işlerimi kolaylaştır.

Yüzümü ay gibi aydınlat,
sözümü güneş gibi halka yay.

Gönüllerin sırrını âlemin ulusu olan sen,
mutlaka sen bilirsin; "Allah en iyisini bilir!"

NÜSHA FARKLARI

2 ḥūr: cinn İ, F, Ü. tüzetken: töretken F.
3 A-, M-.
4 asḳan: tutḳan F.
5 kim: ki M,Ü.
6 ḳuşlarnı: ḳuşların A, M. tükel: tüken A, M.
7 bulıtlarnı: bulutları A, M. susalıḳtın: susızlıḳtın F, susalıḳda A, M.
8 törütti: töretti A, M; yarattı F. taş: yaş A, M. ol bėrür: bėrür ol A, M.
9 F'de mısralar yer değiştirmiştir. yarattı: töretti F. şehd: ḳand F, İ.
10 F-.
11 F-.
12 F'de 10. beyit.
13 F-. kėḏürüp: kėyürüp A, M; kėyürür İ, Ü.
14 F-. ot içinde: bar aġındın İ. daġı: taġı İ, Ü. otınnı: otın A, M.
15 F'de 11. beyit. aḳartur: suġarur F, suġaltur İ. iştiyāḳında: iştiyāḳıda A, M.
16 ḳuḏuġda: ḳuḏuḳda A, M, ḳuḏuḳta İ. tėg: dek A, M. satarlar: satalar İ. ḳapuġda: ḳapuḳda F, İ, Ü.
18 bėrür 'īsāġa: 'āşıḳlarġa bėrür F, bėrür 'uşşāḳa İ. ol: İ-.
20 İ-.
21 içürgin: içürgil F, İ. ḫaṭā işler tėlim: tana''umlar tenim A, M. ḳıldım: ḳıldı A, İ, M. kėçürgin: kėçürgil F, İ.
22 mėni cānāndın: sėn mėni cāndın F.
§ fī-na'ti'n-nebī 'aleyhi's-selām: Ü-, na't-ı muḥammed muṣṭafā 'aleyhi's-selām İ.
23 taḥıyyet: durūd F.
25 emīndür: emīn ol F, İ, Ü. 'ālemīndür: 'ālemīn ol F, İ,

Ü.

26 F'de mısralar yer değiştirmiştir. İ'de 26 ile 27. beyitler yer değiştirmiştir.

27 enbiyālar: enbiyānıŋ F.

28 zihī: şehī A, M. aŋa: saŋa F.

29 kerrārların: gürbüzlerin F, İ.

31 cihān sultānların bī-çāre ḳıldı A-, M-.

34 ḳılġın: ḳılġıl F, İ, Ü.

35 ġalaṭ dėdim kim oldur: köziyle sürme ḳılsun F, közige sürme ḳılsun İ.

36 F-.

§ sebeb-i naẓm-ı kitāb aytur: sebeb-i naẓm-ı leṭāfet-nāme İ.

38 sulṭān-ı: ḫurşīd-i İ.

39 ḳavdı: sürdi A, M.

40 zeng: zengī F. köz: yüz F, İ, Ü.

41 ḳaçtı revānī: sulṭānı ḳaçtı F, İ, Ü.

42 A-, M-. sipāhī: sipāyī İ. 'azīmet: hezīmet F.

43 yumurtġa: yumurtḳa A, M.

44 cevānī: cevāne F.

45 acunda: ėlindin F, İ, Ü.

46 yoḳ: A-, M-.

47 F'de mısralar yer değiştirmiştir. İ'de 47 ile 48. beyitler yer değiştirmiştir.

48 tenide: teninde Ü.

49 ayur: dėdi A, M; sėn-sėn ėl içre: kim söz içinde F, ay söz içinde İ, Ü. uz: o İ. sėn: mėn M. tiler-mėn ḳılsaġan: nė bolġay ḳılsaŋız F, İ, Ü.

50 A-, M-.

51 A-, M-. bile: bilen A, İ, M.

52 aysaŋ: dėseŋ A, M.

53 ḳıldım: ėttim F, İ, Ü. ṣalāḥ: ṣalā Ü, ṣalāḥ urdum: ṣalā urdum İ, fesād oldı F.

54 ḳızınıŋ: şāhidiniŋ F, İ, Ü. yüzini: yüzin İ. cevāhir: cevher İ. yinçü: inçü İ, Ü.
55 A-, M-.
56 baḥrıġa: baḥrına İ, Ü. silkiġa: silkige A, silkine F. tüzdüm: tarttım F, İ.
57 tilimde söz elimde: tėlim söz eyleyemde A, M.
58 ėkev: eḏgü F, öḏgü İ.
59 belī: velī İ. ḥayvān suvın: ḥayvān suyın A, İ, M; ādem tilin F.
60 aytur: dėdi A, M.
61 bir beden tėg: birbiriniŋ A, M. memdūḥı: maḫdūmı A, M.
62 cānım: cānıŋ İ. şehim: şāhım İ.
63 şehim: şāhım İ. s̱enāsın: du'āsın F, İ.
§ maḥmūd tarḫan medḥı: medḥ-ı emīr-zāde maḥmūd tarḫan İ. Başlık M ve Ü'de 59. beyitten sonra gelmektedir.
64 mefḫarı: mu'cizi A, M.
65 acun: o çün İ. ṣıfātıŋ ṣavleti: ṣıfātı ṣavletiŋ F.
66 A-, M-.
67 milkide: milki M.
68 ḳılıncıŋ: ḳılıcıŋ A, M. dünyede: dünyidin İ. gȫr içre inzāl: kök içre ibdāl A, M.
69 tuttuŋ: tındı F, İ, Ü. 'adlıŋ: 'adlı İ. ḳamuġ: ḳamuḳ A, M; sėniŋ F. yaşnar: yaşar A, M. ḳılıncıŋıŋ: ḳılıcıŋıŋ A, M.
70 baḥr-ı: kān-ı A, İ, M.
71 A-, M-, Ü-.
72 'aksıdın: ḳurṣıdın A, M. ḳamuġ: ḳamuḳ A, M. 'ālemde: 'ālemġa İ.
73 yaşındı: yasundı A, M; yaşunur İ.
74 yıḳıldı: yıḳılur İ. aḏaġıŋ: ayaġıŋ A, İ, M. ḳıldı: ḳılur İ.
75 mihri: başı F, İ; mıŋ: biŋ A, M. tėg: dek A, M.

76 F'de 80. beyittir.
77 kibi: bigin F, İ, Ü. ḳaşıda: ḳaşında A, M; ḳatında F, İ, Ü. ḳuḏuġ: ḳuyuḳ A, M. turur: ėrür F.
78 yaḏaḳın: uzaḳın A, M; yaraḳın F. çėvürtkeniŋ: cirerkeniŋ A, M.
79 celālıŋ: cemālıŋ İ, Ü. aḏaḳ astında ḳalmaġay: Ḫucendī tėg ża'īf bolsun F, İ; Ḫucendī-yi ża'īf bolsun Ü. tėg-durur: deg-durur A, M.
80 A-, M-, Ü-. eṣer ḳılsa eger: eger ḳılsa kerem İ. çü mālı: cemālı İ.
81 içide: içre sėn İ, Ü. naẓar ḳılġın: 'ınāyet ḳıl F, İ. ḳılġın: ḳılġıl Ü.
82 İ'de 75. beyitten sonra gelmektedir. ḳılaydur-mėn cenāndın: bile toldı cihāndın F, İ.
83 İ'de 81. beyitten sonra gelmektedir. ẕāt-ı pākiŋ bar: şād u berḫurdār İ.
§ evvel nāme: nāme-yi evvel İ.
84 cihān milki ḳamuġ: ḳamu milk-i cihān F. ḳamuġ: ḳamuḳ A, M.
85 ḫusrev-i: server-i F, İ, Ü. milk-i: ḥusn-i F. cānlar: cāngа F.
86 revān bād: perī-zād F, İ. bāġında: bāġıda İ. siz: sėn F. tėg: dek A, M.
87 ḫurşīd-i tābān ay: A-, M-. yüzüŋdin: A-. bolup: olup F, İ.
88 leb-i la'lıŋ 'asel tiliŋ: şeker la'l-ı lebiŋ balı F. 'asel: şeker İ. tiliŋ: beliŋ. çın arı: çınarı İ. servi tėg: serveri F. tėg: deg A, M.
89 aġzıŋda: 'ışḳıŋda İ.
90 F'de 112. beyittir.
91 ḳalur: ḳaldı F, İ.
92 ısırġaḳ: ısırġan F, Ü; ısırġaŋ İ, A-, M-. dāneŋe: dānesi İ, F, Ü, A-, M-. çün: [...]ḥīn A, M. saçıŋġa nāfe-yi çīn:

[...]ḥīn A, M.
93 kündüz: kündür A, M. bėgim: bigin F. çīninde: çıbında A, M.
94 A-, İ-, M-, Ü-.
95 İ'de 93. beyitten sonra gelir.
97 şeker narḫın lebiŋ: A-, M-. tar aġzıŋ ġunca baġrın ḳan: A-, M-.
98 A-, M-. ḳılıp: ḳılur F. uftanur: uyalur A, M.
99 perī mu-sėn bu tal'at birle yā: A-, M-.
100 A-, İ-, M-, Ü-.
101 İ'de 99. beyitten sonra gelir. köŋül: saçıŋ F. zencīriġa: zencīriŋe İ.
103 F ve İ'de mısraların yeri değişmiştir.
104 A-, İ-, M-, Ü-.
105 A-, İ-, M-, Ü-.
106 İ'de 103. beyitten sonra gelir. sėvmes: sėvgen A, İ, M.
§ ikinçi nāme: nāme-yi duvum İ.
109 ḫaṭı: saçı A, M.
110 İ'de 114. beyitten sonra gelir. kündüz: kündür A, M.
111 ḳaya: ḳayan İ. ḳaşıŋızdın: ḳaşḳıŋızdın A, M.
112 A-, M-.
113 A-, M-.
114 A-, M-, F'de mısraların yeri değişmiştir. ol: tėg F.
115 İ'de 112. beyitten sonra gelir.
116 F'de 86. beyittir. yüzüŋni: yüzüŋe A, M; cemālıŋnı F. kördi-se: körüp F. tėg: deg A, M.
117 F'de 88. beyittir. ėvi: arı İ. meşām-ı: demāġ-ı F.
119 F'de 87. beyittir.
120 F'de 89. beyittir. saŋa: sėŋe A. közümge: yüzüŋe A, M.
123 ferīd-i dehr-sėn: perīler şāhı-sėn F.
124 siḥr u saçıŋ s̲u'bān-ı: A-, M-, Ü-. lebiŋ iglik köŋüllerge mesīḥā: lebiŋ la'lıŋ köŋüllerge 'īsā A, M, Ü.
125 İ'de 122. beyitten sonra gelir. tezvīr: tezbīr İ.

126 İ'de mısraların yeri değişmiştir. nebāt: şeker İ. ḳaşıda: ḳaşında A, İ, M. suv içmes: A-, M-. bal: ėl A, M.
127 A-, M-. F'de ilk mısra ile sonraki beytin ikinci mısraı birleştirilmiştir.
128 İ-. körgen: sėvgen F. nėmedin: nė mėndin F, Ü; nė bėndin A, M.
129 dil-rubā: dil-berī İ. tėg: dek A, M.
131 siz: sėn F. cevridin: +anıŋ İ.
132 ėmgeksiz: emgeksiz A, M.
133 muḥıb: raḳīb F.
134 ḳuralıŋ: ḳuralı A, İ, M. zamānī: zamāne F. olturalıŋ: olturalı A, M.
§ üçünçi nāme: nāme-yi sevum İ.
135 ḫūblarnıŋ: ḫūbların A, M.
136 ruḫsārlarnıŋ: ruḫsārelerniŋ A, F, İ, Ü. sėn: siz F, İ, Ü. ḳamuġ: ḳamuḳ A, M.
137 külmes: bolmas F, İ, Ü.
138 tėg: dek A, M.
139 miŋ: yüz F. oḫşar dėp: oḫşatap İ. dėp: tėp F.
141 zāhidlerin: şāhidlerin İ.
143 F ve İ'de mısraların yeri değişmiştir. yüzüŋ: bastıŋ F.
144 tėg: dek A, M.
146 F ve İ'de mısraların yeri değişmiştir. bile: bilen İ, Ü. bişürdüŋ: bişürme F. yana: cefā İ. aşurduŋ: aşurma F.
147 sėndin: sizdin Ü.
148 muḥıblarġa: 'āşıḳlarġa F, İ.
149 muḥıblarġa: 'āşıḳlarġa A, İ, M.
150 evürgen: çėvürgen F, İ.
152 leb-i la'lıŋ: lebiŋ la'lı F.
155 // ėtti: oldı A, M, Ü.
156 maŋa: mėniŋ F. kėrekmes: körünmes İ.
157 içeliŋ: içeli A, M; ketürgil F.
§ törtünçi nāme: nāme-yi çehārum İ.

160 tėg tili: ėrinli F, İ, Ü. tėg: dek A, M.
161 ėrni: ʻaynı İ.
162 ʻahdı: mihri F. yalġan: yalan İ. boldı: oldı İ.
163 nā-mihr-bāṅġa: nā-mihr-bāna A, İ, M. az ḳoysun bu: yaḳsun oşbu F, İ. cāṅġa: cāna A, M.
164 unatup: unutup A, M; unuttuŋ İ. bī-nevānı: mübtelānı F.
165 evürdüŋ: ėvirdiŋ A, M; çėvirdiŋ İ, Ü.
167 közüm: cānım İ.
168 eksilge: öksülse İ.
169 dermān tapmas ol: bilmedi dermān bu A, İ, M.
171 ḳanırdı: tā yardı A, M.
173 ḳaçan bolġay fırāḳıŋ işi bir yan: A-, M-.
174 F'de bu beytin ikinci mısraı ile sonraki beytin ikinci mısraı yer değiştirmiştir. cān: yār F. asıġ ḳılmaz nėçe bolsam peşīmān: A-, M-. bolsam: yėsem F.
175 otında oş: elgide F, Ü. firāḳ otında oş: firāḳıŋ eliŋde İ.
177 ṣabır: ṣabur İ.
178 178 ile 179. beyitlerin mısralarının yerleri karışmıştır. emīn: āyīn A, oyın F, adın İ, Ü.
179 tarttım: çektim F. her: bir Ü.
180 köŋlüm: köŋül İ.
181 içeliŋ: içeli F. kişige: yaḳīn bil F.
§ bėşinçi nāme: nāme-yi pencum İ.
182 ṣaḥnıda: şānıda İ, ṣubḥıda Ü.
183 yėr kök: yėrge İ. ḳara: yaġız F.
184 ėrdi: ėdi A, M; ėmdi F, İ, Ü.
185 çiçekler: çiçek F. urdı: urındı F. tėg: tėp İ.
186 İ-, Ü-. ṭarfında: saḥnıda F, böçekler: çiçekler F.
187 saçılmış: saçılur İ, Ü. açılmış: açılur Ü.
188 çiy: mey A, M. suvıdın: suyıdın A, M. yinçüge: incüge A, İ, M.
189 elikde: elikke F, elikte İ. almış: olsun A, M. bigin:

bėgim A, M.
190 İ'de bu beyitten sonra 310-330. beyitler yer almaktadır. yıġaçlar: yaġaçlar A, M. ḳılışur: salışur A, M; ḳıladur İ, Ü. oynarında: oynayurda F, İ. salışur: saladur İ, Ü.
191 191-206. beyitler İ'de yoktur. oḳ: ol F. tėg: dek A, M.
192 ḫānıġa: ḫānınġa A, M.
194 ḫoşlanıp: ḳuşların F.
195 Ü-. F'de mısraların yeri değişmiştir.
196 o dem: idim A, M.
198 ḳılalı: cihānda F.
199 ḳanı toldı: toydı ḳanım F.
200 tėrmek nė: tiryākni A, M.
201 F-.
202 aḏaḳın: ayaḳın A, M.
204 bil: yėl F. tadın: dadın A, M.
205 oş: kim A, Ü.
206 F-.
§ altınçı nāme: nāme-yi şeşum İ.
207 boyluġ: boyluḳ A, M. ölüpdür: oladur A, F, Ü. firāḳıŋdın: firāḳıŋda İ.
208 firāḳıŋdın tenimde köydi: firāḳıŋ otıda örtendi F, İ, Ü.
209 çünānī: cefānı F, Ü.
210 sėniŋ: siziŋ İ, Ü. nigārī: nigāre F. sėn: siz İ, Ü. dīnārī: dīnāre F. tėg: dek A, M.
212 tėgen ėrmiş: düken ḳoymış F, degen ḳormış İ, düken ḳurmış Ü. tėg: dek A, M.
213 İ-. orunuŋ: oranıŋ A, M; oramıŋ F. yetīm tilek: tėlim yansa F.
214 A'da mısralar yer değiştirmiştir. sėn: siz Ü.
215 birer: bir az A, M, Ü.
216 sėn: siz İ, Ü.
217 birer: bir az A, M, Ü. ḳaya: ḳayan A, M. ėşikdin bu:

ėşikdin ol F, ėşigimdin İ, Ü.
218 ḫālın: mālın A, M.
219 baḳsa tün: yaḫatur A, M.
221 ḳılġın: ḳılġıl F, İ.
222 devrini: devrānı İ.
224 F-.
225 müferrıḥ: ma'īşet F. dünyānı: dünyāda F.
226 sürüp: ösrüp F. ġanīmet tut: ġanī ḳıl F.
227 bu: ki F, İ, Ü. salma: ḳoyma F.
230 köŋüller iglige: köŋül ignige bal F, Ü; köŋül iginde bal İ. kim: A-, M-.
231 kėter cāŋġa: kėterip cān A, M.
§ yetinçi nāme: nāme-yi heftum İ.
232 ḫaddı: eŋi F.
233 ḳamuġ: ḳamuḳ A, M.
234 baġrı ḳan al ėŋleriŋdin: boynı ḳılca ėŋleriŋġa A, M. köyer: ḳoyar A, M. mėŋleriŋdin: mėŋleriŋġa A, M.
235 A-, M-. sözümge: bu sözde F.
236 A-, M-. tėg: dek İ. nėteg: nėtük İ.
237 A-, M-. bėgim: anıŋ F. revān: kėten A, İ, M.
238 ḳalġay: bolġay İ. esrük: esrüp İ.
239 A-, İ-, M-, Ü-. F'de 227. beyittir.
240 F-, İ-. yaşındı: yaşundı A, M.
241 bėliŋdin bėlgürür: söziŋdin ėl bolur F
243 nėçük: nėtük İ. özüŋge bendüŋi tėŋ mü: özüŋni Hindūġa ne tėŋ F. bendüŋi: Hindūŋı Ü.
244 A-, M-, Ü-. F'de 231. beyittir.
245 utru büter-mėn: utrur tüter-mėn İ.
246 F-. tėg: dek A, M. ḳatıġraḳ: ḳatıḳraḳ A, M.
247 iziŋ topraġı: visāḳıŋ gerdi F. topraġı: topraḳı A, M.
248 sīmi: sīmīn İ.
249 A-, İ-, M-, Ü-. F'de 235. beyittir.
250 F-.

251 F-.
252 nėçük: nėtek F, İ, Ü. tėg: dek A, M.
253 yara: pāre F, İ, Ü. ḫārā: ḫāre A, İ, M.
254 siziŋ: sėniŋ F. tėg: dek A, M.
255 İ-. zār ḳılma: A-, M-. āzār ḳılma: A-, M-.
256 içeliŋ: içelim İ, Ü. zamānī: zamāne F. esrüben: ösrüben İ. cāndın: cāydın A. M; kėçeliŋ: kėçelim İ, Ü.
§ sėksinçi nāme: nāme-yi heştum İ.
257 'ālem bī-naẓīri: 'ālemler naẓīri İ.
258 nuḳre-yi: nuḳre vü A, M. köŋülge: köŋülde F.
259 tėg: dek A, M. gül: İ-.
260 al eŋ: eliŋ İ. uzala: üzele F. lālā: uzala F, İ.
261 örüm: örümni İ. örüm bėliŋ örüm: bėlge yėter örem F, ördümse biŋ ördüm M.
262 ẓulmāt u: ẓulmātda İ.
263 ol: A-. // ḫaṭıŋ: ḳadıŋ İ. ḳurbında: ḳırġında İ.
264 mārūt: hārūt F, İ. uyalur: uyaldı F; öldi A, M. ḳuḏuġı: ḳuyuġı A, M; ḳuyuḳı İ. salur: saldı A, F, M.
265 bolġay: ḳalġay F. körse yüzüŋ tīre: sizi körse yarım F.
266 ṣanem: cihān F. kėlmegey: kėlmedi F, kėlmey İ. tėg: dek A, M.
267 ėter cānımızını: eyler cān u dilni F. īmānımızını: yaġmā çigilni F.
268 ḳoyar-sėn: tıḳar-sėn İ. yaḳar-sėn: tıḳar-sėn İ.
270 A-, İ-, M-, Ü-.
271 sėniŋ: bėgim F. köp: A-, M-.
272 topraġında: topraġıda İ. ėşigiŋ topraġında: oramıŋ topraġıda F. mėniŋ: mėŋ Ü. tėg: dek A, M // tėg: dek A, M. topraḳġa: topraḳa İ.
273 F-, orunuŋ: oramuŋ İ, [sa]rāyıŋ A, M. ḳabūl: 'afuv İ, Ü.
274 yaman köz: A-, M-. ḳılġıl: ḳılsam F, salġıl Ü.
275 nėçük: A-, M-. bolsa: bolġa F. ėrür: bolur F, İ.
276 bi-ḥamdi'llāh: A-, M-. birer: A-, M-. bizni: biz A, M

277 cemālıŋ: ḫayālıŋ F, İ, Ü. nėteg: nėçün A, M.
278 bolsam: bolsaḳ İ. cānımızdın: köŋlümüzdin F.
279 ay: sėn F.
280 demni: dünyā A, M.
§ toḳsunçı nāme: nāme-yi nuhum İ.
281 elā ay ʻahdı yalġan bī-vefā: elā yā nā-mihr-bān ʻahdı yalan A, M; eyā nā-mihr-bān ʻahdı yalan İ.
282 dil-rubā: dil-berā F.
283 öltürür-sėn: örteyür-sėn A, İ, M, Ü. örtedür-sėn: köydürür-sėn F, örteyür-sėn İ.
284 A-, İ-, M-, Ü-. F'de 267. beyittir.
285 ārzūsı: her sözi İ.
287 A-, İ-, M-, Ü-. F'de 270. beyittir.
288 otıda: otıġa F. bir yan: biryān İ. bolayın: bola-mėn Ü. biryān: bir yan İ.
290 A-, M-, Ü-.
291 ayurlar: biriŋiz A, M; biziŋ teg İ, Ü.
292 A-, İ-, M-, Ü-.
293 zihī: şehā İ.
295 cefāsı cāṅġa tėgdi: A-, M. cāṅġa tėgdi: A-, M-.
296 tütünni: tütüni İ. bütünni: bütüni İ.
297 orunuŋnuŋ: oramuŋnuŋ A, F, İ, M. yaş ḳanı: başġaru A, M. başḳa nė: başġaru A, M.
298 F-.
300 F-. tapġuŋda: tapuġuŋda İ.
301 İ-.
302 devletin: devleti İ. bulġam mu: bolġay mu F, İ, Ü.
303 dāyim: datam A, M.
304 A-, İ-, M-, Ü-.
305 içeliŋ: kėtürgil F, içeli İ.
§ onunçı nāme: nāme-yi dehum İ.
306 ḳadd u: ḳaddı F.
307 tėg: dek A, M.

308 İ'de bu beyitten sonra 85. beyit gelmektedir.
309 F-, İ-. közüŋ: köz ü A. dağı: daḫı A, M. dağı yüz: yüz dağı A, M. derhemi: dādveri A, M.
310 F-. İ'de 190. beyitten sonra gelir.
311 sormaġunça: sormaġıça F.
312 sözüŋdin: lebindin F. aġzıŋ dėmişler: aġzıŋda tėmişler F. manṭıḳ: sözüŋ F. bile: bilen Ü.
313 F-, la'l u: la'lıŋ İ, Ü.
314 İ-. ḳarınġca: ḳarınca A, M.
315 ḫālī̄: bāl A, M. ḫālı: ḫāle F, ḫāl A, M.
316 raḥım: A-. içim: A-, M-. içim köydi ġamıŋda yandı: içim yandı ġamıŋda köydi F. taşım: başım A, M.
318 muḥıblar: 'āşıḳlar A, İ, M.
319 F-.
320 F-. bėgim: yüzüŋ İ. bėrgen: bėrmek İ. tėlimdür: tenimdür A, M. [tenimdür]: iŋilyür A, M; eligdür İ.
321 F-.
322 F-. 'ışḳ: 'ayş A, M. muḥıblarnı: 'āşıḳlarnı İ. ḳoyup: tutup Ü.
323 kėlgey: kėldi F.
324 cāmıġa: cāmına A, M; cāmını İ.
325 kim ol cāndın sėniŋ 'ışḳında kėçkey: ki evvel 'ışḳ üçün cānını kėçkey F, kim evvel cānıdın 'ışḳıda kėçkey İ.
326 A-, İ-, M-, Ü-. F'de 320. beyittir.
327 bėrmes: bėrse İ. ḥaḳīḳat 'āşıḳ olsa ṣādıḳ ėrmes: ḥaḳīḳat bilse bolur 'āşıḳ ėrmes F, ḥaḳīḳat cān bėrür ger 'āşıḳ ėrse İ. ṣādıḳ: 'āşıḳ A.
329 muḥıblarġa: 'āşıḳlarġa İ. ḳata: ḳabā A, M. ḳılġıl: ḳılġı F.
330 F-.
§ ḫātimet-i kitāb: ḫatmü'l-kitāb İ. İ'de 108. beyitten sonra gelmektedir.

331 bārī̄: mevlā A, M. // bārī̄: mevlā A, M.
332 emgekni bėrdim: emgek sėniŋ A, emgek yiberdim F, İ, Ü. ḳan ḳuruttum: A-, M-. söz yoruttum: A-, M.
333 tėlim: +maŋa A, M. ikrāme: hengāme A, M; ıḳrāma Ü. ḳoydum: ḳurdum Ü. oşol: anıŋ F. ḳoydum: urdum Ü.
335 bilge: bilgey A, M. kim: A-, M-.
336 yollu: bunı A, bolay M. yollu dėp: yolluyup İ.
337 F-, Ü-. tėg: dek A, M. bizge: miskī̄n İ.
338 ġarī̄blerniŋ sözi bolur: ġarī̄bler sözleri boldı İ.
339 F-. te'ḫī̄r: taḳṣī̄r A, M.
340 F-.
341 ḳıl ėmdi: ḳılu bėr F.
342 tėg: dek A, M.

A , ‘A, Ā, ‘Ā

āb su
ā.+ı 262, 263
āb-ı ḥayāt ölümsüzlük suyu, bengisu
ā. 263
āb-ı ḥayvān can suyu
ā. 262
‘aceb acayip, acaba, şaşırma, hayranlık, ibret, hikmet
‘a. 125
‘āciz zayıf, şaşırmış, dermansız
‘ā. 30, 302
acun dünya
a. 65
a.+da 45, 58, 76, 321
aç- açmak, yaymak, bollamak, çözmek, ayırmak
a.-ıldı 182
a.-ılmış 187
a.-ılur 119
a.-mas 126
a.-tım 54
a.+dur 220
aḏaḳ ayak
a. 79, 80
a.+ın 78
a.+ıŋ 74, 204
a.+ınġa 290
ādem insan
ā. 2, 5, 32, 103
ā.+de 129
ā.+ni 12
ā.+ĪġA 8
‘adem yokluk, ruhlar âlemi
‘a.+din 266
ādemī-zād insanoğlu, insandan doğan
ā. 113
‘adl adalet, iyilik, dürüstlük, insaf
‘a.+ıŋ 69, 71
aġart- ağartmak, beyaz etmek, ak etmek, kör etmek
a.-ur 15
āġāz başlama
ā. 193
aġız insan ve hayvanın ağzı
a.+ı açılmış 187
a.+ın açmas 126
a.+ın ḳurutur 7
a.+ın ḳurutġan 95
a.+ıŋ 97, 113, 116,

126, 241, 311, 312
a.+zıŋda 89
a.+ıŋnı 239, 240
aġyār el, gün, gayrılar, engeller, hasımlar, düşmanlar
a.+ı 130
āh inilti, ah, vah, hay
ā.+ım 296
ā.+ımızdın 273
‘ahd söz, vefa, taahhüt, zaman, çağ, vakit
‘a. 209
‘a.+ı 162, 281, 306
āḫır son, sonraki, sona eren
ā. 228, 279, 331
ā.+boldı 279
aḳ- akmak, dökülmek, boşaltmak, damlatmak
a.-adur 297
‘āḳıbet son, sonuç
‘a. 304
‘aḳīḳ akik
‘a.+ıŋ 285
‘aks zıt, ters
‘a.+ıdın 72
al- almak, kaldırmak, çıkarmak, kapmak, götürmek, tutmak, yakalamak
a.-dıŋ 209
a.-ıp 39
a.-mış 189
a.-ur 72, 86
al turuncu rengi
a. 102, 202, 234, 260
‘ālem dünya, halk, keyfiyet
‘ā. 5, 32, 84, 233, 257, 270, 281, 343
‘ā.+de 72, 129, 242
‘ā.+ġa 40, 71, 239
‘ā.+ni 29
‘ā.+ni ṣayd étti 154
‘alem bayrak, sancak, işaret, meşhur
‘a. 40
‘a.+dür 242
a‘lem en iyi bilen, en iyisini bilen
a. 343
‘Alī Hz. Ali (r.h., öl. 40/661) dördüncü halife, Hz. Muhammed (a.m.)’ın amcaoğlu ve damadı.
‘a. 337
‘a.+ġa 36
altun altın, kıymetli maden, lira, sikke, dinar, flori, şerif, perpere, kızıl, dirhem

a. 248

aŋa ona
a. 28

'anber amber, adabalığının midesinden çıkardığı güzel kokulu siyah madde
'a. 94, 187, 234
'a.+i 119

'andelīb bülbül
'a. 193
'a.+i 24

andın ondan
a. 46

anıŋ onun
a. 46, 48, 130

'Arab Arap, Arabistanlı
'a. 30

arġavān erguvan, boynuz çiçeği, kızıl renkli çiçek, leylak
a. 231
a.+dın 197

arı (1) saf, temiz, pak, halis
a. 88

arı (2) bal arısı
a. balı 89
a.+dın 9

'ārıż yanak
'ā.+ıŋ 233
'ā.+ıŋdın 258

ārī evet, ne olsun, ne güzel
ā. 89

arslan aslan
a.+yüreklig 66

'arş dokuzuncu felek, çardak, Allah (c.h.)'nün tahtı
'a. 2

artuḳ artık, fazlalık, daha fazla
a.+ raḳ 268

ārzū istek, emel, heves, meyil
ā.+sı 285

āsān kolay
ā. 285, 341

'asel bal
'a. 88

aṣḥāb Hz. Muhammed (a.m.)'ı görüp onun peygamberliğini kabul eden ve onun sohbetinde bulunan dostları
a.+ım encüm 37

asıġ fayda, kazanç
a. 174

asḳan asan, takan
a. 4

asru çok, pek
a. 164, 255, 302

ast alt, aşağı

a.+ında 79, 80
‘āşıḳ âşık, seven, müptela, şeyda, dindar
‘ā. 110, 148, 150, 150, 191, 252, 286, 291, 291, 320, 325, 327, 328
‘ā.+ġa 147
aşur- aşırmak, yükseğe çıkarmak, ileri götürmek
a.-dı 43
a.-duŋ 146
a.-ma 229
at ad, isim, ün
a.+ı 62
a.+ın 333
a.+ıŋ 72
at- atmak, salmak, göndermek, fırlatmak
a.-sa 245
āvāre tembel, üşengen, hovarda, gezici, şaşkın, azgın, fikirsiz, abdal
ā. 45, 196
āvāze ses, ırlayış, ötüş, nağme, söz, haber, şöhret
ā. 62
avuç avuç
a. 323
ay- demek, söylemek
a.-dı 26, 37
a.-maḳ 77
a.-saŋ 52
a.-ur 49
a.-urlar 291
ay (1) ay
a. 73, 87, 111, 160, 265
a.+ġa 139, 139, 139
a.+ġa tamġa ḳılur 143
a.+ı 135
a.+nı pāre ḳıldı 31
ay (2) ey, hey
a. 51, 105, 108, 131, 134, 145, 149, 157, 162, 166, 174, 175, 179, 181, 197, 217, 231, 246, 256, 269, 269, 273, 278, 279, 280, 285, 287, 290, 298, 305, 316, 323, 323, 330
ayġan vaat, söz, buyruk, komut
a. 165
ayır- ayırmak, bölmek, ıraklamak, başka etmek
a.-dı 171, 319
a.-ma 22, 22

ayıt- sormak, söylemek
a. 162
a.-ġıl 163
'ayn göz, pınar, kaynak, doğru, bizatihi, kendi
'a.+ı 147, 308
'ayş zevk, sefa, hoşluk, yaşama
'a. 198, 205
'a.+étip 134
ayt- sormak, söylemek
a.-ur 60, 194
a.-urlar 50
az biraz, küçük, ufak, kıt
a. 147, 163
āzār baş ağrıtma, gönül kırma, söğüş, incitici söz, eziyet
ā. 254, 255
'Azāzil şeytan
'a.+ni 12
'azīmet yola çıkma, yön tutma, tedbir alma
'a. 42
'azīz sevgili, hürmetli
'a. 22

B

bāb konu, kıssa, husus
b.+ıda 67
Bābül Babil, Bağdat
b. 264
bād rüzgâr, rüzgârcık, hava, yel
b. 86
bāġ üzüm bağı, bahçe, çimenlik
b. 259
b.+ı 121, 189
b.+ında 86, 236
bağır ciğer, orta yer
b. 285
b.+ı ḳan 234
b.+ı pāre bolġan 45
b.+ı taş 316
b.+ım biryān boldı 173
b.+ım bişürdüŋ 146
b.+ım boldı yara 253
b.+ın ḳan ḳılıpdur 97
b.+nı örtedür-sén 283
bahā (1) güzellik, parıltı
b. 244
bahā (2) paha, değer, kıymet
b. 291
b.+sı 244
bahār ilkbahar, ilk yaz, çiçek
b. 184
bahāsız değersiz

b. 291
baḫīl eli sıkı, hasis, aç gözlü
b. 220
baḥr deniz, göl, ırmak
b.+ı 70
b.+ıġa 55, 56
baḫt talih, uğur, nasip
b. 83
baḳ- bakmak, görmek
b. 20, 289
b.-a 91, 203, 292
b.-sa 219
b.-sam 120, 269
b.-saŋ 283, 284
b.-ıp 54
baḳā geriye kalma, durma, sabit olma
b. 292
bāḳī geriye kalan, duran, sabit olan
b. 201
bal arı balı, tatlı, şerbet
b. 9, 126
b.+ıdur 89
bar var
b. 83, 131, 138, 144, 179, 272, 304
b.+ınça 298
bar- varmak, gitmek, ulaşmak
b.-dı 217
b.-ġıl 60, 60
b.-sun 111
bār 1. yük, eziyet, varlık, 2. makam, yer
b. 213, 213
b.+ı 300
barbaṭ kopuz veya lavta denilen çalgı
b. 193
Bārī Allah (c.h)
b. 331
bārī bir kere, bir yol, hiç olmazsa
b. 47, 300, 331
bārū hisar, burç, kale
b.+ġa 326
baş baş
b.+ḳılur 304
b.+ḳıldı 321
b.+ı birle 192
b.+ıġa 54
b.+ım yėrge ḳoyup 202
b.+ında 297
b.+ını yėrge salġay 238
b.+nı fidā ḳıl 328
başḳa başka, ayrı, benzemez, özge
b. 297
bat- suya batmak, dalmak
b.-tım 55

bay zengin, rızıklı, talihli, bay
b. 10
b.+ı 135
b.+ım 217
bayrām bayram, mübarek gün, şenlik
b. 142
bāz oynayan, oynatıcı
b.+ı 47
bed kötü, kem, fena
b. 99
Bedaḫşān Bedahşan şehri
b. 95, 98
bedel karşılık, ücret, muadil
b. 223
beden gövde, vücut
b. 61
b.+din 100
b.+ler 135
bedr dolunay
b. 114
b.+i 257
bėg bey, emir
b.+im 71, 89, 93, 145, 164, 170, 176, 200, 205, 214, 220, 226, 237, 260, 273, 279, 317, 320
be-ġāyet oldukça, pekçok, aşırı, son derecede
b. 49, 215
bėl bel, omurga, kuşak yeri
b.+ge 94, 243
b.+i 207
b.+idin 41
b.+iŋ 261
b.+ŋdin 241
b.+iŋse 94
belā bela, azap, işkence, felaket, çetinlik
b. 308
b.+dur 308, 322
b.+ġa saldı 145, 286
b.+sı 270
b.+sın 13
belend yüksek, yüce, uzun
b. 62
bėlgür- belirmek, görünmek
b.-ür 241, 312
belī evet
b. 59
b.dür 89
bend kul, köle
b.+üŋi 243
benefşe menekşe
b. 187
benī Ādem Ademoğlu, insan
b. 5

bėr- vermek
b. 231, 231
b.-di 1, 1, 14, 28
b.-dim 172
b.-gen 3, 3, 320
b.-mek 200
b.-mes 213, 213, 216, 327
b.-meseŋ 300
b.-se 293
b.-seŋ 51, 169
b.-ür 6, 8, 13, 15, 18, 138, 140, 204
berg yaprak
b.+i 103
bėş beş sayı adı
b. 222, 225
bī-çāre çaresiz, onulmaz, zavallı, fakir, derviş
b. 31
bī-dād adaletsizlik, zulüm
b. 271
bī-dūd kıvamlı, kıvamını bulmuş
b. 140
bi-eyyi iḳtedeytum ihtedeytum
"(Benim ashabım yıldızlar gibidir), hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz." Hadis-i şerif
b. 37
bī-gāne belirsiz, kayıtsız, cahil, yabancı
b. 11, 127, 128
bigin gibi
b. 113, 130, 189
bi-ḥamdi'llāh Allah'a hamd ile
b. 276, 331
bihişt cennet, bahçe
b. 106
bī-hūde faydasız, manasız, yakışmaz
b. 334
b.+sözler 334
bil- bilmek
b. 48, 204
b.-gedi 335
b.-güci 343
b.-medim 174
b.-megen 334
b.-mes 218
b.-se 311
b.-sün 47, 59, 59, 262, 335
b.-ür-sėn 19
bile beraber, birlikte
b. 10, 20, 30, 51, 75, 146, 286, 312
bile- bilemek, sivriltmek, keskinleştirmek
b.-r-mėn 303

bī-naẓīr benzersiz
b.+i 257
bī-nevā ünsüz, sessiz, rızıksız, zavallı
b. 317
b.+dur 230
b.+ġa 153, 212
b.+nı 164
bir bir sayı adı, herhangi bir, tek, bir kimse, başlı başına
b. 44, 48, 61, 81, 90, 90, 127, 128, 141, 164, 165, 173, 209, 211, 254, 288, 289, 292, 322, 323
b.+egüni 10, 11
b.+i 191
b.+ini 191
b.+isi 10
b.+ni 11
b.+yan bolġay 173
b.+yan bolayın 288
birer bir, her bir
b. 81, 215, 217, 276
birle ile
b. 31, 62, 63, 99, 143, 180, 192, 192, 194, 199, 225, 226, 268, 289, 300, 309
biryān büryan, kebap
b. 173, 288
bisyār çok
b. 58
bişür- pişirmek
b.-düŋ 146
bī-vefā vefasız, hain
b. 162, 204, 208, 294
b.+dur 227
b.+ġa 158
bī-vefālıḳ vefasızlık
b.+da 210
biz biz
b.+din 273
b.+ge 1, 1, 49, 50, 213, 298, 299, 310, 337
b.+ni 276, 289
biżā'at sermaye, stok
b. 34
bīzār darılma, öfkelenme, usanma, küsme
b. 254
bol- olmak
b.-an 320
b.-ayın 288, 288
b.-dı 38, 57, 57, 71, 72, 101, 101, 144, 162, 165, 173, 183, 183, 239, 248, 253, 279, 279, 331
b.-dısa 42
b.-dum 175, 287, 302
b.-ġa-sėn 228

b.-ġadı 337
b.-ġan 24, 45, 45, 292
b.-ġay 116, 116, 173, 180, 265, 265
b.-ma 228
b.-maġay 105
b.-mas 137, 249, 254, 254, 311, 311
b.-masa 47
b.-masun 274
b.-may 252
b.-mış 189
b.-sa 105, 130, 130, 131, 147, 201, 201, 219, 244, 250, 275, 287, 335, 339
b.-sam 151, 174, 178, 278
b.-saŋ 119, 220, 221, 339
b.-sun 62, 62, 83, 83, 166
b.-up 87, 91, 203, 238
b.-ur 17, 123, 127, 127, 128, 128, 218, 218, 252, 312, 313, 338
boyluġ boylu
b. 112, 207
boyun boyun, gerdan
b. sundum 172
b.+uŋa 274
böçek böcek
b.+ler 186
bu bu
b. 99, 134, 152, 157, 163, 164, 177, 201, 206, 206, 217, 222, 227, 227, 280, 305, 317, 322
bul- bulmak
b.-ası 152
b.-ġam 302
b.-ınmas 132, 132, 259
b.-madum 58
bulıt bulut
b. 73
b.+larnı 7
bustān bostan, bahçe
b. 14
butaḳ budak, dal
b.+ını 171
bülbül bülbül
b. 194, 317
b.+leriŋġa 229
b.+üŋ 318
büt put
b.+i 158
b.+ni uşatġay 251
büt- bitmek, iyileşmek, öne çıkmak
b.-er-mėn 245
b.-key 168

b.-mes 236
bütün bütün, hep, doğru, dürüst
b.+ni 296

C, Ç

cādū cadı, büyücü, göz bağlayıcı
c. 102
c.+yı 125
cāh makam, mansıp, rütbe, yüz aklığı
c. 79
cām kadeh, şarap
c. 197
c.+ı 157, 181, 189, 206, 280, 305
c.+ıdın 21, 52
c.+ıġa 324
c.+ını 325
c.+ıŋızdın 211
cān can, yürek, gönül, ruh, akıl
c. 1, 100, 101, 106, 110, 117, 120, 121, 142, 149, 155, 156, 174, 195, 200, 245, 269, 269, 275, 285, 287, 320
c.+bedendin kėçti 100
c.+fidā bolsun 166
c.+revāndın kėçti 319
c.+dın 46, 256, 268, 277, 277, 296, 320, 325
c.+dın revān kėç 328
c.+ġa 163, 268, 295
c.+ġa rāḥat bėrür 138
c.+ġa tėgdi 295
c.+ı 48
c.+ıdur-sėn 136
c.+ım 62, 156, 244, 244
c.+ım köydi 208
c.+ımdın 323
c.+ġa 51, 231
c.+ımızda 301
c.+ımızdın 278
c.+ımızını 267, 284
c.+ımnı 22, 143
c.+ını 293, 327
c.+lar 85
c.+larġa 140
c.+larnı 250
c.+nı 90, 104, 199, 326
cānān sevgili, dost, Türk, şahid
c. 287
c.+dın 22
c.+ġa 327
c.+ı 48

cānāne sevgili, oynaş
c.+din 326
cānānesiz sevgilisiz
c. 46
cebbār çok kudretli, ulu
c.+ı 343
cefā eziyet, işkence, baş ağrıtma
c. 147, 147, 148, 179, 229, 282, 298, 299
c.+yı 133
c.+dın 148, 150, 150, 249
c.+dur 147
c.+ġa 158, 172
c.+nı 18, 209
c.+sı 295
celāl büyüklük, ululuk, şeref
c.+ıŋ 79
Cem Cemşid, şarabın mucidi olduğuna inanılan İran kahramanı
c. 189
c.+dür 206
c.+ni 157, 305
cemāl güzellik, süs, zinet
c. 177
c.+a 216
c.+ı 62, 80
c.+ıŋ 72, 79, 115, 144, 242, 244, 309
c.+ıŋdın 38, 117, 118, 176, 177, 233, 308
c.+ıŋnı 293
cenān yürek, gönül, ciğer
c.+dın 82
cerāḥat yara, bere
c. 85
cevāb cevap, nazire
c. 89
c.+aysaŋ 52
cevāhir cevherler
c. 54, 188
cevān civan, er, yiğit
c.+ī̄ 44
cevher öz, asıl, inci
c. 55
cevr eziyet, incitme, zulüm
c. 18, 172
c.+idin 131
c.+in 133
Ceyḥūn Ceyhun ırmağı
c. 248
ciger yürek
c. 338
cihān dünya, felek, zamane
c. 29, 31, 38, 69, 84, 91, 96, 112, 118, 130, 141, 221
c.+a 65
c.+da 105, 113

c.+dın 39, 82, 100
c.+ġa 3
c.+ı 204
c.+ım 156
c.+ım fidā bolsun 166
c.+nı 270
cilve görünme, parlama, cila, süs
c. 71
cur'a tortu, şarap pususu, çökelek
c. 211
cümle hep, bütün
c.+niŋ 19
çaġ zaman, mevsim
ç.+da 276
çaġāne kemançe, rebap
ç. 205
çarḫ felek, gök
ç.+ınıŋ 257
çav ün
ç.+ı 115, 242
çeng kemançe, kanun
ç. 193, 205
çeşm göz
ç.+i 99
çeşme çeşme, göz, pınar
ç. 263
ç.+si 307
çėvürtke çekirge
ç.+niŋ 78
çıḳar- çıkarmak, ortaya koymak
ç.-dı 41, 141, 141
ç.-dım 55, 58
çın doğru, gerçek
ç. 88, 191, 233, 235
çınar çınar ağacı
ç.+ı 88
çiçek çiçek, gül
ç. 192
ç.+sėvgen cefā-yı ḫār tartar 133
ç.+ler 185, 186
ç.+sėn 229
çiçeksiz çiçeksiz
ç. 317, 318
çihre çehre, yüz, kılık, şahid
ç.+ler 136
ç.+ŋ 103
ç.+ŋizdin 114, 121
ç.+si 109
çimen çimenlik, yeşilikli yol, bağ, bostan
ç. 6, 183, 186
ç.+dür 233
ç.+niŋ 88
Çīn Hıtay Türklerinin yurdu
ç. 39, 92, 94, 115, 115, 235
çīn örgü, büklüm
ç. 235
ç.+inde 93

çirāġ kandil, mum, yağlı fitil
ç.+ı 121
çiy çiğ, şebnem
ç. 188
çubuḳ çubuk, yaş dal
ç.+lar 191
çubuḳ- çubuklamak, dokunmak, vurmak, çarpmak
ç.-lar 191
çü çünkü, gibi
ç. 80
çün çünkü, gibi
ç. 59, 67, 67, 92, 240

D

dād adalet, insaf, armağan
d. 271
dāġ yara, yakı, damga, nişan
d. 259
d.+ıdur 315
daġı dahi, ve de
d. 14, 309
daḳāyıḳ incelikler, nükteler
d. 241
dāl delil, işaret
d. 310
dām tuzak, kapan, ağ
d. 258
dān bilen
d. 335
dānā bilgili, akıllı, okumuş, âlim
d. 77
dāne tohum, çekirdek, buğday, kuş yemi; inci
d. 258, 335
d.+dür 59
d.+si 92
dār yurt, yer, zemin
d. 28
Dāvūd Hz. Davud (a.m.), İsrailoğullarının peygamberlerinden
d. 17
dāyim devamlı
d. 303
dė- demek, söylemek
d.-di 49
d.-dim 35
d.-mişler 312
d.-p 50, 139, 245, 336
d.-sem 313
d.-seŋ 52
defter defter, divan
d.+i 84
degül değil
d.+dür 103
dehr dünya, zaman,

devir
d. 144
d.+sėn 123
dėk emir eki
d. 94
dem (1) an, vakit
d. 43, 196, 206
d.+bu demdür 206
d.+de 90
d.+ni ġanīmet tut 157, 206, 280, 305
dem (2) nefes
d.+i 184
derd dert, kaygı, bela
d.+im 152
d.+ime 341
d.+imġa 152
d.+iŋ 247
d.+iŋġa 151
derhem iç içe, karışık
d.+i 309
derīġā ah, vah, hay
d. 170
dermān ilaç, çare, şifa
d. 151, 169, 341
d.+nı 169
dervīş sofu, kalender, ışık, yoksul, fakir, geda
d. 282
d.+leriŋni 226
deryā deniz, büyük göl, büyük nehir
d. 77, 307
deryāb bul, anla
d. 108, 330
devā ilaç, çare
d. 152
d.+dur 230
d.+ġa 212
d.+sı 152, 247
devlet uğur, talih, baht
d. 83
d.+in 302, 303
d.+ine 310
devr zaman, dönüş
d.+ini 222
devrān zaman, dönüş
d. 64
dīde göz
d.+yi 284
dil-ber sevgili, Türk, yâr
d. 182, 201, 313
dil-dār nigar, put, sevgili, Türk
d. 294
d.+ı 130
dil-rubā sevgili, Türk, yâr
d. 129, 282, 306
dīn din, mezhep, töre, kanun
d. 141
d.+din çıḳardı 141
dīnār altın para, zengin kimse, sarmaşık,

ipek kumaş, bir cins iri doğan kuşu, lal renkli şurup
d.+ī 210
dīvāne deli, yavuz
d. 101, 127, 128, 324
dost yâr, yoldaş, kollayıcı
d. 278, 298
du'ā şükür, hamd, alkış, dilek
d.+cı-mėn 298
d.+da 220, 339, 340
dūn alçak, aşağı, zelil, hor, kötü, itibarsız
d. 181
dūr uzak, ırak
d. 99, 308
durūd selam, dua, alkış
d. 36
dünyā dünya
d. 223
d.+kėçer 157, 222, 305
d.+da 75
d.+nı 225
dünye dünya
d.+de gṓr içre inzāl ḳılıpdur 68
d.+yi 181
dür inci, cevher
d. 54, 55, 95, 122
düşnām hiciv, sövgü, ayıp, azar
d.+ıŋızdın 211
düşvār zor, güç, zahmet, elem
d. 341

E, Ė

Ebū Bekr Hz. Ebu Bekir (r.h., öl. 13/634), ilk halife
e. 36
efgār yaralı
i. 162, 281
eflāk felekler
e. 28
e.+ni 4
eger eğer
e. 80, 90, 328
eksil- eksilmek, azalmak
e.-ge 168
ėl halk, diyar, vilayet
ė. 49
ė.+ge 240, 342
ė.+idin 41
el el
e.+igde 189
e.+imde 57
e.+indin 294, 294
elā ay, ey
e. 281
elḥān sesler, nefesler
e. 194
elif elif harfi, düz,

doğru
e. 112, 307
elig el
e.+ge 39
e.+gi 220
e.+gi yėtmes 236
e.+ginde 302
emāret beylik, hükûmet
e. 221
ėmdi şimdi, buna göre, öyle ise
ė. 182, 341, 341
ėmgek emek, iş, çalışma
ė.+ni bėrdim 332
ėmgeksiz emeksiz
ė.+viṣālıŋ genci bulınmas 132
emīn emin, sorumlu
e. 178
e.+dür 25
eŋ yanak
e. 260
e.+lerindin 234
enbiyā nebiler
e. 33
e.+lar 27, 27
encüm yıldızlar
e. 37
endīşe düşünme, tefekkür, hayal etme
e. 63
er yiğit, mert
e.+sėn 81
ėr- (1) imek, olmak
ė.-di 184
ė.-dim 44
ė.-ken 53, 53
ė.-mes 150, 278, 285, 315, 315, 322, 327, 338
ė.-miş 176, 212
ė.-se 41
ė.-seŋ 328
ė.-ür 125, 140, 142, 152, 275, 310
ė.-ür-sėn 210
ėr- (2) erişmek, ulaşmak, varmak
ė.-se 293
ėri- erimek
ė.-gey 253
ėrin dudak
ė.+i 161
ė.+niŋ 122, 126, 212, 230, 241, 262
ė.+iŋge 303
ė.+iŋizdin 315
erk kudret, kuvvet, irade
ė.+iŋ 19
erzān ucuz
e. 97
ės- esmek
ė.-se 246
eser etki, nişan, alamet

e. 80
esrü- sarhoş olmak
e.-ben 256
e.-di 195
e.-p 202
esrük sarhoş
e. 203, 238
ėşik kapı
ė.+din 44, 217
ė.+iŋ 272
ėşit- işitmek, duymak
ė.-se 336, 337
ėt- etmek
ė. 205, 342
ė.-er 267
ė.-ip 134, 137
ė.-kil 205
ė.-ti 154, 154, 155
ėv- evmek, acele etmek
ė.-er-mėn 104
ėv ev, çatır, otağ
ė.+i 117
ev veya, ya da
e. 26
evrül- dönmek
e.-se 75
evür- çevirmek, saptırmak
e.-düŋ 165, 165
e.-gen 150
eyā ey, hey
a. 32, 64, 84, 109, 135, 182, 207, 232, 257, 281, 306
eyle- eylemek
e.-p 295
eyyām günler, mevsimler
e. 280

F

faḫr övünme, öğüş, şeref, yüz aklığı
f.+ı 64, 65
faḳīr yoksul, derviş, miskin, zavallı
f.+ler köŋlini āzār ḳılma 255
f.+ler köŋlini deryāb kėltür 108, 330
f.+ler köŋlini ʻımāret ḳılġın 221
f.+lerġa 215, 218
fāl uğur, dua
f. 310
fām renk
f. 197, 280
faṣl mevsim, zaman, vakit
f.+ı 184
fāş belli, aşikâr, zahir; rezil etmek
f.+*ḳıldı* 321
fāyıḳ üst, ulu, mükemmel

f. 241
fe-kāne ḳābe ḳavseyni ev ednā: Kur'an-ı Kerîm: Necm, 53/9. "Böylece yayın iki ucu kadar, hatta daha da yakın."
f. 26
felek gök
f. 75, 171, 172
f.+din 209
f.+ke 296
f.+ni 2
f.+niŋ 228
fenā yokluk, sonluk
f. 292
ferḫunde kutlu, mutlu, uğurlu, nasipli, talihli
f. 293
ferīd bir, biricik, yegane
f.+i 123
feryād bağırma, çağırma, haykırış
f. 43
ferzāne hakîm, filozof, bilgili, âlim
f. 11
fettān fitneci, çok bilici, zeki
f. 113, 125
fidā feda, kurban, adak
f. 166, 328
fiġān ağlama, inleme, haykırış
f. 294
firāḳ ayrılık, kalkış, gidiş, hicret
f. 45, 146, 162, 163, 173, 173, 175, 302
f.+ın 15
f.+ıŋ 154, 321
f.+ıŋda 179, 304
f.+ıŋdın 149, 207, 208
firdevs cennet, uçmak, bihişt
f. 121

G, Ġ

ġāfil akılsız, cahil, delikanlı, sonunu düşünmez, tedbirsiz
ġ. 228
ġalaṭ yanlış, hata, suistimal
ġ. 35
ġam kaygı, gönül darlığı, tasa, güç
ġ. 206, 225, 231, 277
ġ.+yémes-mén 151
ġ.+ı 130
ġ.+ını 223
ġ.+ıŋ 155
ġ.+ıŋda 151, 248, 316

ġ.+ıŋdın 307, 307
ġamgīn gamlı, gönlü dar, mahzun
ġ. 340
ġamze yan bakış, göz ucuyla bakma
ġ.+ŋ 250
ġ.+ŋġa bir işāret ḳılsaŋ 90
ġ.+ŋiz 85
ġanī malı çok, zengin,
ġ. 218
ġ.+sėn 215
ġanīmet yağma, genişlik, bolluk, iyi talih
ġ.+tut 157, 206, 222, 223, 224, 226, 280, 305
ġ.+tutmadım 175
ġāret kapış, av, yağma
ġ. 90, 267
ġarīb yabancı, el diyarlı, yabandan gelme, misafir
ġ. 338, 338
ġ.+lerniŋ 338
gedā yoksul, eli boş, züğürt, derviş, miskin
g. 218, 286
g.+ġa 213, 214, 301
g.+ġa şehenşehlıḳ tėgmes 153
g.+nı 164, 180
g.+nıŋ 219
g.+yım 217
g.+yıŋ 35
genc hazine
g.+i 132, 275
g.+ine 25
ger eğer, ama, tâ
g. 289, 290, 300
gerdiş dönüş, devir
g.+indin 228
gevher kıymetli taş, cevher
g. 122
giriftār tutulmuş, alıkonmuş, tutsak, köle
g. 175
giryān ağlayıcı, gözü yaşlı
g.+ımızını 284
gōr mezar, makber
g. 68
ġulġul gürültü, çağıltı
ġ. 190
ġ.+ındın 195
gūn renk
g. 181, 201
ġunca gonca, tomurcuk
ġ. 97, 116, 239, 240
ġ.+nıŋ 187
gül çiçek, gül
g. 96, 109, 116, 136,

181, 186, 187, 196, 197, 200, 201, 233, 236, 239, 259, 280
g.+dür 103
g.+ler 182
gülāle saç büklesi
g. 232
gül-çihre gül yüzlü
g.+ler 136
gül-fām gül renkli
g. 197, 280
gül-gūn gül renkli
g. 181, 201
gül-ġunca gül goncası
g. 116, 239
gülistān ağaçlık, çalılık, yeşillik, iki yanı ağaçlı yol
g. 14, 182, 190, 195, 200
g.+da 260
gülsitān bk. gülistān
g. 132
gülşen çiçeklik, çiçeklerle kaplı yer
g. 185
gülzār gül tarlası, güllük
g.+ı 96
güneh suç, yazık
g. 105
günehkār suçlu, yazıklı
g. 105

H, Ḥ, Ḫ

Ḥabeş Habeş, Etiyopya
ḥ. 39, 41
ḥabību'llāh Allah'ın sevgili kulu, Hz. Muhammed (a.m.)
ḥ. 23
ḫacil utanma, kızarma
ḫ. 87
ḫ.+dür 122, 258
ḫad çene, yanak
ḫ.+dı 232
ḥad uç, son, sınır
h.+dın aşurduŋ 146
h.+dın aşurma 229
ḥadāyıḳ bahçeler, bağlar, bostanlar
ḥ. 189
ḫaḍrā pek yeşil, yeşillik
ḫ. 183, 314
Ḥaḳ Allah (c.h.)
ḥ. 26, 96
ḥ.+dın 303
ḫāk yer, toprak
ḫ.+i 35, 107
ḥaḳīḳat gerçek, doğru, vefa, sadakat
ḥ. 47, 48, 269, 322, 327
ḫāl iri ben
ḫ.+ı 315
ḫ.+ıŋ 258

ḥāl nitelik, sıfat, mahiyet
ḥ.+ın 218
ḥal açma, çözme
ḥ. 311, 312
ḫalāyıḳ halklar, ümmetler, kavimler
ḫ. 50
Ḫālıḳ Allah (c.h.), yaratıcı
ḫ. 252
ḫālī boş
ḫ. 278, 315
Ḫalīl Hz. İbrahim (a.m.), sevgili, dost
ḫ.+ġa 14
ḫalḳ avam, millet, kabile
ḫ.+ı 3
ḥalvā helva, şerbet, bahşiş
ḥ.+yı bī-dūd 140
ḫām çiğ, pişmemiş, olmamış
ḫ. 258
ḥamāyil kılıç bağı, muska, tılsım
ḥ. 274
ḫāme kalem
ḫ. 57
ḫān bey, sultan, emir
ḫ.+ı 185
ḫ.+ıġa 192
ḫancer hançer
ḫ. 41
ḫān u mān yurt
ḫ.+dın 319
ḥanẓal Ebucehil karpuzu
ḥ. 9
ḫār diken
ḫ. 133
ḫārā pek katı taş, mermer
ḫ. 253
ḫarāb yıkılmış, harap, bozuk
ḫ. 154, 295
ḫarīdār satın alıcı
ḫ. 58
ḥāṣıl bitici, doğmuş, belli, zâhir, peyda
ḥ. 46, 46, 75, 214, 228
ḫasta yaralı, dertli, zayıf
ḫ.+ġa 20
ḫaṭ ayva tüyü
ḫ.+ı 109, 314
ḫ.+ıŋ 122, 124, 263
ḫaṭā yanlış, sakat, suç, günah, kötü
ḫ. 21, 235
ḫātem mühür, yüzük
ḫ.+i 314
Ḥātem-i Ṭayy Arabistanda Tay kabilesine mensup cömertliği ile ünlü

İbni Abdillah b. Sa'd
ḥ.+i 67
havā hava, yel
h. 7
h.+dār bolġadı 337
ḫāver gündoğusu, doğu
ḫ. 38
ḫayāl vehim, zan, fikir
ḫ.+ıŋ 276, 277, 278, 301
ḫ.+ıŋdın 178
ḥayāt can, dirlik
ḥ. 263
ḥayvān can, canlı
ḥ. 59, 59, 262, 262
hem böyle, buna göre,
h. 4, 57
hem-dem arkadaş, dost, yoldaş
h.+i 309
hemīşe daima, devamlı
h. 83
her her
h. 16, 76, 179, 318, 339
her nėçe kim her ne kadar
h. 339
hergiz hiçbir yüzden, asla, hiçbir zamanda
h. 132, 302
heybet korku
h.+idin 68
ḥıcābsız apaçık
ḥ. 55
ḫıl'at kaftan
ḫ.+ı 3
ḫıred akıl, idrak, feraset, zekilik, iz'an
ḫ. 60, 82
ḥısābsız sayısız, adetsiz
ḥ. 55
hicrān ayrılık, ıraklık, uzaklık
h. 149, 168
hīç hiçbir şey, yok, aslâ
h. 326, 328
hilāl yeni ay
h. 114
h.+a 161
h.+ı 142
Hindū Hindli
h.+lar 42
h.+yı 125, 260
ḫīre kamaşık, fersiz, donuk
ḫ. 238, 265
ḫorūs horoz
ḫ.+ı 43
ḫoş güzel, iyi, tatlı, mükemmel
ḫ. 225
ḫ.+olturalıŋ 134
ḫ.+dur 200, 200
ḫ.+raḳ 148

ḫoşlan- hoşlanmak
ḫ.-ıp 194
ḫūb güzel, güzel yüzlü, zarif
ḫ.+larda 249
ḫ.+larnıŋ 135
ḫūbān güzeller, ay yüzlüler
ḫ.+ı 84
Ḫucendī (öl. 829/1425?)
Letâfet-nâme şairi
ḫ. 20, 230, 279, 329, 336
ḫ.+din 338
ḫ.+dür 35
ḫ.+ġa 81
ḫ.+ni 340
Ḫudā Allah (c.h.)
ḫ.+yā 20
Ḫudāvend Allah (c.h.), ulu, aziz, tek
ḫ.+ī 5
ḥukm buyruk, emir, ferman
ḥ.+ı 30
ḫumār mahmurluk
ḫ.+a 159
ḫūn kan, katl, öldürme
ḫ. 291, 291
ḥūr huri, kız
ḥ. 2, 99
ḫur-şīd güneş
ḫ. 72
ḫ.+i 87
ḥusn güzellik, tatlılık, yüz güzelliği, çekicilik
ḥ. 138, 177, 214, 215, 222, 257
ḥ.+uŋ 123
ḥ.+uŋa 274
ḥ.+uŋġa 112
ḥ.+uŋuz 216
ḫusrev âdil padişah, *Husrev ü Şîrîn* mesnevisindeki erkek kahraman
ḫ.+i 39, 85
ḫ.+leri 91
ḫᵛāh isteyici, rağbet eden, talip
ḫ.+ı 32
Ḫᵛārizmī 754/1353'te *Mahabbet-nâme*'yi nazmeden şair
h. 336

I, ʻI, İ, Ī, ʻĪ

ʻıbāret cümle, söz
ʻı. 56
ʻımāret bayındırlık
ʻı. 221
ʻınāyet iyilik, ihsan
ʻı. 1, 49, 215, 331, 332

ısırġaḳ küpe
ı. 92
'ışḳ aşk, sevgi, sevda
'ı. 20, 25, 45, 47, 288, 322, 323, 323
'ı.+bāzı 47
'ı.+ı 46
'ı.+ında 100, 200, 325
'ı.+ıŋ 107, 145, 270, 271, 275, 319, 321, 324
'ı.+ıŋda 253, 255, 281, 282, 320
'ı.+ıŋızda 279
'ışret yaşama, eğlenme, içme
'ı. 171, 198
'ızzet yücelik, ululuk, saygı, kıymet
'ı. 13
ibrīşim ipek
i. 186
iç iç, gönül
i. 283
i.+ide 81
i.+im köydi 316
i.+inde 8, 14, 144, 144, 155, 155, 235, 259, 259, 275, 275
iç- içmek
i. 224, 224
i.-edür 204
i.-eliŋ 157, 181, 256, 305
i.-key 325
i.-mes 126
i.-sem 203
i.-seŋ 52
içre ara, orta, içeride
i. 20, 49, 66, 68, 73, 73, 76, 118, 119, 200, 214, 221, 234, 257, 264
içür- içirmek
i.-gin 21
iḍi sahip, tanrı, Allah (c.h.)
i. 30
iglig hasta
i. 124
i.+e 230
iḥtiyāc yokluk, yoksulluk, gereklilik
i.+ı 188
ikev ikisi, iki kişi
i. 58
ikrāme ikram olarak sunulan şey
i. 333
ilāh Allah (c.h.)
i.+ī 19, 22, 341
imām baş, reis, başkan
i.+ı 33
īmān inanç
ī. 1
ī.+dın 22

Ī.+ġa 29
Ī.+ımızını 267
iŋret- inletmek
i.-ür 6
inzāl inme, iniş
i. 68
ir- canı sıkılmak, (kendini) ayırmak, ayrı durmak,
i.-mes 150
İrem İrem, cennet, bahçe
i. 86, 189, 236
ʻĪsā Hz. İsa (a.m.)
ʻĪ.+dın 184
ʻĪ.+ġa 18
iste- istemek, aramak
i.-mes-mėn 151
i.-r-sėn 323
iş iş, emek, sanat
i.+i 173, 318
i.+im 341
i.+ler 21, 312
i.+leriŋni 226
işāret nişanlama, nişan, nokta
i. 31, 90
iştiyāḳ özleme, istek
i.+ında 15
it köpek
i.+i 213, 273
iz ayak izi, eser, belirti
i.+iŋ 247

K, Ḳ

ḳabā ḳıl- yırtmak, parçalamak
ḳ.-ġay 237
ḳabūl üstüne alma, el vurma, seçme, razı olma
ḳ. 53, 273
ḳabūliyyet kabullük, rızalık
ḳ. 53
ḳaç- kaçmak
ḳ.-tı 41
ḳaçan nasıl, ne zaman
ḳ. 153, 166, 167, 168, 168, 173, 202
ḳad boy
ḳ. 306
ḳ.+dı 109, 232
ḳ.+dım 307
ḳ.+dıŋ 88
ḳ.+ıŋ 121
ḳadaḥ bardak, şarap kabı, tas
ḳ. 198, 256
ḳadem uğur, kut
s.+sėn 70
Ḳādir Allah (c.h.) kudretli, kuvvetli
ḳ.+ġa 1
ḳadr kıymet, mertebe, derece

ḳ.+ın 335
ḳ.+ını 174
ḳ.+ıŋızını 262
kāfir inanmaz, imansız, putperest
k. 143, 261
k.+lerini 30
kāġad kağıt
k. 242
ḳal- kalmak
ḳ.-dı 301
ḳ.-ġay 238
ḳ.-maġay 79, 80
ḳ.-mış 186
ḳalem kalem
ḳ.+dür 242
ḳ.-sam 203
ḳ.-ur 91
ḳamer ay
ḳ. 342
ḳāmet boy
ḳ. 118
ḳamış kamış, saz
ḳ. 73
ḳ.+dın 9
kāmil bütün, tamam, mükemmel
k. 214
ḳamuġ bütün, hep
ḳ. 3, 29, 61, 69, 71, 72, 84, 136, 154, 233, 270, 281, 341
ḳan kan
ḳ. 97, 120, 155, 234, 285, 297
ḳ.+a 199
ḳ.+dur 199
ḳ.+ı 199, 199, 297
ḳ.+ım 102, 290
ḳ.+ımdın 323
ḳ.+ḳuruttum 332
ḳ.+yutar-mėn 245
kān maden, cevher
k.+ı 51, 158
ḳandur- kandırmak, susuzluğunu gidermek
ḳ. 199
ḳanı hani, nerede
ḳ. 222
ḳanır- bükmük, kökünden söküp koparmak
ḳ.+dı 171
ḳapuġ kapı
ḳ.+da 16
ḳara (1) siyah
ḳ. 125, 142, 143, 235, 242, 243, 260, 315
ḳara (2) yer, zemin
ḳ. 183
ḳarābe testi, kabak
ḳ. 199, 199
ḳaraḳ göz, bakış
ḳ.+ın 270
ḳ.+ın aḳartur 15

ḳ.+ıŋ 102, 154, 264
ḳarıṅġca karınca
ḳ. 314
Ḳārūn Hz. Musa'ya karşı çıkarak isyan başlatan; zenginliği, cimriliği ve hazineleri ile ünlü kimse
ḳ. 219
ḳaş (1) kaş
ḳ.+ı 161
ḳ.+ıŋ 142, 242, 308
ḳ.+ıŋızdın 111
ḳ.+ları 112
ḳaş (2) kat, yan, ön, huzur
ḳ.+ıda 77, 77, 126, 126
ḳ.+ıŋızdın 111
ḳat- katmak, karıştırmak, eklemek
ḳ.-a 329
ḳat tabaka
ḳ. 4
ḳatıḳ katı, sert
ḳ.+raḳ 246
ḳav- kovmak, kovalamak
ḳ.-dı 39
ḳ.-up 11
ḳavm kavim, kabile
ḳ.+ıġa 13
kāvus-ı key padişah, şah, sultan, han, Keykavus
k. 67
ḳaya nereye
ḳ. 111, 217
ḳaya baḳ- dönüp bakmak, iltifat etmek, yüz vermek, hatır okşamak
ḳ. 289
ḳ.-saŋ 283, 284
ḳaygu kaygı
ḳ.+sı 131
ḳażā buyruk, hüküm, alın yazısı
ḳ.+ġa 172
ḳazmaḳ kazma, yonma, çapalama
ḳ.+turur 77
kėç- geçmek
k. 328
k.-e 43, 104, 224, 240
k.-edür 170, 170, 204
k.-eliŋ 256
k.-er 157, 222, 225, 305
k.-key 325
k.-ti 100, 205, 280, 319
kėçe gece
k.+si 110, 110
kėçür- geçirmek,

affetmek, bağışlamak
k.-gil 225
k.-gin 21
kėḏür- giydirmek, kuşandırmak
k.-üp 13
kėl- gelmek
k. 108, 134, 157, 181, 182, 197, 231, 256, 280, 305, 330
k.-di 184
k.-di-se 277
k.-gey 323
k.-gey-sėn 166
k.-megey 266
k.-se 273
Kelīm Hz. Musa (a.m.), konuşan, söyleyici
k. 185
kėltür- getirmek
k. 50, 108, 108, 197, 197, 198, 256, 330, 330
k.-di 78
kemāl bütünlük, tamamlık, fazilet
k.+a 216
kėrek- gerekmek
k.-mes 106, 106, 156
kėreklig gerekli
k. 66
kerem yüz aklığı, izzet, iyilik, ihsan
k.+sėn 70
kerrār kararlı bir şekilde tekrar tekrar saldıran atlı akıncı, savaşçı
k.+ların 29
Keşmīr Keşmir
k. 125
kėt- gitmek, ayrılmak
k.-mes 301
kėter- gidermek
k. 231
k.-gen 206
ketür- getirmek
k.-gil 280
Kevs̱er cennet ırmağı
k. 33, 106
ḳıl- kılmak, yapmak
ḳ. 76, 145, 207, 223, 229, 230, 273, 279, 284, 328, 341, 341, 342
ḳ.-alı 142, 198
ḳ.-aydur-mėn 82
ḳ.-dı 1, 11, 11, 14, 21, 30, 31, 31, 74, 96, 96, 102, 196, 196, 248, 271, 285, 321, 321, 324, 324, 331, 332
ḳ.-dım 53, 63, 63
ḳ.-ġan 4

ḳ.-ġay 236, 237, 251, 287
ḳ.-ġaydı 336
ḳ.-ġıl 274, 340, 340
ḳ.-ġın 34, 81, 215, 221, 329
ḳ.-ıp 98
ḳ.-ıpdur 68, 85, 97, 97
ḳ.-ışur 190
ḳ.-ma 224, 227, 255, 255, 339
ḳ.-madım 334
ḳ.-madıŋ 287
ḳ.-maġay 75
ḳ.-maḳ 177
ḳ.-man 149
ḳ.-mas 174, 181, 218, 249, 316
ḳ.-mış 193, 193
ḳ.-sa 80, 194, 311, 318
ḳ.-saġan 49
ḳ.-saŋ 19, 76, 90, 180, 180, 298
ḳ.-sun 99, 249, 308, 317, 317
ḳ.-ur 10, 12, 12, 16, 17, 18, 90, 143, 148, 250, 267, 304
ḳ.-ur-sėn 19, 243
ḳıl tüy, kiriş, tel, zerre
ḳ. 207
ḳ.+yarar-sėn 76
ḳılınç kılıç
ḳ.+ıŋ 68
ḳ.+ıŋıŋ ucındın yaşın yaşnar 69
ḳış kış mevsimi
ḳ. 119
ḳıy- kıymak
ḳ.-ar mu 326
ḳıyāmet ayağa kalkmak, durmak, hesap günü
ḳ. 118
ḳız kız
ḳ.+ınıŋ 54
ḳızar- kızarmak
ḳ.-sa 202
ḳızıl kırmızı, al
ḳ. 102
ki ki
k. 51, 194
kibi gibi
k. 77
kim (1) kimse
k. 139, 254, 293
k.+iŋ 131
k.+de 138
k.+din 271
kim (2) ki
k. 1, 5, 19, 26, 35, 38, 46, 48, 130, 165, 171, 201, 204, 230, 239, 250, 286, 318, 325,

327, 339
kīmyā kimya
k.+dur 107
kīne kin, kötülük isteme, düşmanlık
k. 276
kir- girmek
k.-di 44
kirişme göz ucuyla bakış, işve, şive, naz
k.+ŋ 267, 268
kīş din, mezhep, âdet, huy, töre
c. 282
kişi kişi
k. 103, 127, 128, 169, 204, 211, 326, 327
k.+ġa 245
k.+ge 106, 181
k.+niŋ 236
kitābet yazma, yazıya geçirme
k. 334
ḳol kol
ḳ.+umnı boynuŋa ḥamāyil ḳılġıl 274
ḳop- kalkmak, gitmek, yükselmek
ḳ.-ar 277
ḳ.-arġam 277
ḳorḳ- korkmak, ürkmek
ḳ.-up 40
ḳoy- terk etmek, bırakmak, sokuşturmak
ḳ.-ar-sėn 268
ḳ.-dum 333, 333
ḳ.-ġan 272
ḳ.-man 269
ḳ.-sun 163
ḳ.-up 202, 322
kök gökyüzü
k. 114, 183
köŋlek gömlek
k.+ini 196
köŋül gönül, yürek
k. 101, 117, 154, 155
k.+titrer 246
k.+din 206, 231
k.+ġa yaḳar-sėn 268
k.+ge 258
k.+ini 108, 221, 255, 330
k.+ler 198, 230, 315, 343
k.+lerge 124
k.+lerni 98
k.+lerniŋ 24, 247
k.+ni 295, 340
k.+üm 20, 178, 180
k.+ümde 178
köp çok, bol, sık, dolgun, gür
k. 55, 111, 179, 271
k.+dür 186
kör- görmek, anlamak,

kavramak
k. 292, 292
k.-di 96
k.-di-se 116
k.-er-mėn 235, 235
k.-gen 128
k.-gil 329
k.-medim 210
k.-se 123, 137, 137, 237, 238, 251, 252, 265, 265, 266
k.-üŋ 326
k.-üp 74, 142, 167, 187, 239, 240, 293
körg çok güzel, ay yüzlü
k. 135, 217
körgüz- göstermek
k.-di 30
körün- görünmek
k.-ür 120, 120
köz göz
k. 40, 274
k.+i 159, 219
k.+ler 247
k.+lerimge ḳan körünür 120
k.+leriŋ 113
k.+üm 167, 167, 219, 248, 304
k.+ümdin 297
k.+ümge 107
k.+ümge cān körünür 120
k.+ümnüŋ 307
k.+üŋ 125, 143, 245, 261, 267, 308, 309
k.+üŋdin 87, 259, 292
k.+üŋge 203
k.+üŋni 238, 265
k.+üŋniŋ 289
közgü ayna
k.+side 137
ḳudret güç
ḳ.+idin 9
ḳudsī göğe mensup, melek
ḳ.+larġa 12
ḳuḏuġ kuyu
ḳ. 77
ḳ.+da 16
ḳ.+ı 264
ḳul kul, bende
ḳ. 16, 317
ḳ.+larıŋ 220
ḳ.+larıŋġa 229
ḳ.+uŋ 144, 162
ḳ.+uŋdın 165
ḳulḳul çağıltı, “Söyle, söyle!”
ḳ. 194
ḳ.+ındın 195
ḳumrī kumru
ḳ. 185
ḳur- kurmak, düzenlemek, tertip

etmek
ḳ.alıŋ 134
ḳurb yakınlık
ḳ.+ında 263
ḳurbān kurban, fidye, feda
ḳ. 142
ḳuru- kurumak
ḳ.-ġay 167
ḳurut- kurutmak
ḳ.-ġan 95
ḳ.-tum 332
ḳ.-ur 7
ḳuş kuş
ḳ.+lar 195
ḳ.+ları 190
ḳ.+larnı 6
ḳūt yiyecek, içecek, gıda
ḳ. 8
ḳuyaş gün, güneş
ḳ. 71, 74, 309, 342
küç zor, kuvvet, kuvvet, kudret
k. 286
k.+indin 69
kül- gülmek
k.-di 239
k.-er 119
k.-megi 179
k.-mes 137
kün gün
k. 10, 134, 171, 192, 219, 222, 225, 227
k.+de 34
k.+ni 227
kündüz gündüz, gün ışığı
k. 93, 104, 110, 114, 170, 224
kürsī kürsü, taht, minber
k. 2
köy- yanmak
k.-di 208, 259, 316
k.-er 234

L

la'l yakut gibi kırmızı renkli değerli bir taş
l. 8, 313
l.+ı 95, 98, 140
l.+ıŋ 88, 152, 250, 314
lālā kul, köle, mürebbî
l. 260
lāle gelincik çiçeği
l. 103, 188, 192, 232, 306
Lāt İslam'dan önce Arapların taptığı putlardan birinin adı
l. 251
lāyıḳ yakışan, yakışır
l. 50
leb dudak

l.+i 88, 152, 313, 314
l.+iŋ 95, 97, 124, 140, 211, 263
l.+iŋdin 98, 120, 169, 311
leṭāfet hoşluk, yumuşaklık, güzellik
l. 70
l.+din 333
Leṭāfet-nāme Hucendî'nin 15. yy.ın başlarında telif ettiği manzum eseri
l. 57, 331, 333
levlāk "Levlâke levlâk lemâ halaktu'l-eflâk: Sen olmasaydın, sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım." Kudsî hadis.
l. 28
leyletü'l-Ḳadr Kadir gecesi; Ramazan ayının 27. gecesi
l. 114
Leylī Leyla; *Leylâ ile Mecnûn* kıssasının kadın kahramanı
l. 222
l.+leri 112
luṭf iyilikli davranma, cömertlik, iyilik
l.+uŋ 20, 80, 82

M

ma'ānī manalar, anlamlar
m. 61, 66, 76
mā-cerā oluşan hâl, olay
m.+sı 168
Māçīn Çin, Tavgaç Türklerinin yurdu
m. 115
ma'den maden
m.+i 23, 70
māh ay
m. 246, 290
maḥabbet sevme, sevgi, dostluk, aşk, alaka
m. 21, 52, 226, 310, 324, 325
Maḥabbet-nāme Hârizmî'nin 754/1353'te nazmettiği eseri
m.+ġa 52
maḥbūs bir yere kapatılmış
m. 16
Maḥmūd Tarḫan Hârizm hakimi Küçük Muhammed (öl.

828/1424)'in oğlu
m. 64
t.+ġa 60
maḫmūr sarhoşluktan veya uykudan dolayı sersem
m. 87, 203, 292
m.+ın 198
maḥşer ölümden sonra dirilecek yer ve zaman, kıyamet
m. 33
maḳṣūd niyet edilen, makset, niyet
m. 140
māl mal, nakit, akçe
m.+ı 80
maŋa bana
m. 34, 60, 100, 147, 156, 156, 170, 271, 300
manṭıḳ söz, kelam, nutuk
m. 312
Mārūt büyü ile uğraştığından arkadaşı Hârût ile beraber kıyamete kadar Babil'de bir kuyuya hapsedilen melek
m. 264
maşrıḳ gün doğusu
m. 40
ma'şūḳ sevgili
m. 191
māyil arzulu, talip, düşkün
m. 274
mecāz geçit, köprü, hakikatın zıddı söz, davranış
m.+ı 47
meclis heyet, cemiyet
m. 134
m.+i 66
Mecnūn *Leylâ ile Mecnûn* kıssasının erkek kahramanı, Kays
m. 91, 112, 222
mecrūḥ yaralı
m. 250
medḥ övme
m. 63
mefḫar övünç vesilesi, sebebi
m.+ı 64
meger yoksa, illa, ancak, ama, belki
m. 116
meh-veş yüzü ay gibi olan, güzel
m. 232
melāḥat güzellik, şirinlik
m. 51, 85, 138
melek Allah'ın yanındaki

nûrânî varlıkların her biri
m.+ni 2
mel‘ūn lanet ve nefrete uğramış
m. 12
memdūḥ övülmüş
m.+ı 61
mėn ben
m. 105, 144, 145, 153, 164, 180
m.+de 34
m.+din 158, 163, 171, 290
m.+i 22, 145, 172, 255, 288, 319, 321, 324
mėŋ iri ben
m. 143, 315
m.+leriŋdin 234
menfa‘at fayda, kâr
m. 214
menī̄ er suyu
m. 5
mėniŋ benim
m.+iŋ 37, 129, 212, 272, 272, 323
meŋizlig gibi, benzer
m. 109, 183
merdūd kovulmuş
m. 12
merhem ilaç
m.+i 169
mescūd secde edilmiş, saygı gösterilmiş
m. 12
Mesī̄ḥā Hz. İsa (a.m.)
m. 124
mesken oturulan yer
m. 155
meskenet miskinlik, çaresizlik, fakirlik, âcizlik
m. 299
meşām geniz
m.+ı 117
meşhūr şöhret kazanmış, yayılmış, ünlenmiş
m. 72, 342
Mevlā Allah (c.h.)
m. 331, 331
mevsim vakit, zaman, dönem
m.+i 198
m.+ini 223
mey şarap
m. 204
m.+i 197, 201
meyl muhabbet, rağbet, arzu
m. 137
mihr güneş
m.+i 75
milk mülk, ülke
d. 28
m.+i 84, 85

m.+ide 67, 70
m.+in 154
m.+inde 215
mīm mim harfi
m. 113
miŋ bin sayı adı, sayısız
m. 36, 75, 90, 139
m.+de 81
mīnā cam, billur, sırça
m. 185
miskīn fakir, âciz
m. 317, 336
mu'allaḳ asılı, asılmış
m. 4
mu'aṭṭar ıtırlı, güzel kokulu
m. 117
mu'ciz acze düşüren
m. 30
muġannī şarkı söyleyen
m. 193
muḥāl imkânsız, mümkün olmayan
m. 176, 177
Muḥammed Hz. Muhammed (a.m.)
m. 18, 23, 25, 25, 26, 27, 27
muḥıb dost, aşina, seven, yârân
m. 133
m.+lar 111, 318
m.+larġa 148, 149, 329
m.+larnı 322
muḫtaṣar kısaltılmış, ayrıntılı olmayan
m. 329
munça bunca
m. 301
mundaḳ bunun gibi
m. 216
munuŋ bunun
m. 252
mūr karınca
m.+süleymāniġa çévürtkeniŋ aḏaḳın kéltürdi 78
muraṣṣa' kıymetli taşlarla süslü
m. 188
Mūsā Hz. Musa (a.m.)
m. 124
muṣaffā saf hâle getirilmiş, arıtılmış, parlak, belli, zahir
m. 183
musaḫḫar ele geçirilmiş
m. 17
muṣḥaf kitap
m.+ı 310
Muṣṭafā Hz. Muhammed (a.m.)
m.+ġa 23
m.+nı 18
muṭabbaḳ uydurulmuş,

kapatılmış
m. 4
mübtelā düşkün, tutkun
m. 129
m.+ġa 145
m.+sı 270
müdām sürekli, devamlı, şarap
m. 203, 224, 224
müferrıḥ iç açıcı, ilaç, macun, terkip
m. 225
mükerrer tekrarlanmış, keskin, sert, sağlam; damıtılmış şeker
m. 313
münevver aydınlatılmış, ışıklı, aydın
m. 38, 117, 121, 342
münīr ışık veren, parlak
m.+i 257
müsellem teslim edilmiş, verilmiş
m. 84
müstaġraḳ dalmış, daldırılmış, batmış
m. 155
Müsülmān Müslüman
m.+lar 294
müşg misk
m.+i 93, 94
müşgīn miskli
m. 232
müşkil güç, zor, çetin
m. 152
m.+işler mantıḳ bile ḥal bolur 312
m.+in 311
müşterī alıcı, istekli
m.+dür 92, 92

N

nāb saf, halis
n. 108, 330
nā-çār çaresiz, ümitsiz
n. 133
nā-dān bilmez, cahil
n. 47, 59, 335
nāfe göbek, misk, misk ahusunun göbeği
n.+yi 92, 115
nā-gāh ansızın, apansız
n. 44, 246, 290
nā-ḥaḳ haksız
n. 289
nāle inleme, inilti
n. 10
nāme mektup
n. 57
nā-mihr-bān kötülük isteyen, kötülük edici, sevgisiz
n. 158, 281
n.+ġa 163
n.+ım 208

narḫ fiyat, teklif, haraç
n.+ın 97
naẓar bakış
n. 81
naẓm şiir, söz
n. 58
nāzük terbiyeli, saygılı, güzel, zarif
n. 135, 237
nė ne, yok
n. 19, 46, 46, 47, 59, 59, 76, 131, 165, 177, 180, 200, 200, 214, 228, 249, 262, 273, 279, 297, 301, 313, 317, 317, 318, 323, 323, 335
nebāt bitki
n. 126, 263
nėce nasıl
n. 288
nėçe ne zamana kadar, çok, çokça
n. 174, 220, 250, 269, 278, 298, 304, 339
nėçük niçin
n. 243, 252, 275
nėme nesne, şey, ne şey
n.+din 128
Nemrūd Hz. İbrahim (a.m.)'ı ateşe atan Babil hükümdarı
n. 14
nerges nergis, altınkadeh
n. 87, 192, 238, 259
nesīm rüzgâr, hafif, latif ve aheste esen yel
n.+i 138
n.+idin 86
n.+iŋdin 117
nesteren Ağustos gülü, yabanî gül
n.+dür 233
nėteg nasıl, ne gibi, ne
n. 236, 249, 277, 287
nevā ses, nağme, aheng
n.+dur 318
nev-rūz yeni gün
n.+ī 3
nigār resim gibi güzel sevgili, put
n.+ı 118, +131, 232, 306
n.+ī 210
n.+īnā 146
ni'met iyilik, lütuf, azık, mutluluk
n. 6, 10
niṣāb zekat miktarı, sermaye, derece, sınır
n.+ı 216
nīze mızrak, süngü
n. 39
Nūḥ Hz. Nuh (a.m.)
n. 13

n.+ġa 13
nuḳre gümüş
n.+yi 258
nūn nun harfi
n. 112, 308
nūr aydınlık, parıltı
n. 72
n.+ı 139

O, ʻO, Ö

o o, kişi zamiri
o. 196
oḫşa- benzemek
o.-r 139
oḳ (1) hemen, kesinlikle
o. 191
o.+sėn 85, 343
o.+dur-sėn 32, 33, 156
oḳ (2) ok, bir çeşit silah
o. 245
o.+ı 250
oḳu- çağırmak, davet etmek
o.-dı 29
o.-p 11, 340
o.-r 339
Ol Allah (c.h.)
o. 5, 8, 18
ol o, kişi zamiri
o. 26, 36, 114, 158, 163, 169, 177, 177, 184, 184, 263, 263, 263, 272, 293, 294, 314, 315, 325, 325
o.+dur 35, 61, 61
o.+sa 291
ol- olmak
o.-dı 240, 240, 286
o.-ġay 254
o.-sa 327
o.-sun 189
oltur- oturmak
o.-alıŋ 134
ʻOmar Hz. Ömer (r.h., öl. 23/644)
ʻo. 36
ʻomr ömür
ʻo.+üm 170
on on, sayı adı
o. 57
orun yer, mahal, makam, mekân, taht, mesken
o.+uŋ 213, 273
o.+uŋnuŋ 297
osal gaflet, ihmal, kusur
u. 224
ʻOs̱mān Hz. Osman (r.h., öl. 35/656)
ʻo. 36
oş böyle, şimdi
o. 175, 205, 296
oşbu işte bu
o. 150, 253

oşol işte o
o. 171, 333
ot ateş
o. 14, 234, 268
o.+dın 326
o.+ġa 322
o.+ı 146
o.+ıda 288
o.+ın 20, 225
o.+ında 45, 162, 173, 175
o.+ını 163
o.+ınnı 14
oyna- oynamak
o.-rda 191
o.-rında 190
öçür- söndürmek
ö.-gil 225
öksük sönük
ö.+dür 111
öl- ölmek
ö.-er 151, 287
ö.-se 291
ö.-üpdür-mėn 207
öltür- öldürmek
ö. 288
ö.-mek 289
ö.-seŋ 290
ö.-ür-sėn 283
ölüm ölüm
ö. 292
öp- öpmek
ö.-sem 202
örte- yakmak
ö.-di 270
ö.-yür-sėn 283
örüm (1) örgü
ö. 261
ö.+i 261
örüm (2) örümcek
o. 261
öz kendi
ö.+in 264
ö.+indin 127
ö.+ini 286
ö.+üm 63, 63, 178
ö.+ümni 56
ö.+üŋge 243
ö.+üŋni 329
özge başka
ö. 34, 141, 249, 296

P

pādişā padişah
p.+ġa 286
pāk temiz, arı
p.+iŋ 83
pāre kesik, yarık, dilim, parça, bölük
p. 31, 45, 196
pāy ayak, adım
p.+ıŋ 35, 107
pelās hırka
p.+ın 13
penhān gizli, saklı

p. 93
perī peri, cin
p. 8, 86, 99, 118, 136
perīşān dağılmış, dağınık, şaşkın, kırılmış, şeyda
p. 98
pervāne kelebek, güve
p. 101
peşīmān pişman
p. 174, 228
peyker yüz, çehre, sima, kıyafet
p. 118
peymāne ölçü, kadeh
p. 324
pīrāhen gömlek
p.+iŋ 246
p.+iŋni 237
pīşe yol, iş, sanat, hüner, töre
p. 63
piyāde yaya, satrançta piyon
p.+bolur 123
piyāle kupa, kâse, kadeh
p. 192

R

rāḥat dinçlik, huzur
r. 51, 138
r.+ı 250
raḥım merhamet, şefkat
r. 145, 207, 218, 230, 279, 284, 287, 316
raḥımsız merhametsiz, şefkatsiz
r. 208, 287, 294
raḥm merhamet, şefkat
r. 229
raḥmeten li'l-'ālemīn
Hz. Muhammed (a.m.); *Kur'an:* Enbiya, 21/107: "Biz seni bütün âlemlere rahmet olarak gönderdik."
r.+dür 25
raḳīb rakip, yabancı
r. 133
r.+ler 131, 300
r.+lerni 196
Rasūl Hz. Muhammed (a.m.)
r. 37
ravża bahçe
r.+sınıŋ 24
reh-ber kılavuz
r.+idür 27
revā uygun, yakışır
r. 291
r.+dur 318
revān hayat, dirlik, ömür, nefes, öz, geçer, tez, yürüyücü

r. 86, 231, 237, 275, 288, 328
r.+dın 319
r.+ım 166
r.+ī 41
reyḥān fesleğen
r. 109
Rıḍvān cennetin muhafızı ve kapıcısı olan melek
r. 106
rıżā hoşnutluk, memnuniyet, istek, irade, tevekkül
r. 172
riyāżet nefsi kırmak maksadıyla perhiz, kanaatkâr yaşayış
r. 56
rūḥ ruh, can
r. 250
r.+ı 61
ruḫ yanak, satranç oyununda kale
r.+uŋ 123
ruḫsār yanak, yüz, çehre
r. 306
r.+larnıŋ 136
Rūm Rum, Roma, Anadolu
r. 41
r.+ī 261
rūz gün
r.+ı 33
rūzī rızık
r. 3
Rüstem-i Zāl Zaloğlu Rüstem, İran kahramanı
r. 68

S, Ş, Ṣ

sa'ādet mutluluk
s. 83
ṣabā gündoğusu rüzgârı
ṣ. 158, 196, 246
ṣabır dayanma, katlanma, kendini tutma
ṣ. 177
ṣabūrī çok sabırlı
ṣ. 176
saç saç, kıl
s. 94, 94
s.+ıŋ 93, 94, 94, 110, 124, 261, 262
s.+ıŋdın 119
s.+ıŋġa 92
s.+nı 243
saç- saçmak
s.-sa 94
s.-tım 54
saçıl- saçılmak
s.-dı 182
s.-mış 187

s.-ur 119
ṣād sad harfi, bakır, pirinç, tunç, kızıl
ṣ. 113, 309
ṣadef inci kapuğu, sedef
ṣ. 7, 95
ṣādıḳ doğru, gerçek
ṣ. 327
ṣafā gönül şenliği, neşe, zevk
ṣ.+ġa 23
saġın- arzulu, istekli bir şekilde düşünmek
s. 164
s.-mas-sėn 217
saḫāvet cömertlik
s. 67, 70, 81
ṣahbā al, kızıl, şarap
ṣ. 21
ṣāḥıb-ḳadem uğurlu, talihli
ṣ.+sėn 70
ṣāḥıb-ḳırān buyrukçu, kahraman, hâkim
ṣ. 66
ṣaḥn avlu, meydan
ṣ.+ıda 182
sāḳī kadehçi, şarapçı
ṣ. 108, 134, 157, 181, 197, 201, 231, 256, 280, 305, 330
ṣ.+yi 33
sal- salmak, atmak
s.-adur 322
s.-dı 145, 172, 286
s.-dım 56
s.-ġay 238
s.-ma 227
s.-ur 264
s.-ur-sėn 243
ṣalāḥ iyilik, bağlılık, ihlas, riayet, düzme
ṣ. 53
ṣalāḥiyyet eminlik
ṣ. 53
salış- karşılıklı sallamak, silkmek
s.-ur 190, 190
salṭanat sultanlık, padişahlık
s. 299
san- sanmak, değerlendirmek, tahmin etmek, kıyas etmek, düşünmek
s. 297, 297
saŋa sana
s. 120, 166, 320
ṣanavber çam fıstığı
ṣ. 109, 232
ṣanem put
ṣ. 266
sārā halis, katıksız
s. 119
ṣarıġ sarı
ṣ. 102

sat- satmak
s.-arlar 16
ṣavlet yavuzluk, heybet, sertlik, saldırma
ṣ.+i 65
ṣayd av
ṣ. 154
sayın her... dIkçA
s. 244
sāz yapan, düzen
s. 193
sebaḳ ders
s. 209
secde ibadet, saygı
s. 251
seḥer tan yeri
s. 38, 239
s.+de 6
seḥergāh tan yeri, tan vakti
s. 44
sehī̇ düz, doğru
s. 207
selām barış, esirgeyiş, rahmet
s. 158
s.+ımnı 159, 160, 161, 161
selāṭī̇n sultanlar
s. 60, 64
semen yasemin çiçeği
s. 237
sėn sen
s. 32, 33, 81, 85, 156, 266, 328, 343
s.+din 51, 147
s.+i 50, 103, 104, 105, 106, 127, 128, 171, 249, 251, 266, 269, 285
s.+iŋ 75, 82, 100, 129, 141, 145, 151, 203, 210, 247, 253, 271, 281, 282, 324, 325
s.+sėn 49
s̲enā övme
s̲. 1
s̲.+sın 63
seng taş
s.+i 253
sėnsiz sensiz
s. 156, 170, 176, 317
s.+in 170
ser-çeşme pınar, kaynak
s.+yi 263
ser-defter defterin başında olan, en başta bulunan
s.+i 84
serv servi ağacı
s. 118, 306
s.+i 88, 166, 207
server baş, başkan, ulu
s. 18
s.+i 60

s.+idür 27
sėv- sevmek
s.-düm 269
s.-er 46, 48
s.-er-mėn 104
s.-gen 104, 127, 133, 249
s.-mes 106
sėvmeklıġ sevmeklik
s. 285
sėvmeklig sevmeklik
s. 105
sėvük sevgi
s.+rek-sėn 100
ṣıdḳ doğruluk
ṣ. 23
ṣıfāt sıfatlar
ṣ.+ıŋ 65, 71
sır sır, gizli şey
s.+rın 19
s.+rını 343
sız- sızmak
s.-dı 73
siḥr sihir, büyü
s. 124
s.+idin 264
silk iplik, sıra, dizi
s.+iġa 56
sīm gümüş
s.+i 248
Sīnā Arap yarımadası ile Mısır'ın birleştiği yer
s. 185
sipāh ordu
s.+ı 40, 42
sipāhī atlı, süvari
s.+ 42
siz siz, çoğul ikinci kişi zamiri
s. 77, 86, 113, 130, 131, 291
s.+din 278
s.+ge 84, 246, 298, 299
s.+iŋ 138, 254
ṣoḥbet görüşüp konuşma, arkadaşlık
ṣ. 201, 300
sor- sormak
s.-ar 276
s.-maġunça 311
sökel hasta, zayıf, çaresiz
s. 24
söz söz
s. 51, 54, 57, 77, 89, 332, 338
s.+i 159, 338
s.+ler 334
s.+lerimni 337
s.+leriŋ 336
s.+ni 165
s.+üm 59, 313
s.+ümde 339
s.+ümge 235

s.+ümni 56, 334, 335, 342
s.+üŋ 140, 313
s.+üŋdin 50, 73, 312
s.+üŋe 91
s.+üŋni muḫtaṣar ḳılġıl 329
s.+üŋüzge 89
sözle- söylemek
s.-me 328
s.-r 334
sözlüg sözlü
s.+ümġa 160
s̲u'bān yılan, ejderha
s̲.+ı 124
ṣubḥ sabah
ṣ. 43
sucūd secde etme
s.+ġa 266
suḫan-dān söz bilen, sözden anlayan
s. 335
sulṭān sultan, padişah
s. 28
s.+ı 32, 38
s.+ġa 60
s.+ıdur-sėn 136
s.+ını 39
s.+ların 31
sulṭānlıḳ sultanlık, padişahlık
s. 301
sun- sunmak, uzatmak
s.-dum 172
ṣun' eser
ṣ.+ı 252
ṣurāḥī testi
ṣ. 194, 195
susalıḳ susama, susuzluk
s. tın 7
suv su
s. 126
s.+dın 5
s.+ıdın 188
s.+ın 59
sūz yakan, yakıcı
s. 338
Süleymān Hz. Süleyman (a.m.)
s. 79, 314
s.+ġa 17, 78
sünbül sünbül çiçeği
s. 109
sür- işlemek
s.-üp 226
sürme sürme
s. 74

Ş

şād sevinçli
ş. 180, 340
ş.+ī̇ġa 223
şāḫ dal, budak
ş.+ı 6
şāh şah, padişah

ş. 282
ş.+ı 64
ş.+ı-sėn 271
ş.+ım 76, 165
şāhid canan, dilber
ş. 205
ş.+leri 183
şā'ir şair, şiir söyleyen
ş. 50
ş.+leriŋ 61
şaḳāyıḳ şakayık çiçeği
ş. 189, 234
şarāb şarap
ş. 205
ş.+ı 108, 197, 231, 330
ş.+ī̇ 52
şaṭranc satranc oyunu
ş.+nı 82
şeb gece
ş.+i 93
şecā'at bahadırlık, yüreklilik, gayret, hüner, fazilet
ş. 67
şecer ağaç
ş.+de 6
ş.+ġa 3
şefā'at aracılık
ş. 32, 34
şefī' şefaat edici
ş.+ı 33
şeh şah, padişah
ş. 41
ş.+i 40
ş.+im 62, 63
ş.+ler 123
şehd bal
ş. 9, 9, 159
ş.+i 241
şehenşāh şahlar şahı
ş.+ı 65
şehenşeh şahlar şahı
ş.+sėn 35
şehenşehlıḳ padişahlık, hakanlık
ş.+ 153
şehr şehir, il
ş. 144
şeker şeker, bal
ş. 73, 97, 126, 159, 160, 212, 303, 313
şekker bk. şeker
ş. 9, 122, 140, 211, 241
şem' balmumu
ş.+ına 101
Şems-i Ḳaṣṣār (?)
ş. 337
şerī'at doğru yol, din kuralları
ş. 24
şevḳ arzu, sevinç
ş.+ında 17, 319
şeydā şaşkın, divane, düşkün

ş. 282
şikāyet sızlanma, yanma yakılma
ş. 148, 149
şīrīn tatlı, sevimli
ş. 91, 160
şīve çekicilik, güzellik ve süslü olma
ş.+si 244
şöhre ün, san
ş. 144
şūḫ neşeli, şen, oynak
ş.+ı 282
şükrāne hak, iyiliğe karşılık verme
ş.+ḳılalı 142

T, Ṭ

tā IncA, o derece, hatta, çünkü
t. 155, 171
ta'ālā "yüce olsun."
t. 26
ta'ālā'llāh "Allah yüceltsin!"
t. 177
tābān ışıklı, parlak
t. 87
ṭabī'at yaradılış
ṭ.+dın 58
ṭabīb tabip, hekim
ṭ.+i 24
tāc taç
t.+ı 188
taḥıyyet selam, hayır dua
t. 23
taḥsīn beğenme, alkışlama
t.*+ḳılġaydı* 336
taḫt taht, koltuk
t.+ı 185
taḳṣīr kusur, günah
t. 339
ṭal'at yüz, çehre
ṭ. 99
ṭāli' doğan
ṭ. 293
tamġa damga
t. 143
taŋ (1) şaşırma
t. 240
taŋ (2) sabah
t. 240
t.+ġa 227
ṭa'na yerme, çekiştirme
ṭ. 139
tap- bulmak, elde etmek
t.-mas 169
tapuġ hizmet, itaat
t.+uŋda 300
tar dar
t. 97, 113, 116, 239, 240, 241, 311
tār karanlık

t. 93
ṭarf taraf, yön, bölge
ṭ.+ında 186
tart- çekmek
t.-ar 133, 133
t.-tım 179
taş (1) taş
t.+ım 316
taş (2) dış
t.+ım 316
tat tat
t.+ın 204
tat- tatmak
t.-mas 211
Tātār Tatar
t. 93
tāze taze, sulu, genç
t. 62
te'ḫīr geciktirme
t. 339
tefekkür düşünme
t. 55
t.+de 44
tėg- değmek, ulaşmak, vurmak, erişmek, nasip olmak, düşmek
t.-di 295, 295
t.-en 212
t.-medi 153
t.-mes 212, 214, 290
t.-mesün 245
t.-sün 153
t.-ür 159, 160, 161, 161
tėg gibi, benzer
t. 16, 61, 75, 86, 88, 94, 105, 112, 116, 129, 129, 131, 138, 144, 160, 185, 186, 191, 210, 212, 236, 246, 252, 254, 259, 266, 272, 272, 307, 337, 342
t.+durur 79
tėgme her, her bir
t. 47, 262, 335
tekye dayanma, güvenme
t. 227
tėlim çok
t. 21, 110, 332, 333
t.+dür 320
tėŋ denk, eşit, beraber
t. 243
ten gövde
t.+de 156
t.+ide 48
t.+im 21, 107, 244, 298
t.+imde 208, 296
t.+iŋ 248
t.+iŋni 237
terennüm şarkı söyleme
t. 193, 194
tėrmek dermek

t. 200
Tersā Hristiyan
t. 251
t.+yı 261
teşrīf şeref verme, gelme, gitme
t.+i 28
tevānger zengin, paralı
t.+sėn 214
tezvīr yalan dolan, kovuculuk
t. 125
t. 204
tikensiz dikensiz
t.+gülsitān bulınmas 132
til dil
t.+i 160
t.+imde 57
t.+iŋ 88
tile- dilemek
t.-r 221
t.-r-mėn 49, 51, 201, 303
t.-r-sėn 289
t.-y 271
tilek dilek
t. 213
tīre karanlık, bulanık
t. 265
tiş diş
t.+leriŋ 95
t.+leriŋdin 122
t.+leriŋdür 95
t.+biler-mėn 303
titre- titremek
t.-r 246
toġrı doğru
t. 112, 307
toḳu- vurmak, çarpmak, dövmek, yenmek
t.-dı 29
toḳuz dokuz sayı adı
t. 4
tol- dolmak
t.-dı 65, 71, 115, 195, 199
t.-ur 304
tolun ay dolunay, ayın on dördü
t. 265
t.+ı 135
topraġ toprak
t. 107
t.+ġa 272
t.+ı 247
t.+ında 272
t.+ını 74
toş- doldurmak, döşemek, kaplamak
t.-up 186
toy- doymak
t.-man 269
t.-mas 219, 219
tök- dökmek
t.-er 102, 211

törlüg türlü
t. 241
tört dört sayı adı
t. 36
törüt- yaratmak
t.-ti 8
Ṭūbā dalları ile bütün cenneti gölgeleyen ağaç
ṭ. 121
ṭūfān felaket, fırtına, sel
ṭ. 13
tuḫfe hediye
t. 50
ṭūr dağ
ṭ.+ı 185
tur- durmak
t. 290
t.-ur 44
ṭurfa yeni, görülmemiş
ṭ. 210, 313
tut- tutmak
t. 157, 206, 222, 223, 224, 226, 280, 305
t.-ar 192
t.-dı 42
t.-ma 300
t.-madım 175
t.-mas 276
t.-tuŋ 69
ṭūṭī dudu
ṭ. 122
tūtyā sürme
t.+dur 107
t.+sı 247
tükel tamam, eksiksiz, mükemmel
t. 6
tümen on bin sayı adı, çok
t. 144
tün gece
t. 10, 192, 219
Türk güçlü kuvvetli, genç
t. 42
tüş- düşmek
t.-key 266
t.-tüm 176
tütün duman
t.+ni 296
tüz- düzenmek, dizmek
t.-düm 56
tüzet- düzenlemek
t.-ken 2

U, ʻU, Ü

u ve
u. 2, 2, 12, 23, 28, 63, 79, 83, 100, 107, 124, 138, 156, 166, 177, 191, 198, 201, 205, 209, 251, 262, 282, 306, 308, 309, 313
uç uç, baş, son, yüz,

yön, sivri
u.+ı 289
u.+ındın 69
uftan- utanmak
u.-ur 98
uġan her şeye gücü yeten, kâdir, Allah (c.h.)
u. 28, 99, 308, 332
uluġ ulu
u. 34
ulus halk
u.+nı 283
unat- razı etmek, beğendirmek, inandırmak
u.-ıp 164
unut- unutmak
u.-mas 276
u.-tuŋ 164, 209
ur- vurmak, koymak, bırakmak
u.-dı 40, 185
u.-dum 53
u.-ur 139
uşat- kırmak, parçalamak
u.-ġay 251
ut- yenmek
u.-tuŋ 82
utru karşı, karşılık
u. 245
uyal- utanmak
u.-ur 115, 264
uz uygun, münasip, eli yatkın, mahir, usta
u. 49
uzal- uzanmak
u.-a 260
'Uzzā İslam'dan önce Arapların taptığı putlardan biri
'u. 251
ü ve
ü. 2, 8, 9, 9, 18, 36, 55, 106, 106, 113, 114, 115, 122, 159, 172, 193, 205, 205, 232, 258
üçün için
u. 45, 104
ümīd umut, umma
ü. 304
üze üzre, üstünde, üzerine
ü. 114, 122, 314
üzre üzerinde, üstünde, üzerine
ü. 7, 314

V

va'llāhu a'lem "Allah en iyisini bilir."
v. 343
vaḳt vakit

v.+ında 38
vaṣl kavuşma
v.+ıŋ 304
v.+ıŋnı 175
vāy ah, vah, yazık
v. 10
vefā sözde durma, sözü yerine getirme, dostluk gösterme
v. 181, 249, 299
v.+da 220
v.+dın 148
v.+dur 147
v.+nı 209
v.+sı 295
vefāsız sözünde durmaz, hayırsız
v. 282, 306
velī (1) ama, ancak
v. 179, 212
velī (2) veli, Allah dostu
v.+ġa 36
velīkin ama
v. 78
vīrān yıkık, yıkılmış
v. 275
viṣāl kavuşma
v.+dın 149
v.+ında 104
v.+ıŋ 132, 153, 174, 180, 302, 303
v.+ıŋdın 167
vucūd gövde
v.+ġa 266
v.+umġa 292
vü ve
v. 2, 8, 10, 96, 122, 222, 258, 299, 299, 328

Y

yā (1) yoksa
y. 99
yā (2) yay
y. 307
yād hatırlama, anma
y. 180, 340
yaḏaḳ yaya, ayak üstü
y.+ın 78
yādgār yadigar, andaç
y. 184
yaġmā çapul
y. 143, 267
yaḫşı her şeyin güzeli
y. 149, 227
yaḳ- yakmak, tesir etmek, yanaştırmak
y. 20
y.-ar-sėn 268, 284
Ya'ḳūb Hz. Yakup (a.m.)
y.+ġa 15
yāḳūt yakut, değerli süs taşı
y. 8
yalġan yalan

y. 162, 281
yalġançı yalancı
y. 159
yalınsız alevsiz
y. 283
yaman kötü, güçsüz, zayıf, yetersiz
y. 274
yan yön, taraf
y. 173, 288
yan- yanmak
y.-ar 326
y.-dı 316
yana yine
y. 10, 11, 16, 36, 146, 184
yaŋaġ yanak
y.+ıŋ 102, 103, 202
yaŋı yeni
y. 111
yaŋlıġ gibi, benzer
y. 71, 342
yār yar, sevgili, dost, arkadaş
y. 83, 105, 131, 162, 175, 179, 281, 294, 306
y.+a 159
y.+ıdın 254
yar- yarmak, kırmak, parçalamak, ayırmak
y.-ar-sėn 76
yara yara
y. 253
y.+ġa 169, 169
y.+sı 168
yara- yaramak
y.-r-sėn 76
yaraş- uyuşmak, uyumlu olmak
y.-ur 299, 299
yarat- yaratmak
y.-tı 5, 5, 9
yaratġan yaratan
y. 2
yaru- aydınlanmak, ışımak
y.-ġay 167
yaş (1) nem, su
y. 8, 297, 304
y.+ı 167, 248
yaşın- saklanmak, gizlenmek
y.-dı 73, 240
yaşın şimşek, ışın
y. 69
yaşna- parlamak, çakmak
y.-r 69
yaşur- gizlemek, örtmek, saklamak
y.-dı 40, 43
yat- yatmak
y.-mas 273
y.-ur 87, 260

yavuḳ yakın
y.+dur 178
yaz- açıp yaymak
y. 198
yaz yaz mevsimi
y. 119, 182, 198
yazuḳ günah, suç
y.+dın 34
yė- yemek
y.-mes-mėn 151
yėl yel, rüzgâr
y.+ni 17
yeldā uzun
y. 110
yėŋ kol
y. 190
yėr zemin, toprak
y. 183
y.+ge 202, 238
y.+ge toḳudı 29
y.+ge yıḳıldı 74
y.+ni 4
yėt- yetmek, ulaşmak
y.-er 19, 94
y.-ip 184
y.-mes 236, 301
y.-miş 216
y.-ti 296
yėti yedi sayı adı
y. 4
yetīm benzersiz
y. 213
yıġaç ağaç
y.+lar 190
yıġla- ağlamak
y.-maḳnıŋ külmegi bar 179
yıḳıl- yıkılmak
y.-dı 74
yıl yıl
y. 75
yıraḳ uzak
y. 176, 178, 278, 290
yigitlik gençlik
y. 223
y.+ni 224
yinçü inci
y. 54
y.+ge 188
yoḳ yok
y. 34, 46, 53, 53, 86, 113, 188, 275, 295, 296
y.+dur 48, 48, 129, 129, 130, 178, 235
y.+da 150, 253
yol yol
y.+ı 127, 128, 209, 254
yollu erkânlı, uygun
y. 336
yorut- yürütmek
y.-ur 7
y.-tum 332
yumurtġa yumurta
y.+sın 43

Yūsuf Hz. Yusuf (a.m.)
y. 15
y.+nı 16
yut- yutmak
y.-ar-mėn 245
yürek yürek
y.+imni baş kıldı 321
y.+imniŋ yarası 168
yüreklig yürekli, cesur
y. 66
yüz (1) yüz sayı adı, çok
y. 36, 90, 272
y.+evürdüŋ 165
yüz (2) çehre, suret
y. 36, 90, 137, 137, 150, 272, 309
y.+evürdüŋ 165
y.+ge 252
y.+ini 54
y.+iŋ 137
y.+ümni 102, 248, 342
y.+üŋ 74, 93, 101, 110, 114, 121, 139, 143, 167, 233, 236, 242, 259, 261, 265, 319
y.+üŋde 252
y.+üŋdin 73, 87, 99
y.+üŋe 91, 110, 137, 269
y.+üŋġa 251
y.+üŋge 203, 219
y.+üŋni 96, 96, 116, 139
y.+üŋüz 310
yüzlüg yüzlü, çehreli
y.+ümġa 160

Z, Ẕ, Ż, Ẓ

zād doğan, dünyaya gelen
z. 86
zāġ karga
z.+ı 43
zāhid zâhid, sofu
z.+lerin 141
Zāl İran kahramanlarından Rüstem'in babası
z. 68
zamān zaman
z.+ī̇ 134, 256
zamāne (1) şimdiki zaman
z. 64, 65, 135, 205, 271
zamāne (2) halk
z. 227
zār inilti, şikayet, feryat, şevk
z. 255
ẓarāfet naziklik, incelik
ẓ. 257
zārī̇ feryat, figan, dileyiş

z. 96
żarūrī̄ zorunlu
ż. 176
ẕāt kişi, kendi, sahip
ẕ.+ı 83
zekāt İslâm'a göre ihtiyaçtan fazla olan malın kırkta birini muhtaçlara verme
z.+bėrmes mü-sėn 216
zencī̄r zincir
z.+iġa 101
zeng zenci
z. 40
zihī̄ ne güzel, ne hoş, ne mutlu, ey, merhaba
z. 28, 66, 293
zirihger zırh yapan, zırhçı
z. 17
ziyāde fazla, artık
z. 123
ẓulmāt karanlıklar
ẓ. 262
Zühre Venüs, Çobanyıldızı
z. 265
zülāl arı ve tatlı su
z.+a 161
zülf saç
z. 258
z.+i 109
z.+idin 187
z.+üŋ 86, 93, 98, 114, 125, 138, 141, 235, 260
z.+üŋiz 310
z.+üŋizdin 115
ẕürriyyāt nesiller, kuşaklar, soylar
ẕ.+ı 32

TIPKIBASKI
(ALİ EMİRİ MANZUM 1222)

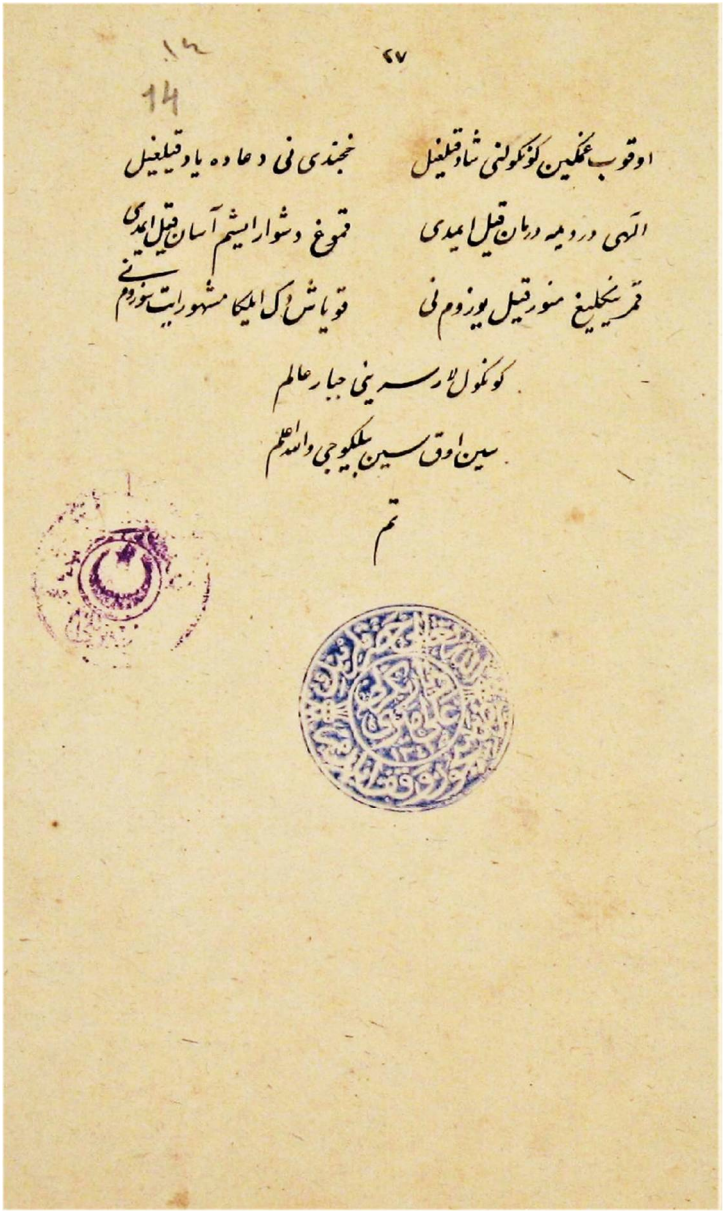
۶۷
14
او قوب غمگین کونکولنی شاد قیلغیل
نجندی نی دعا ده یاد قیلغیل
الهی در دیمه درمان قیل امیدی
قمغ دشوار ایشم آسان قیل امیدی
قمر یکلیغ منور قیل یوزوم نی
قویاش دک ایلکا مشهور ایت سوزوم نی
کونکول لار سرینی جبار عالم
سین اوق سین بلکیوچی والله اعلم
تم

[14ª]

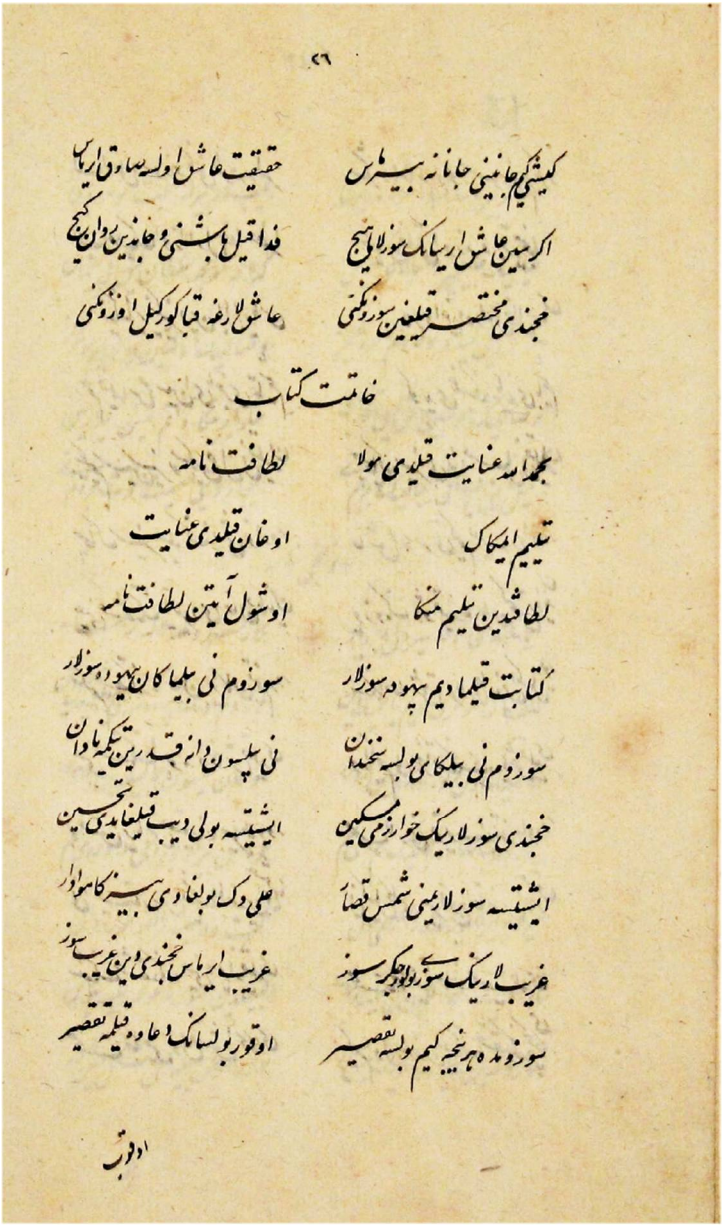

[13b]

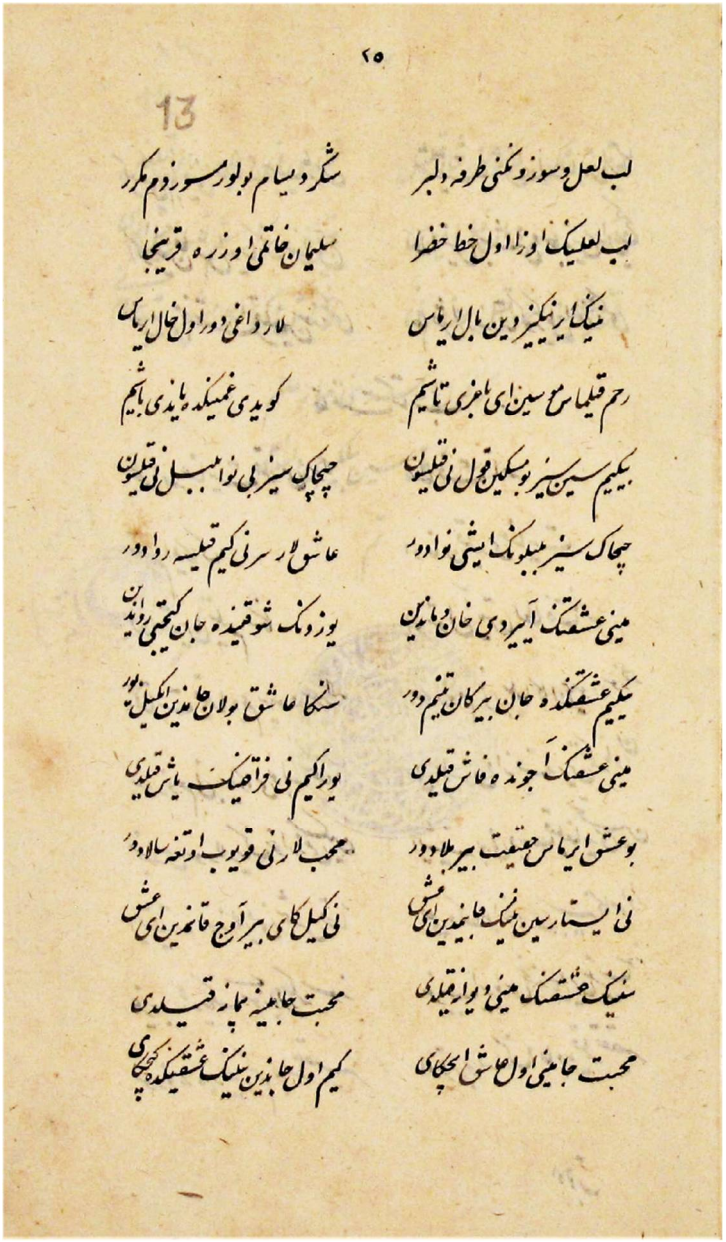

[13a]

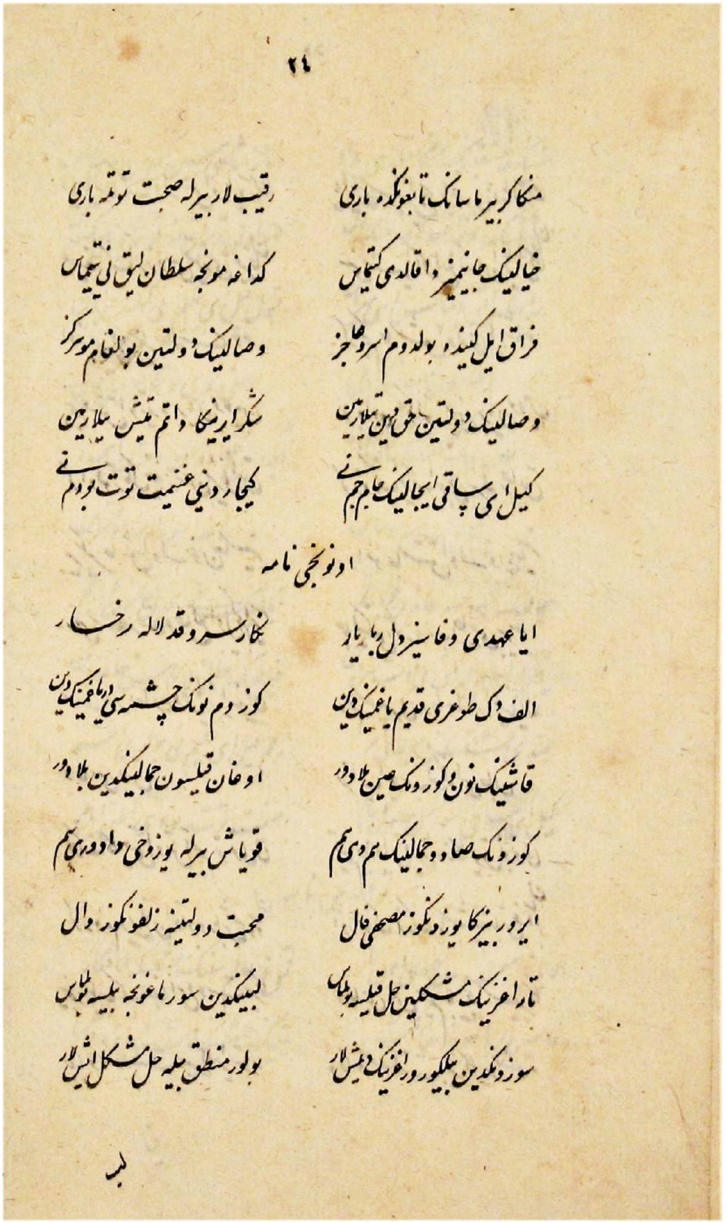

[12b]

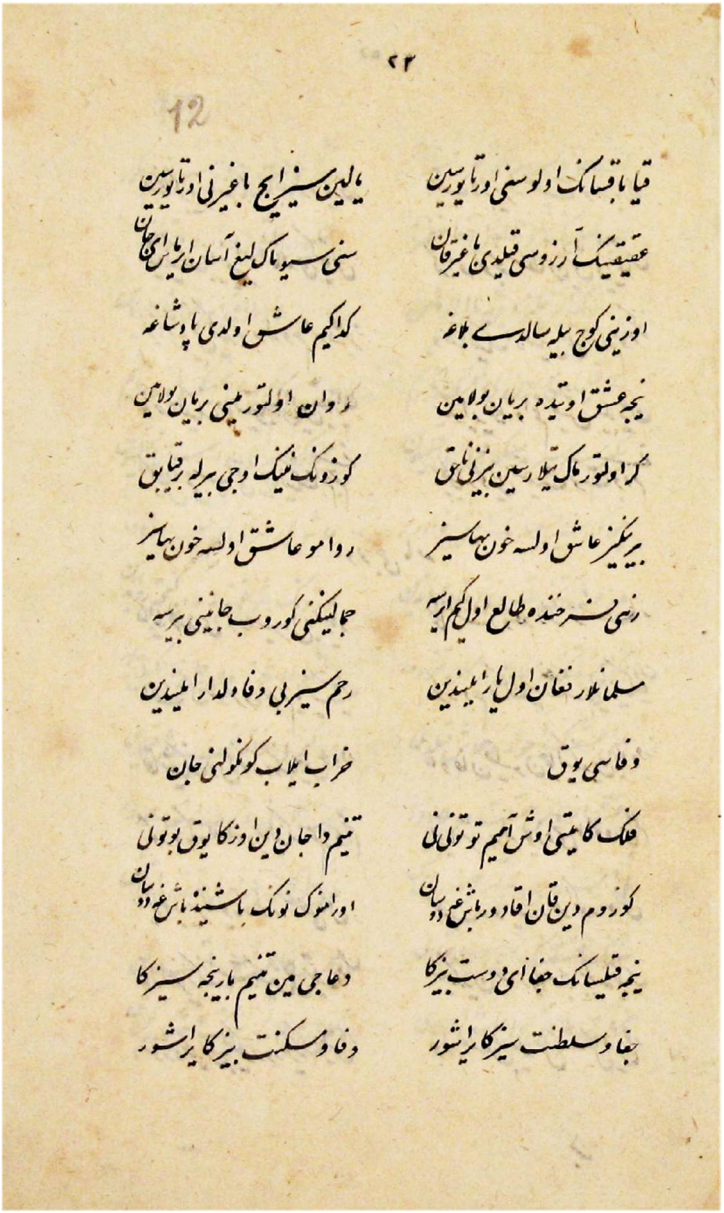

[12ª]

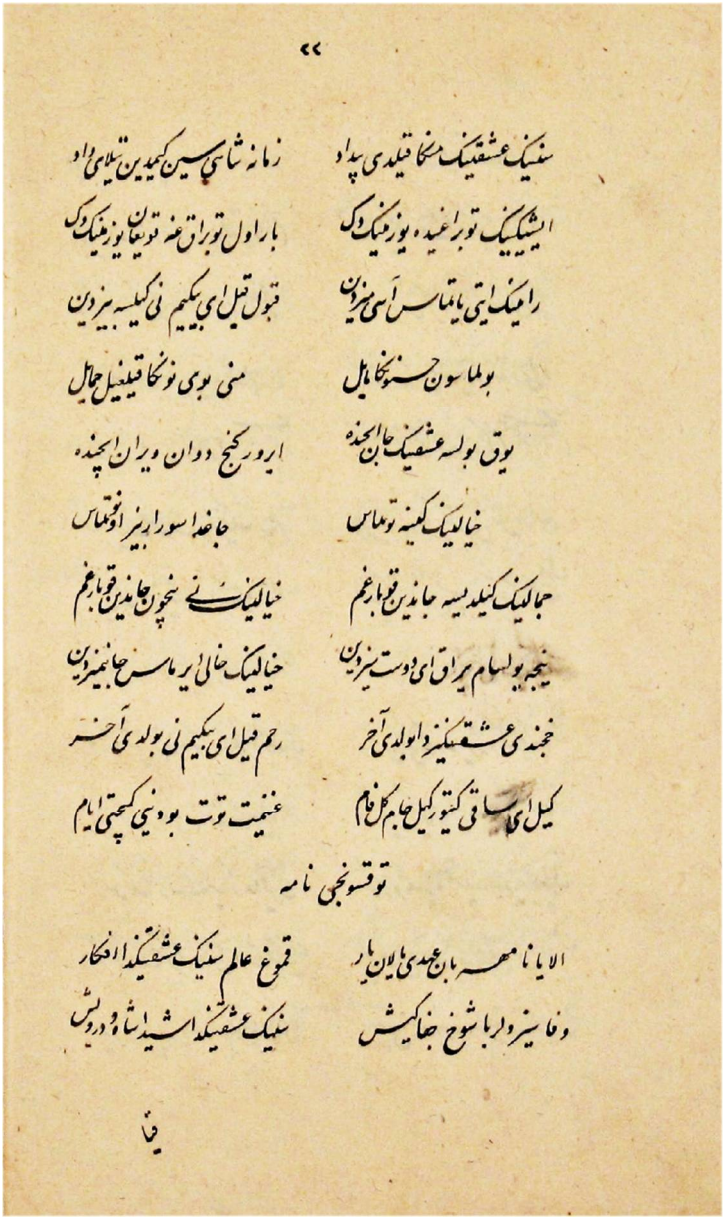

[11b]

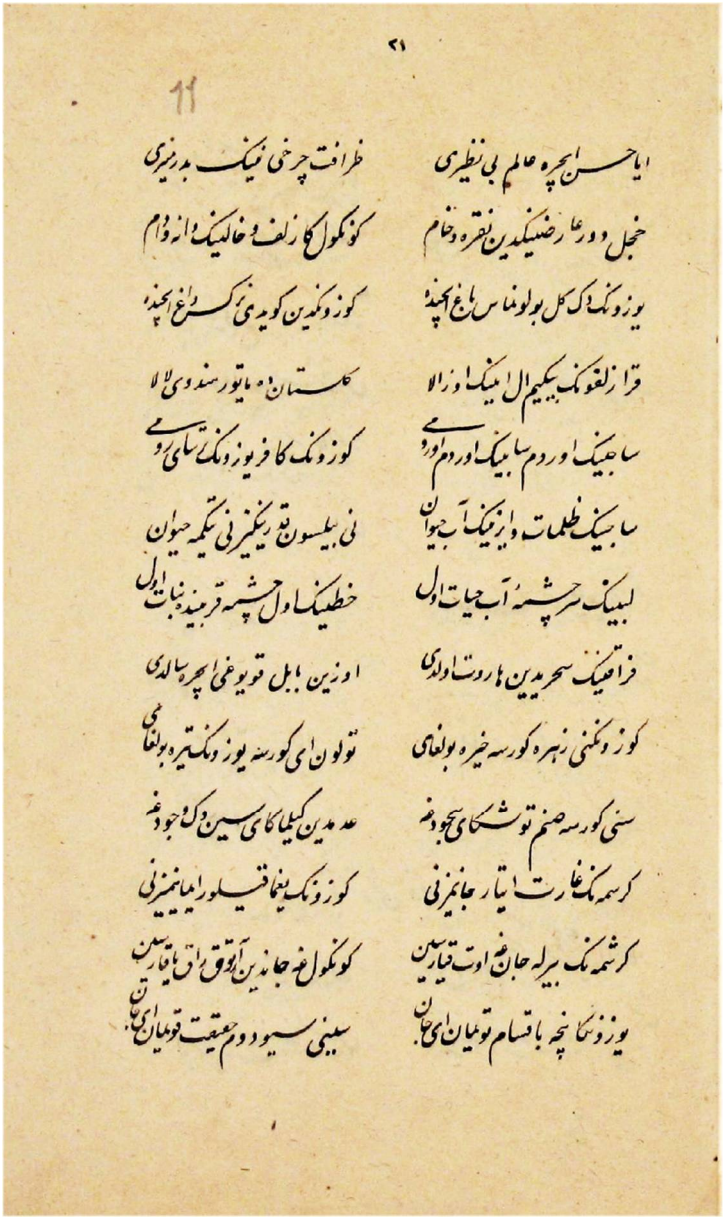

[11ª]

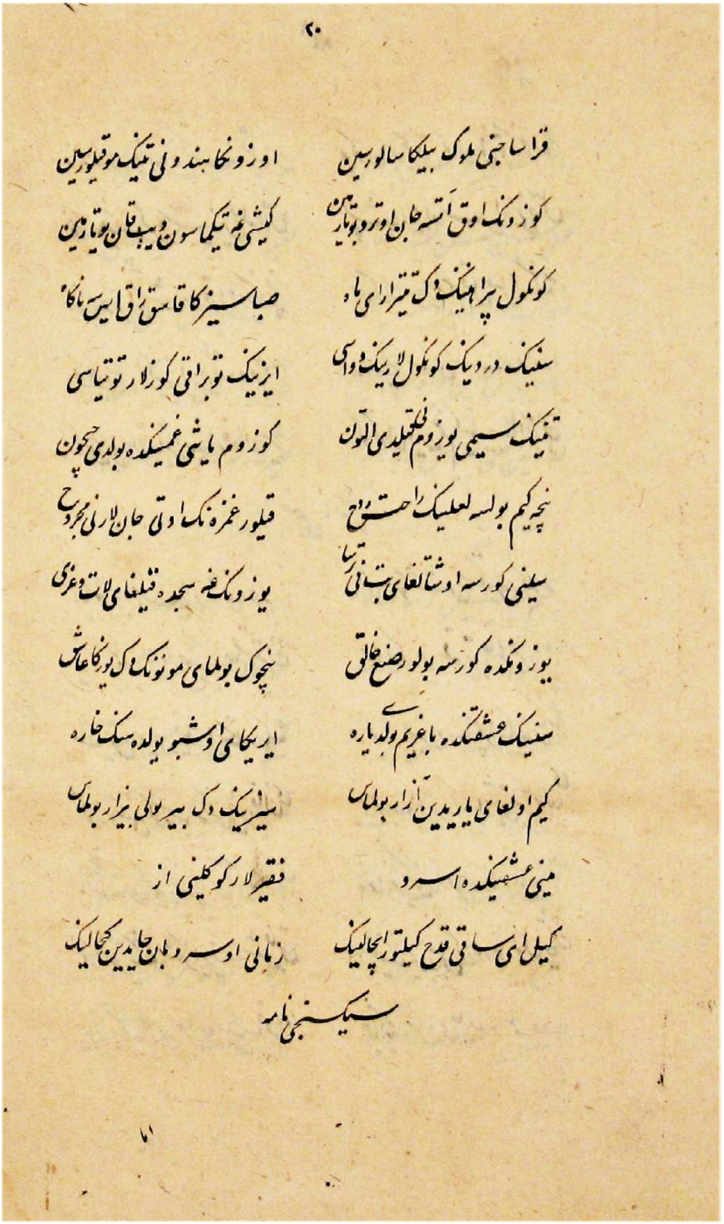

[10b]

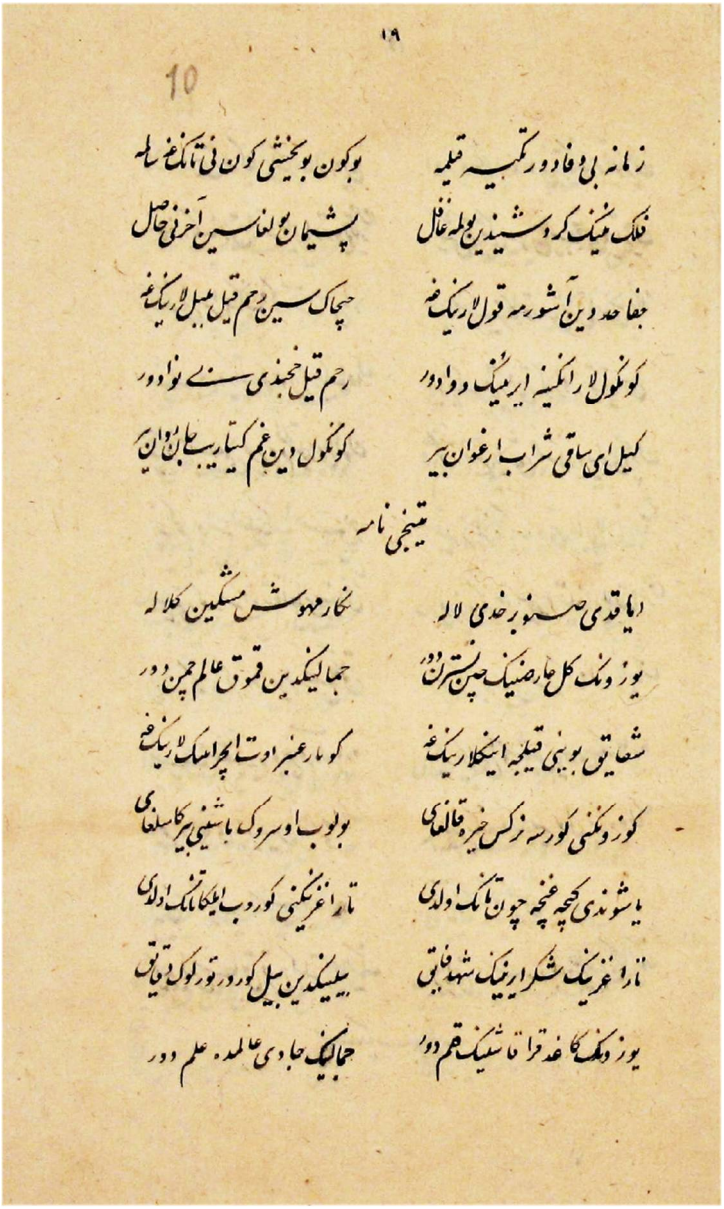

[10ª]

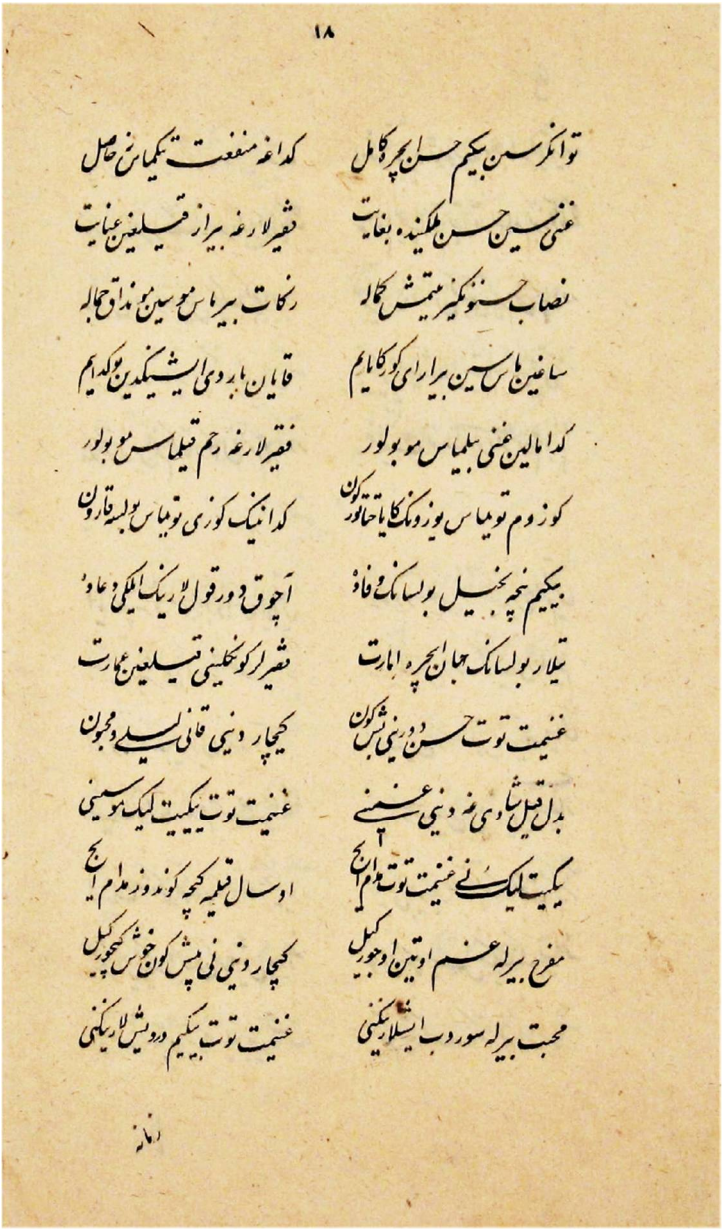

[9b]

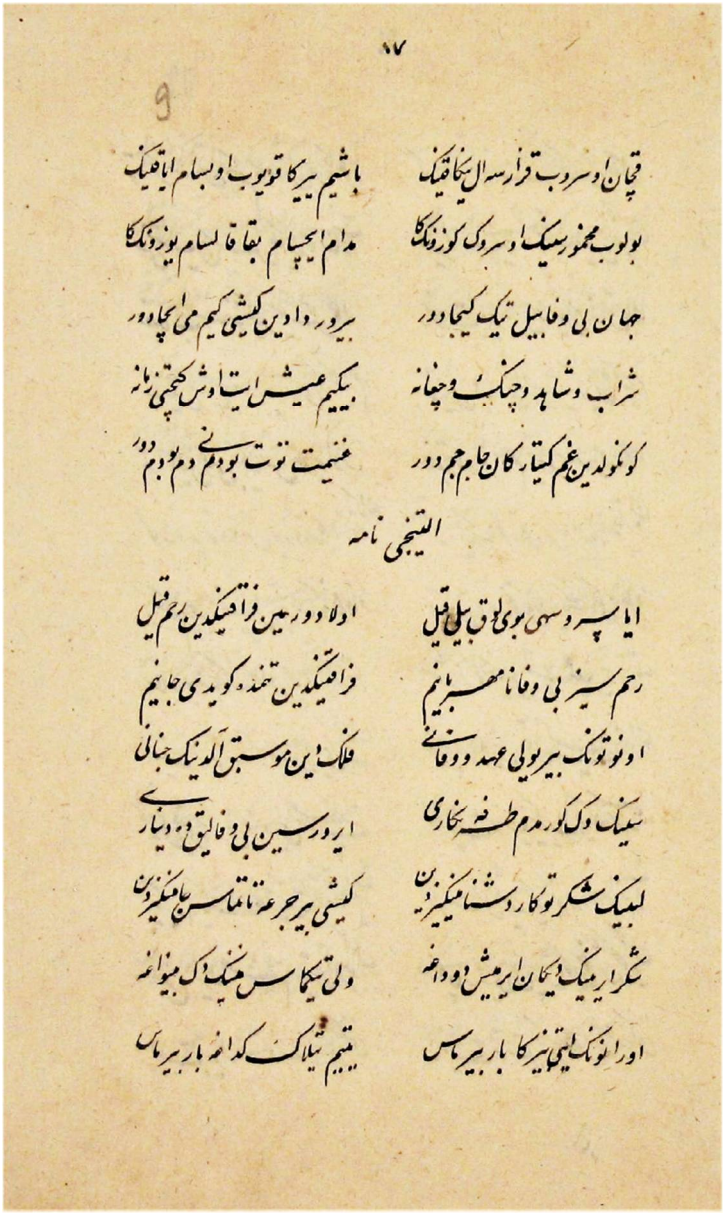

١٧

9

قچان اوسروب قزارسه ال ینکا قینک — باشیم ییرکا قویوب اوبسام ایاقینک

بولوب مخمور سینک اوسروک کوزونکا — مدام ایچسام بقا قالسام یوزونکا

جهان بی وفا بیل تیک کیجادور — بیرور دادین کیشی کیم می ایچادور

شراب و شاهد و چنک و چغانه — بیکیم عیش ایت اوش کیچتی زمانه

کونکولدین غم کیتار کان جام جم دور — غنیمت توت بودم نی دم بودم دور

التیجی نامه

ایا سرو سهی بوی لوق بیلی قیل — اولادور مین فراقینکدین رحم قیل

رحم سیز بی وفا نامهربانیم — فراقینکدین تنمده کویدی جانیم

اونوتونک بیر یولی عهد و وفانی — فلک دین موسبق آلدینک جنانی

سینک دک کورمدم طرفه نکاری — ایرورسین بی وفالیق ده دیناری

لبینک شکر توکار دشنامینکیزدین — کیشی بیر جرعه تاتماس جامینکیزدین

شکر ایرمینک دیکان ایرمیش دوداغه — ولی تیکماس منینک دک بینواغه

اورانونک ایتی نیزکا بار بیرماس — یتیم تیلاک کداغه بار بیرماس

[9a]

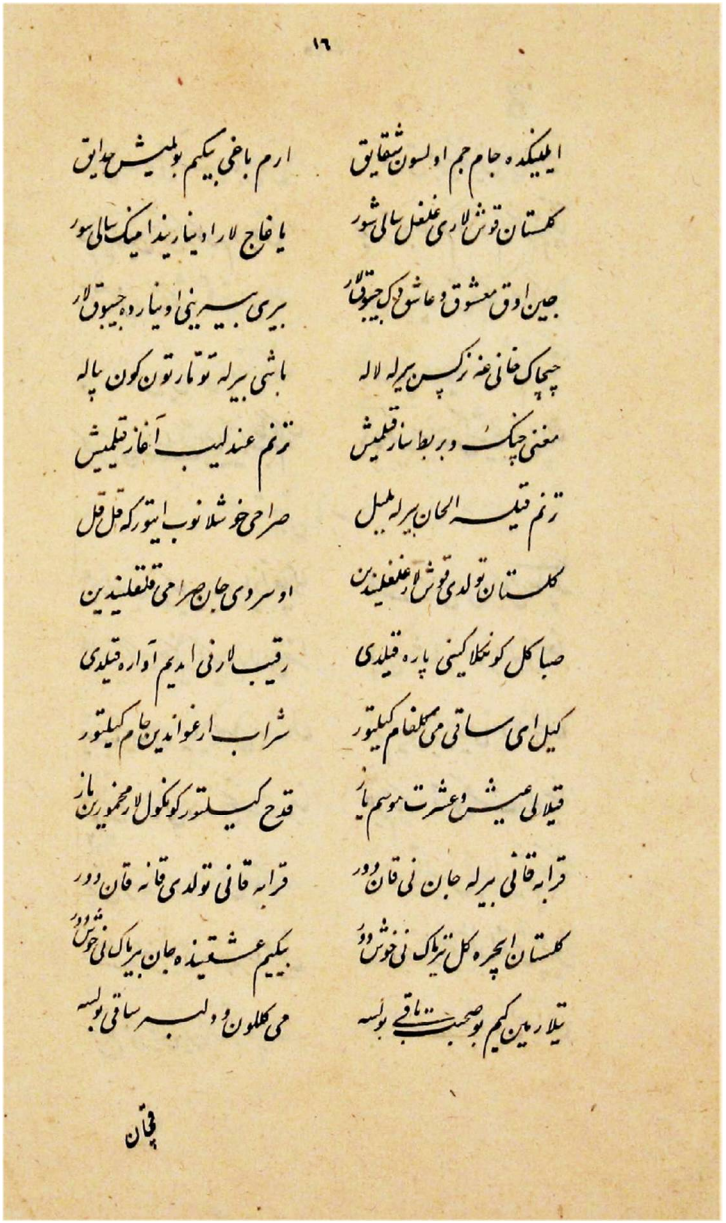

[8b]

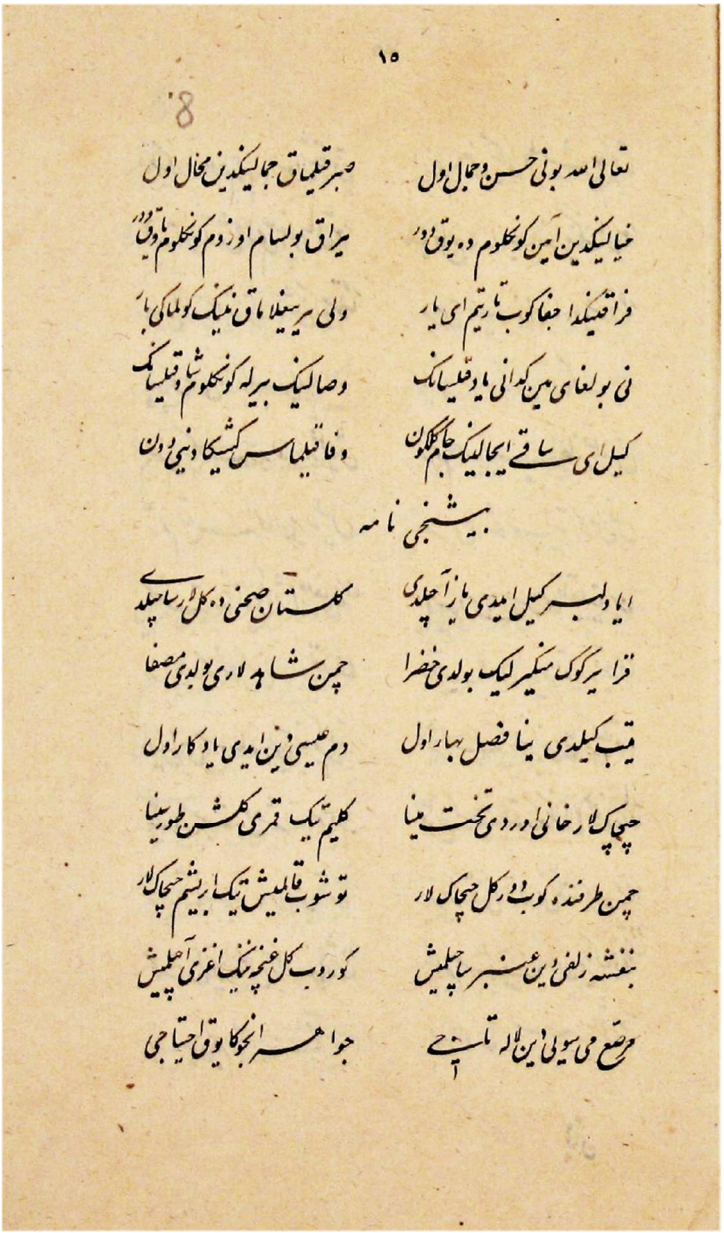

١٥

8

تعالی الله بونی حسن و جمال اول — صبر قیلماق جمالیکدین محال اول

خیالیکدین آیین کونکلوم ده یوق دور — یراق بولسام اوزوم کونکلوم یاوق دور

فراقینکدا جفاکوب تاریتم ای یار — ولی بر بیغلاماق نینک کولماکی بار

نی بولغای مین کدانی یاد قیلسانک — وصالینک بیرله کونکلوم شاد قیلسانک

کیل ای ساقی ایجالینک جام کلکون — وفا قیلماس کیشیکا دنیی دون

بیشنجی نامه

ایا دلبر کیل ایدی یاز آچلدی — کلستان صحنی ده کل لار ساچلدی

قرا یرکوک منکیرلیک بولدی خضرا — چمن شاهد لاری بولدی مصفا

تیب کیلدی ینا فصل بهار اول — دم عیسی دین ایدی یادکار اول

چیچاک لار خانی اوردی تخت مینا — کلیم تیک قمری کلشن طور سینا

چمن طرفنده کوب دور کل چیچاک لار — توشوب قالمیش تیک ابریشم چیچاک لار

بنفشه زلفی دین عنبر ساچلمیش — کوروب کل غنچه نینک اغزی آچلمیش

مرصع می سویی دین لاله تاجی — جواهر انجوکا یوق احتیاجی

[8a]

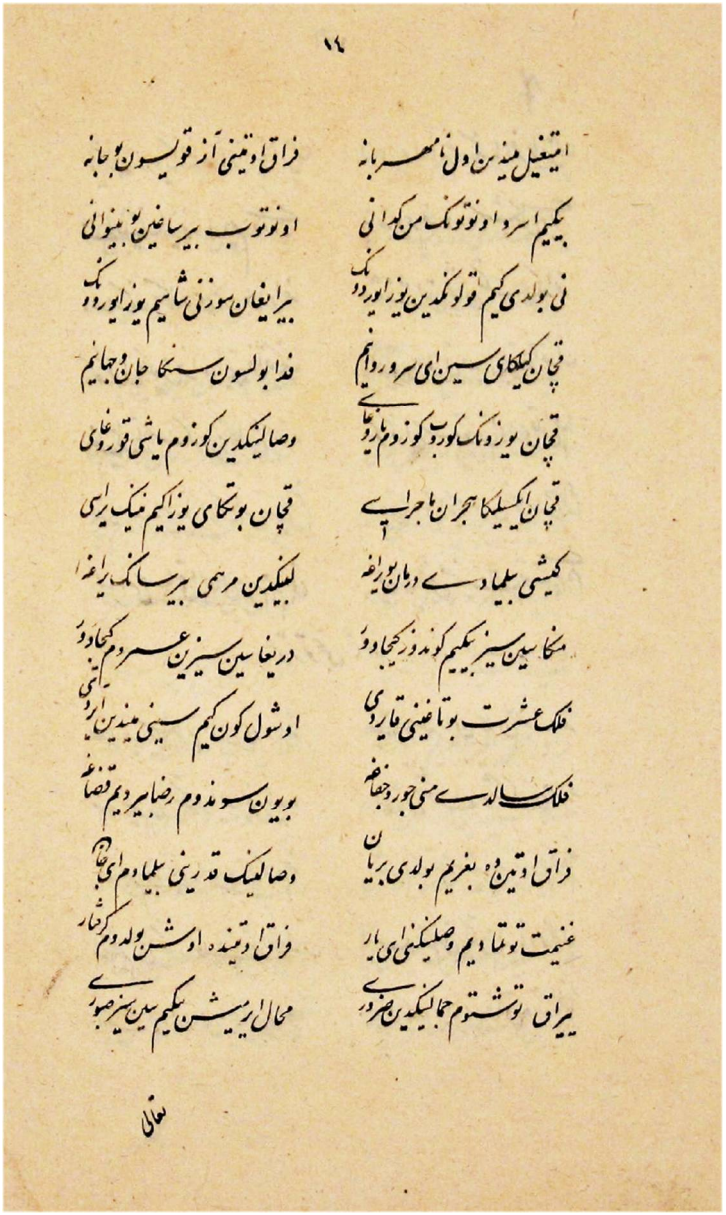

[7b]

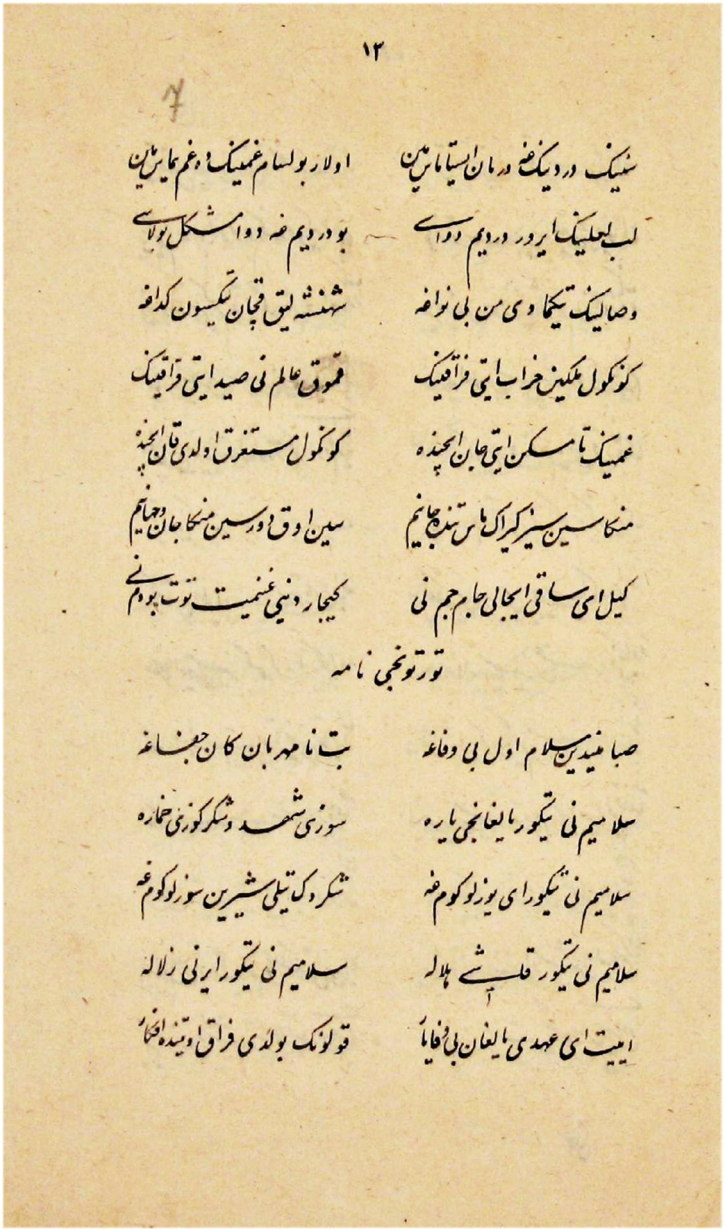

١٢

7

سنینک دردینک غه درمان ایستاماس مین — اولار بولسام غمینک ده غم یماس مین

لب لعلینک ایرور دردیم دوای — بو دردیم غه دوا مشکل بولای

وصالینک تیکماوی من بی نواغه — شهنشه لیق قچان تیکسون کداغه

کونکول ملکین خراب ایتی فراقینک — قموق عالم نی صید ایتی قراقینک

غمینک تا مسکن ایتی جان ایچنده — کونکول مستغرق اولدی قان ایچنده

منکا سین سیز کیراک ماس تنده جانیم — سین اوق دورسین منکا جان وجهانیم

کیل ای ساقی ایچالی جام جم نی — کیجار دنیی غنیمت توت بودم نی

تورتونجی نامه

صبا منیدین سلام اول بی وفاغه — بت نامهربان کان جفاغه

سلامیم نی تیکور یالغانجی یاره — سوزی شهد وشکر کوزی خماره

سلامیم نی تیکور ای یوزلو کوم غه — شکردک تیلی شیرین سوزلو کوم غه

سلامیم نی تیکور قاشی هلاله — سلامیم نی تیکور ایرنی زلاله

ایت ای عهدی یالغان بی وفایار — قولونک بولدی فراق اوتینده افکار

[7a]

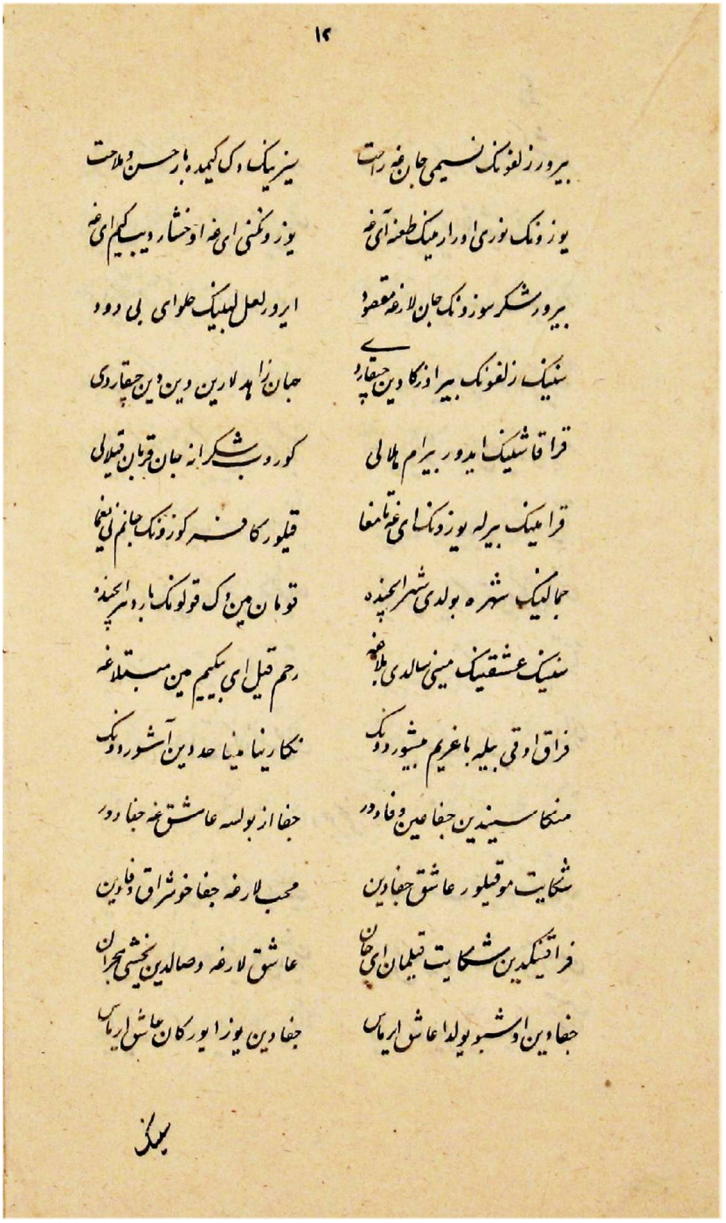

[6b]

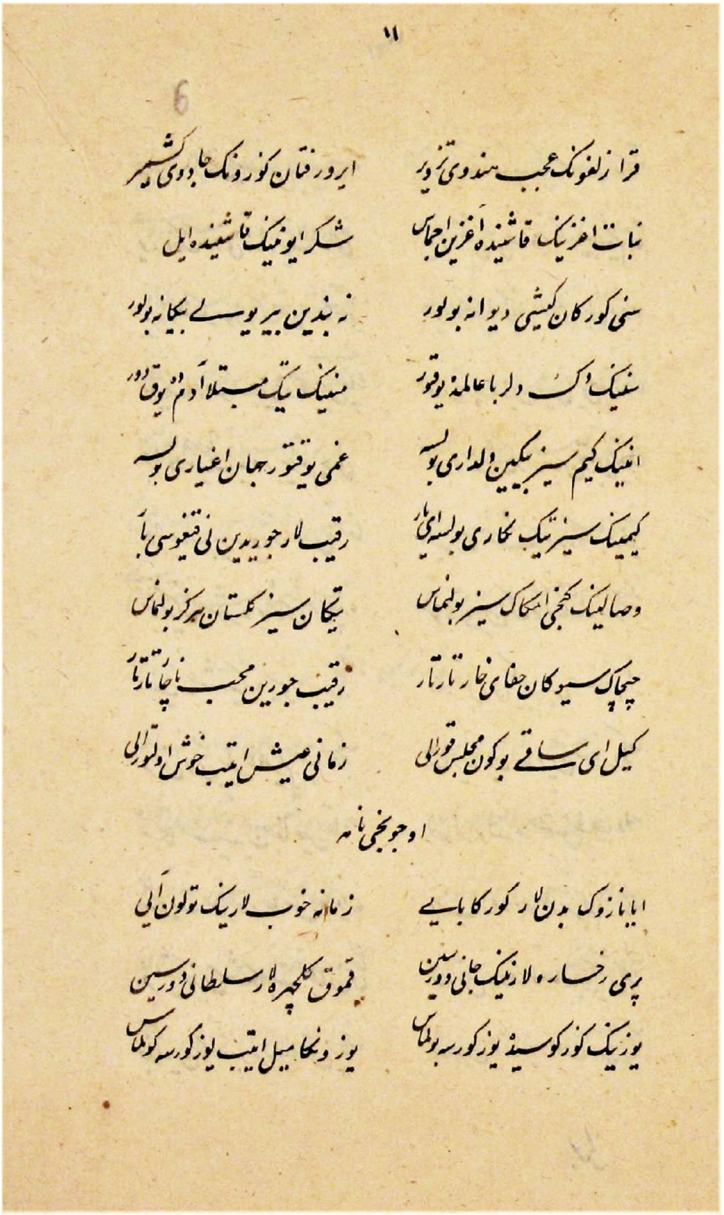

[6ª]

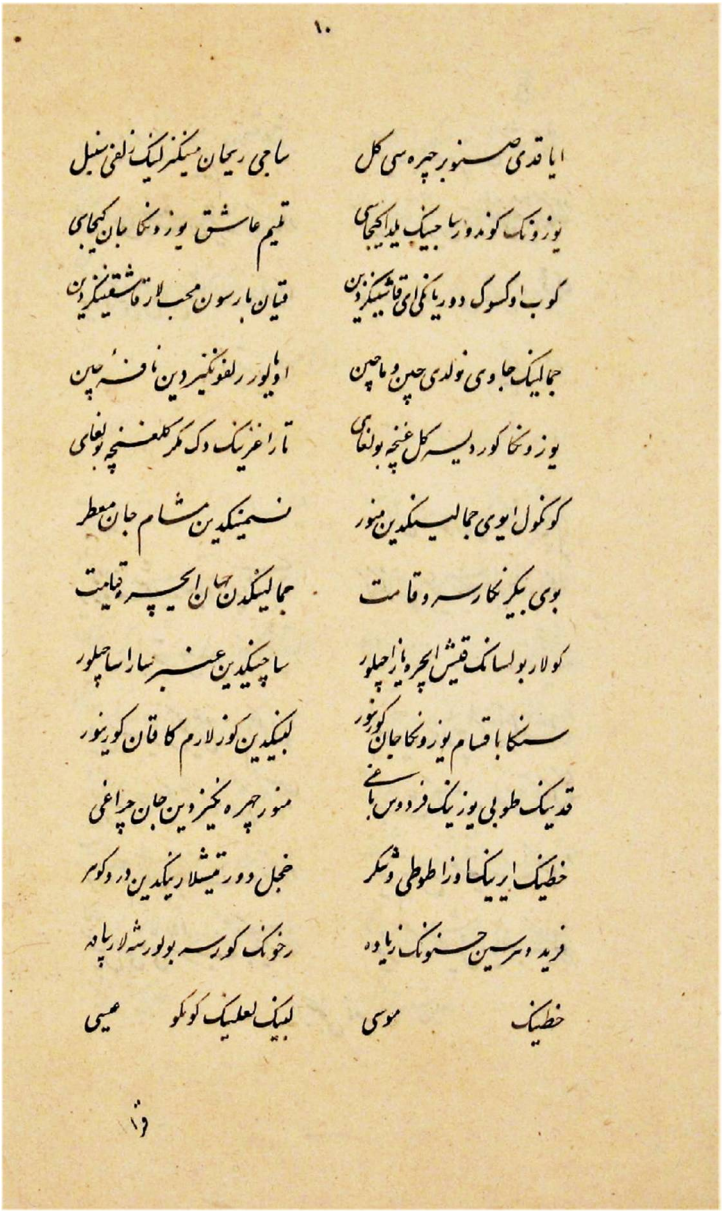

[5ᵇ]

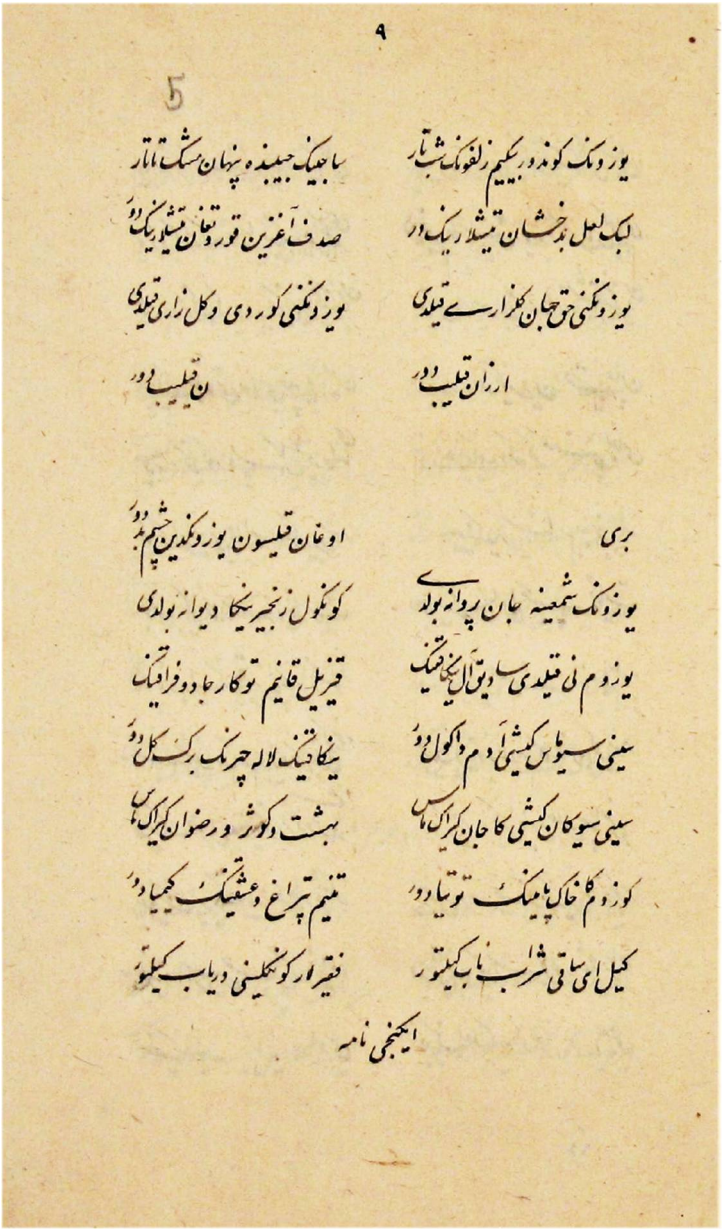

٩

5

یوزونک کوندور بیکیم زلفونک شب تار — ساچینک جیبنده پنهان مشک تاتار

لبک لعل بدخشان تیشلارینک در — صدف آغزین قورو تغان تیشلارینک دور

یوزونکنی حق جهان کلزارے قیلدی — یوزونکنی کوردی و کل زاری قیلدی

ارزان قیلیب دور — ن قیلیب دور

بری — اوغان قیلسون یوزونکدین چشم بد دور

یوزونک شمعینه جان پروانه بولدی — کونکول زنجیرینکا دیوانه بولدی

یوزوم نی قیلدی سادیق آل ینکاقینک — قیزیل قانیم توکار جادو فراقینک

سینی سیوماس کیشی آدم داکول دور — ینکاقینک لاله چیرنک برک کل دور

سینی سیوکان کیشی کا جان کیراک ماس — بهشت و کوثر و رضوان کیراک ماس

کوزوم کا خاک پایینک توتیا دور — تنیم تپراغ و عشقینک کیمیا دور

کیل ای ساقی شراب ناب کیلتور — فقیرلار کونکلینی دریاب کیلتور

ایکنجی نامه

[5a]

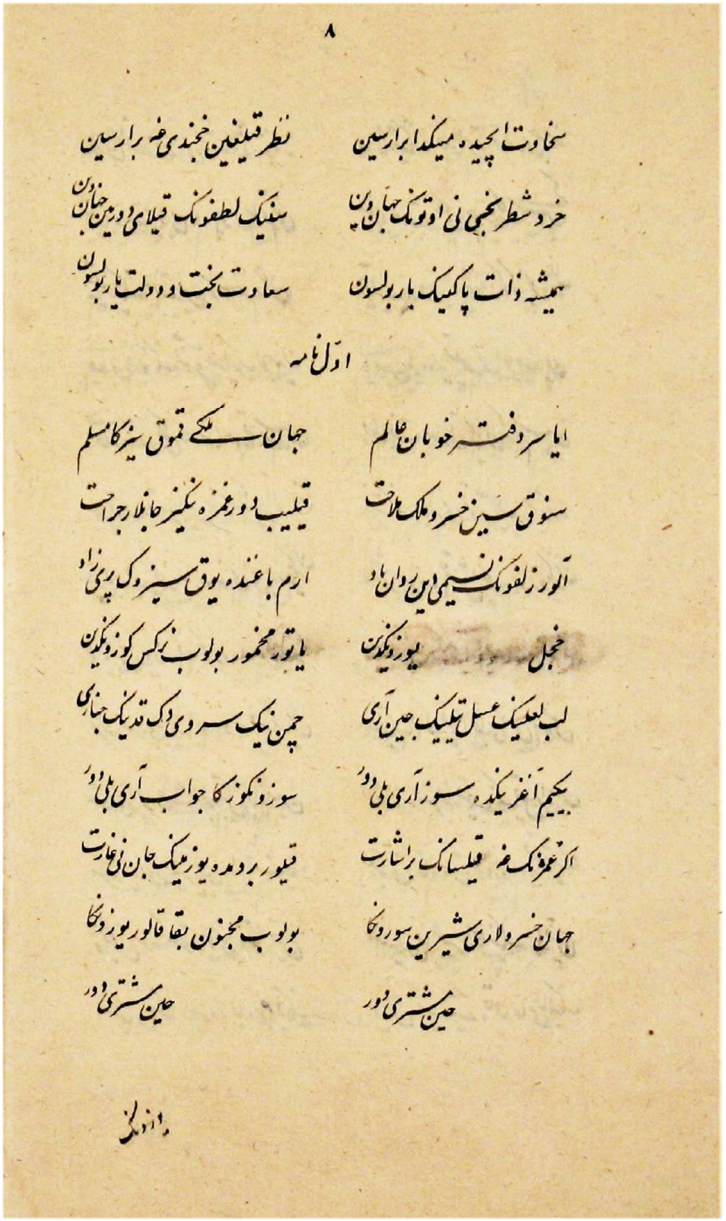

[4b]

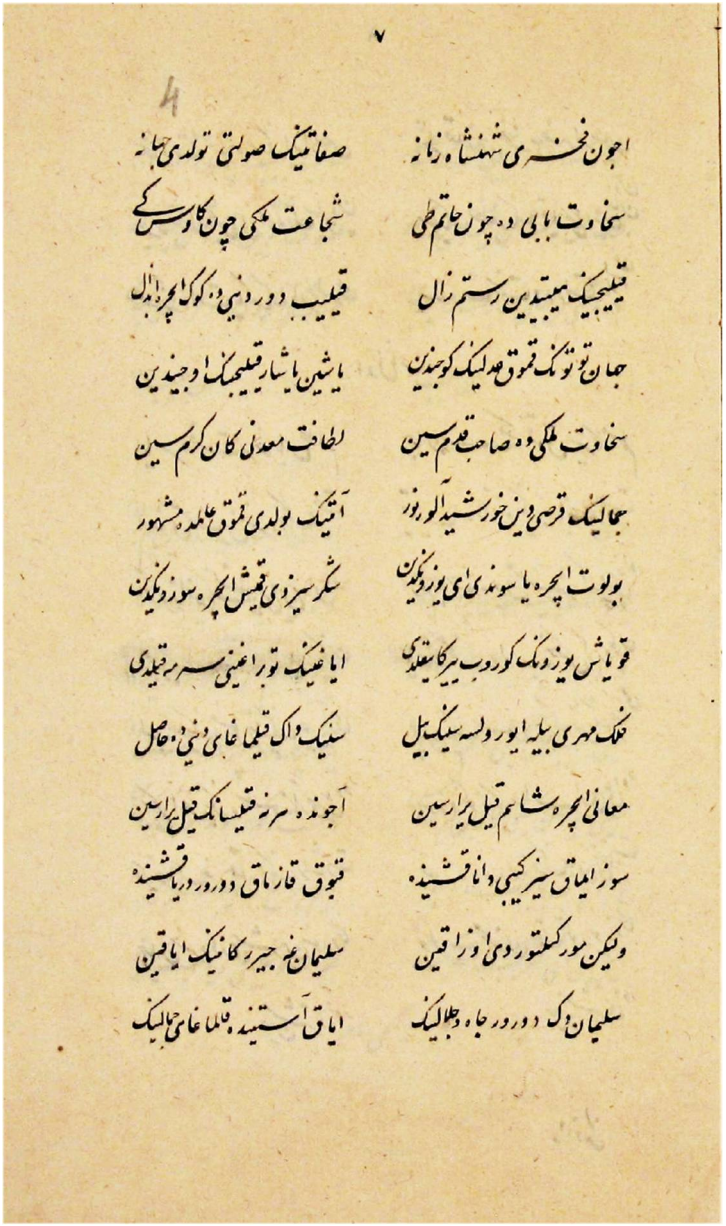

٧

4

اجون فخری شهنشاه زمانه — صفاتینک صولتی تولدی جهانه

سخاوت بابی ده چون حاتم طی — شجاعت ملکی چون کاوس کی

قیلیجینک هیبتیدین رستم زال — قیلیب دوردنیی ده کوک ایچره ابدال

جهان توتونک قموق عدلینک کوجیدین — یاشین یاشار قیلیجینک اوجیدین

سخاوت ملکی ده صاحب قدم سین — لطافت معدنی کان کرم سین

جمالینک قرصی دین خورشید آلور نور — آتینک بولدی قموق عالمده مشهور

بولوت ایچره یاسوندی ای یوزونکدین — شکر سیزدی قمیش ایچره سوزونکدین

قویاش یوزونک کوروب بیر کایتلدی — ایاغینک توبراغینی سرمه قیلدی

فلک مهری بیله ایورولسه سینک بیل — سینک داک قیلماغای دنیی ده حاصل

معانی ایچره شاهم قیل یرارسین — آجونده سرنه قیلسانک قیل یرارسین

سوز ایماق سیز کیبی دانا قشینده — قبوق قازماق دورور دریا قشینده

ولیکن مور کیلتوردی اوزاقین — سلیمان غه جیرر کانینک ایاقین

سلیمان دک دورور جاه و جلالینک — ایاق آستینده قالماغای جمالینک

[4a]

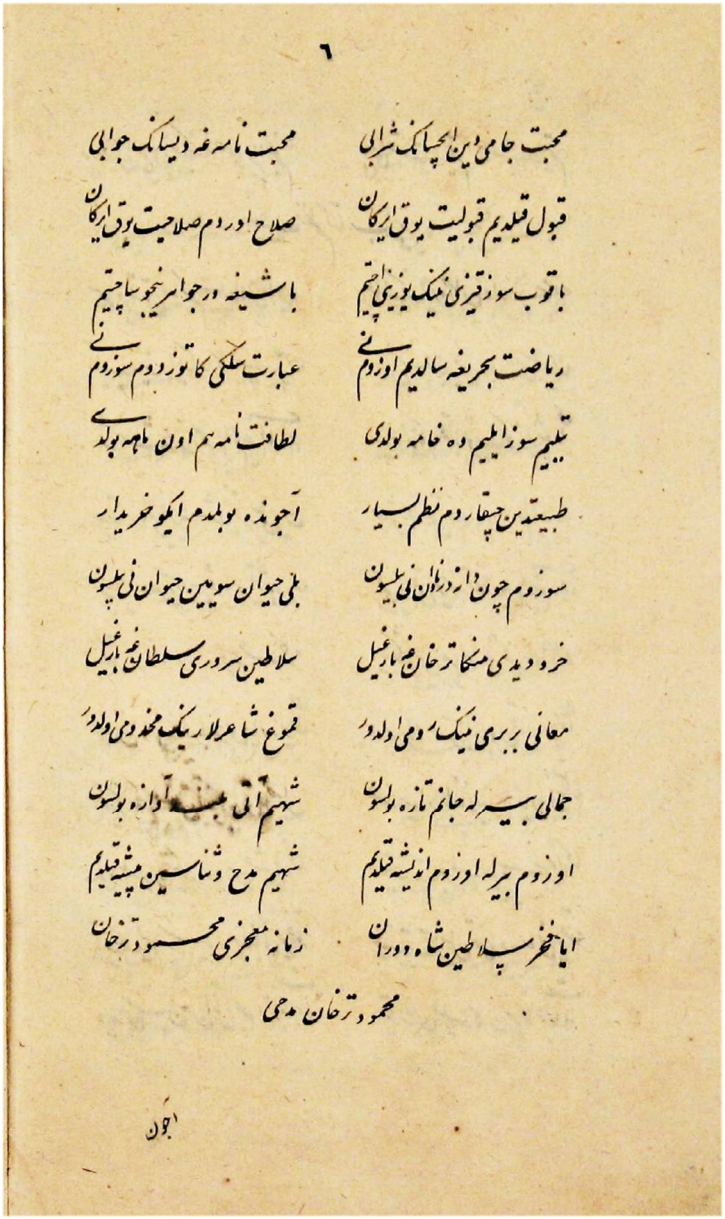

٦

محبت جامی دین ایچسانک شرابی — محبت نامه غه دیسانک جوابی

قبول قیلدیم قبولیت یوق ایرکان — صلاح اوردم صلاحیت یوق ایرکان

باقوب سوز قیزی نینک یوزینی اچتیم — باشیغه در جواهر نیجو ساچتیم

ریاضت بحریغه سالدیم اوزومنی — عبارت سلکی کاتوزدوم سوزومنی

تیلیم سوز ایلیم ده خامه بولدی — لطافت نامه هم اون ماهه بولدی

طبیعتدین چیقاردم نظم بسیار — آجونده بولمدم ایکو خریدار

سوزوم چون دانه در نادان نی بیلسون — بلی حیوان سویین حیوان نی بیلسون

خرد دیدی منکا ترخان غه بارغیل — سلاطین سروری سلطان غه بارغیل

معانی بربری نینک رومی اولدور — قموغ شاعرلارینک مخدومی اولدور

جمالی بیرله جانم تازه بولسون — شهیم آتی بلند آوازه بولسون

اوزوم بیرله اوزوم اندیشه قیلدیم — شهیم مدح و ثناسین پیشه قیلدیم

ایا فخر سلاطین شاه دوران — زمانه معجزی محمود ترخان

محمود ترخان مدحی

اجون

[3b]

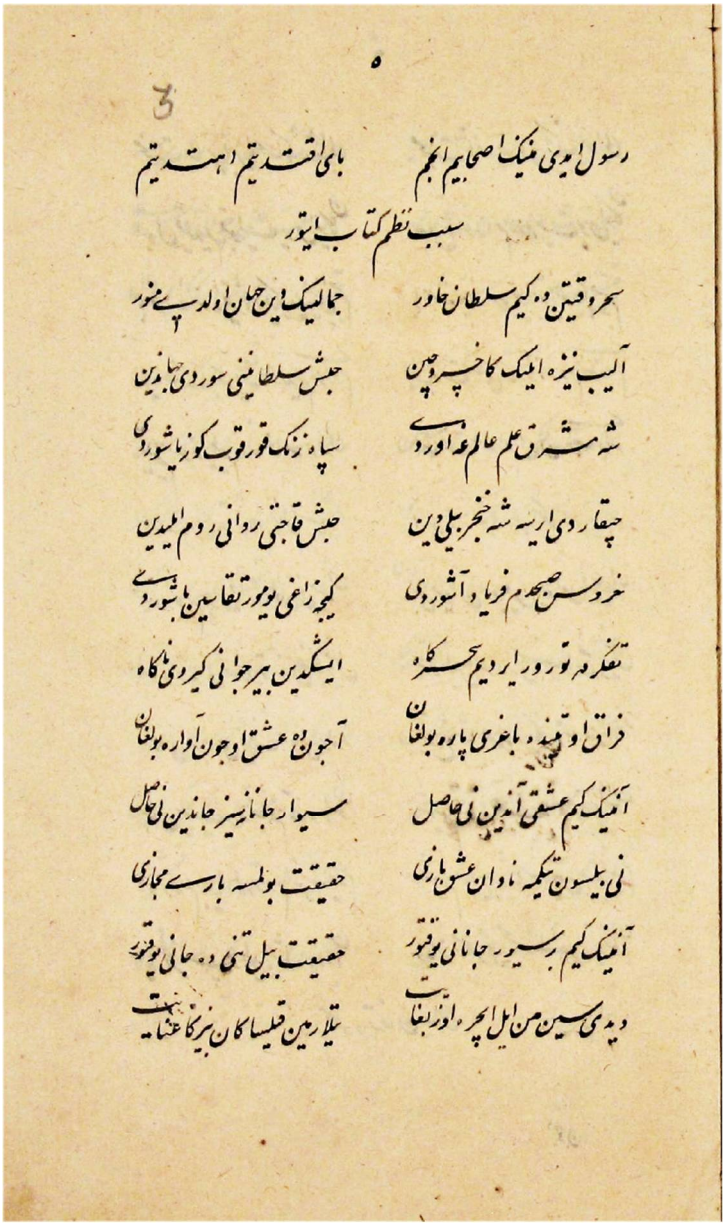

٥

3

رسول ایدی منینک اصحابیم انجم — بای اقتدیتم اهتدیتم

سبب نظم کتاب ایتور

سحر وقتین ده کیم سلطان خاور — جمالینک دین جهان اولدی منور

آلیب نیزه ایلیک کا خسرو چین — حبش سلطانینی سوردی جهاندین

شه مشرق علم عالم غه اوردی — سپاه زنک قورقوب کوز یاشوردی

چیقاردی ایرسه شه خنجر بیلی دین — حبش قاچتی روانی روم ایلیدین

خروس صبحدم فریاد آشوردی — کیجه زاغی یومور تقاسین باشوردی

تفکر ده تورور ایردیم سحرگاه — ایشکدین بیر جوانی کیردی ناگاه

فراق اوتینده باغری پاره بولغان — آچون ده عشق اوچون آواره بولغان

آنینک کیم عشقی آندین نی حاصل — سیوار جانانه سیز جاندین نی حاصل

نی بیلسون تیکمه نادان عشق بازی — حقیقت بولمسه بارسی مجازی

آنینک کیم بر سیور جانانی یوقتور — حقیقت بیل تنی ده جانی یوقتور

دیدی سین من ایل ایچره اوز بغایت — تیلارمین قیلسا کان بیزکا عنایت

[3a]

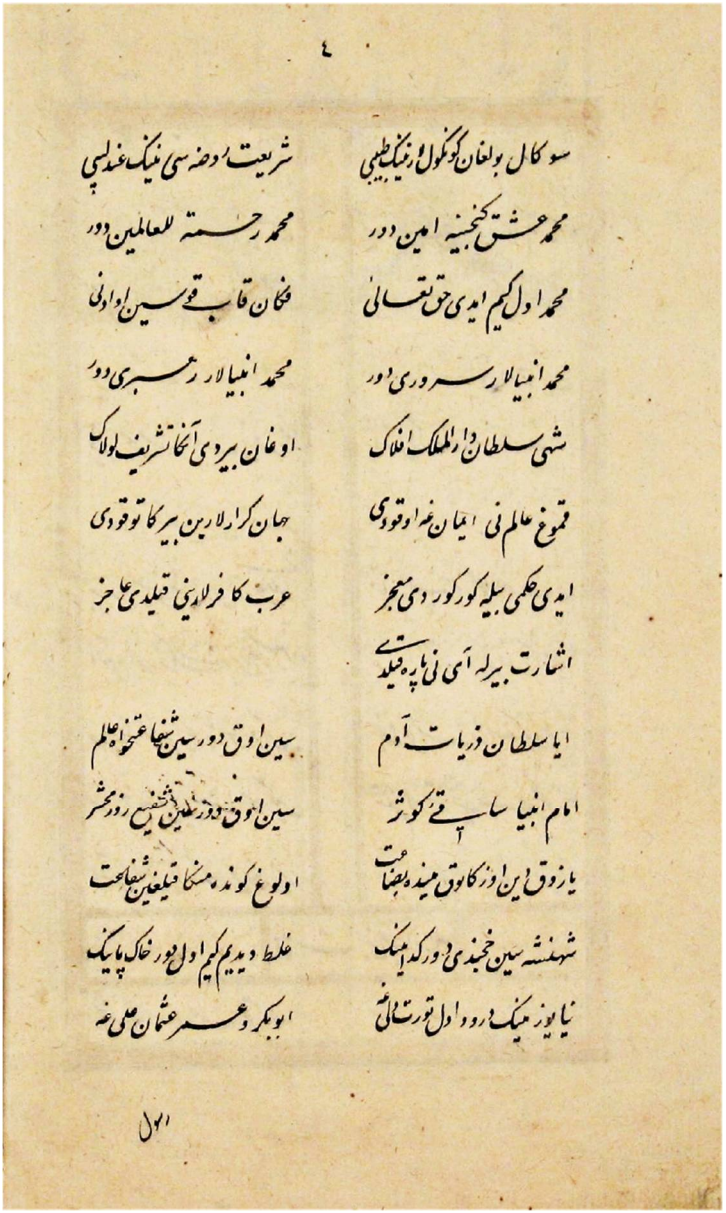

[2ᵇ]

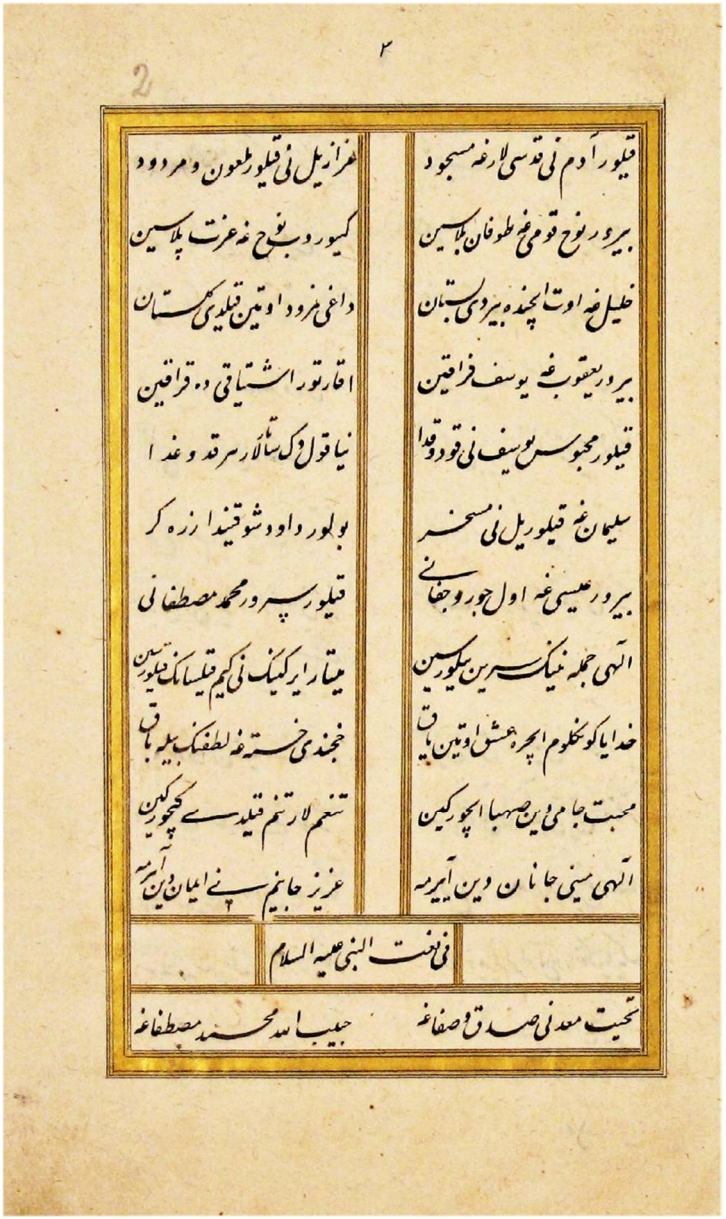

[2ª]

[1ᵇ]

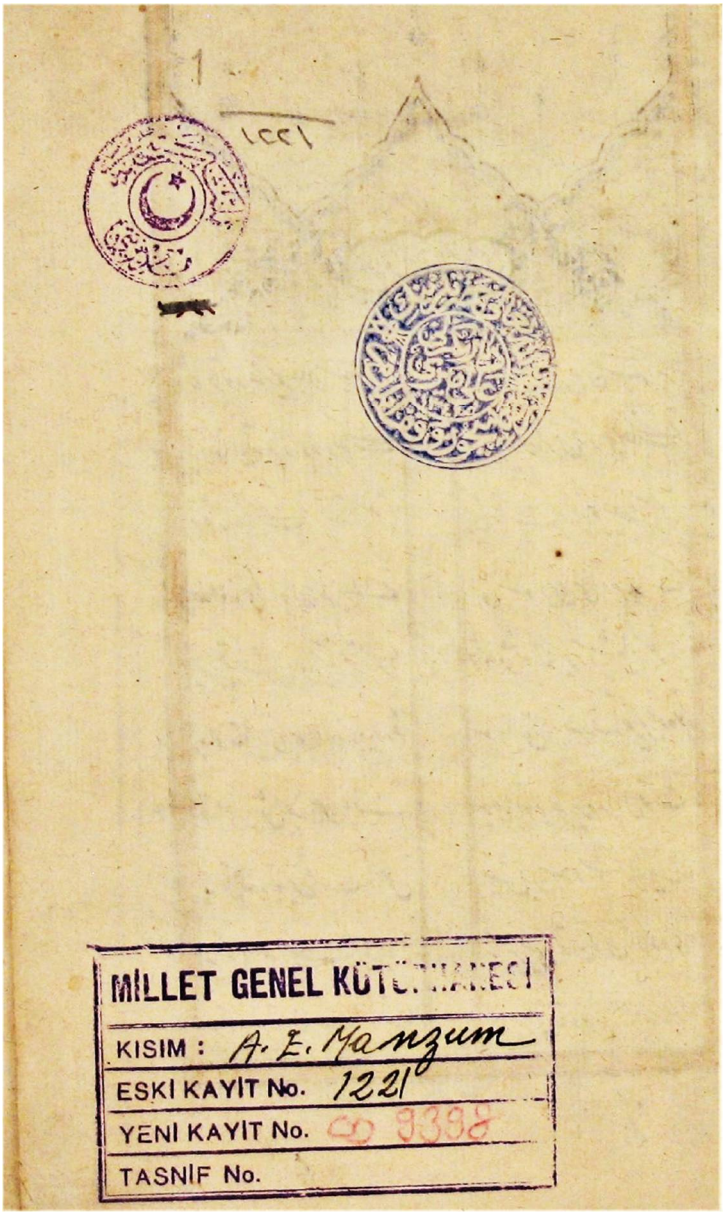
MİLLET GENEL KÜTÜPHANESİ
KISIM : A. E. Manzum
ESKİ KAYİT No. 1221
YENİ KAYİT No. 9398
TASNİF No.